

T.C

**ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**MAÇKA (TRABZON) İLÇESİNDE YETİŞEN BAZI BİTKİLERİN
ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ VE PEYZAJ DEĞERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEHRA ÖZTÜRK

**Danışman
Doç. Dr. Derya SARI**

ARTVİN-2022

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Maçka (Trabzon) İlçesinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik zellikleri ve Peyzaj Değerleri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Derya Sarı’nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 21/11/2022

Zehra ÖZTÜRK

İmza

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**MAÇKA (TRABZON) İLÇESİNDE YETİŞEN BAZI BİTKİLERİN
ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ VE PEYZAJ DEĞERLERİ**

Zehra ÖZTÜRK

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 22/11/2022

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 22/09/2022

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Derya SARI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Banu KARAŞAH

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Sefa AKBULUT

ONAY

Bu Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından .../.../2022 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih ve sayılı kararıyla Kabul edilmiştir.

.../.../.....
Prof. Dr. Hüseyin PEKER
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Maçka (Trabzon) İlçesinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri ve Peyzaj Değerleri konusunda yapılan bu çalışma; Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda ve literatür araştırmalarımnda yardımcı olan elde edilen verilerin analiz edilmesinde ve tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Derya SARI'ya teşekkürlerimi sunarım. Bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlknur AYAN'a, bitki teşhislerinde çok büyük emeğini ve yardımını gördüğüm Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Botaniği Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sefa AKBULUT'a, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan Gıda Yüksek Mühendisi Doktora Öğrencisi Emine ŞAHİN'e, teze konu yöreyle ilgili haritayı düzenleyen Harita Mühendisi Duygu SUIÇMEZ ÇUVALCI'ya, hem anket çalışmama katkı veren hem de manevi desteğiyle hep yanımda olan annem Emine EYÜBOĞLU'na, desteğini bir an olsun ihmal etmeyen sevgili arkadaşım AÇÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Güler ERÜZ'e, manevi desteğiyle beni yüreklendiren değerli meslek büyüğüm Mahmut BAYDAR'a, arazi çalışmalarımnda yardımlarını esirgemeyen kardeşim Yılmaz ÖZTÜRK ve eşi Derya ÖZTÜRK'e, gerek anket çalışmama destek veren gerek arazi çalışmalarımna katılan, gerekse fotoğraf arşivini bana açan araştırmacı-tarihçi-yazar Sinan DURMUŞ ve ailesine, bitki fotoğraflarının büyük bir kısmının çekilip düzenlenmesinde yardımcı olan fotoğraf sanatçısı arkadaşım Elmas ÇÖMCÜ'ye, arazi çalışmalarımna eşlik ederek destek veren Miraç AKBULUT'a, değerli ve kısıtlı vakitlerini ayırarak arazi çalışmalarımna ve ankete katılan muhterem Maçka halkına en kalbi duygularımna şükranlarımı sunarım.

Araştırmanın teknik ve bilimsel açıdan uygulayıcılara faydalı olmasını dilerim.

Zehra ÖZTÜRK

Artvin - 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ BEYANNAMESİ.....	I
JÜRİ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	XI
1 GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Etnobotanik Kavramı ve Etnobotaniğin Tarihçesi	3
1.2.1 Dünyada Etnobotanik Çalışmalar	4
1.2.2 Türkiye'de Etnobotanik Çalışmalar.....	5
1.3. Bitkilerin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanımı	6
1.4. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Peyzaj Tasarımlarındaki Yeri	7
1.4.1 Eğitim amaçlı kullanım	8
1.4.2 Toplum Bilincini ve Toplumsal Sağlığı Arttıran Kullanımı	8
1.4.3 Havanın Temizlenmesi, Sıcaklığın Azaltılması ve Tozların Emilmesini Sağlayan Kullanımı	9
1.4.4 Uygulama Masraflarını Azaltan Kullanımı.....	9
1.5. Literatür Özeti.....	10
1.5.1 Bitkilerin Etnobotanik Kullanımlarıyla ilgili Literatür Özeti	10
1.5.2 Bitkilerin Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Kullanım Olanakları İle İlgili Literatür Özeti	18
2 MATERYAL VE YÖNTEM.....	23
2.1. Materyal	23

2.1.1 Çalışma Alanı Özellikleri.....	23
2.2 Yöntem	27
3 BULGULAR	37
3.1. Anket Çalışmasına Katılan Kişilerin Özellikleri	37
3.2. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Materyaline İlişkin Bulgular	46
3.3. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Materyalinin Tıbbi-Aromatik ve Etnobotanik Kullanımlarına İlişkin Bulgular	54
3.4. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Türlerinin Peyzaj Değerlendirmesi	77
4. TARTIŞMA	86
5 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
EKLER.....	106
KAYNAKLAR	117
ÖZGEÇMİŞ.....	126

ÖZET

MAÇKA (TRABZON) İLÇESİNDE YETİŞEN BAZI BİTKİLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ VE PEYZAJ DEĞERLERİ

Doğadaki birçok bitkiyi tanıma ve değerlendirme geleneği ne yazık ki günümüzde köyden kente hızlı göç, yaşlı ve genç nüfus arasında iletişim kopukluğu dolayısıyla bilgi aktarımının olmaması gibi nedenlerle kaybolmaya yüz tutmuştur. Buradan hareketle bu tez çalışmasında doğadaki bitkilerin önemine vurgu yapmak, etnobotanik bitkileri belirleyip kayıt altına almak, doğal bitkileri kullanma geleneğini gün yüzüne çıkararak bu geleneği gelecek kuşaklara aktarıp yaşatmak, bu bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanım potansiyellerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Trabzon'un Maçka ilçesinde doğal olarak yetişen, yöre halkı tarafından etnobotanik amaçlı kullanılan ve peyzaj tasarımlarında da bitki materyali olarak kullanılabilme potansiyeli taşıyan bazı tıbbi-aromatik özellikli bitki türlerinin belirlenmesi için Maçka ilçesinde yerinde anket, inceleme, gözlem ve fotoğraflama yapılmıştır. İlçede 25 mahalle ve 4 yayla ziyaret edilerek 48 kişi ile yüz yüze anket gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucu 65 familyaya ait toplam 193 bitki taksonun başta gıda ve tedavi olmak üzere çeşitli amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte tespit edilen taksonlardan 134'ünün peyzaj değeri olduğu saptanmış ve potansiyel kullanım alanlarına yönelik öneriler sunulmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular, tıbbi ve aromatik doğal bitki taksonlarının peyzaj çalışmalarında kullanılabilirliğini teşvik etmekle birlikte etnobotanik kullanımlar konusunda farkındalığı arttıracak ve literatüre katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitki materyali, Etnobotanik, Maçka, Süs bitkileri, Tıbbi ve aromatik bitkiler

SUMMARY

ETHNOBOTANIC FEATURES AND LANDSCAPE VALUES OF SOME PLANTS GROWING IN MAÇKA (TRABZON) DISTRICT

Unfortunately, the tradition of recognizing and evaluating many plants in nature is on the verge of disappearing due to rapid migration from the village to the city and lack of information transfer due to the lack of communication between the old and young population. From this point of view, this thesis study, it is aimed to emphasize the importance of plants in nature, identify and record ethnobotanical plants, bring the tradition of using natural plants to the light, transfer this tradition to future generations and determine the potential for use of these plants in landscape architecture. Within the scope of the study, an on-site survey was conducted in Maçka district to determine some medicinal-aromatic plant taxa that grow naturally in Maçka district of Trabzon, are used for ethnobotanical purposes by the local people and have the potential to be used as plant material in landscape designs. Examination, observation and photograph were made. A face-to-face survey was conducted with 48 people by visiting 25 neighborhoods and 4 highlands in the district. As a result of the studies, it has been determined that a total of 193 plant taxa belonging to 65 families are used for various purposes, especially for food and treatment. In addition, 134 of the identified taxa were found to have landscape value and suggestions for potential usage areas were presented. The findings obtained in the study will encourage the usability of medicinal-aromatic natural plant taxa in landscape studies, as well as increase awareness of ethnobotanical uses and contribute to the literature.

Keywords: Plant material, Ornamental plants, Maçka, Ethnobotany, Medicinal and aromatic plants.

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Trabzon ili ortalama iklim verileri (1927-2021 ölçüm periyodu).....	26
Tablo 2. Çalışmada tespit edilen bitki taksonları	48
Tablo 3. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Materyalinin Tıbbı-Aromatik ve Etnobotanik Kullanımları.....	64
Tablo 4. Çalışma kapsamında tespit edilen ve peyzaj değerine sahip bazı tıbbi-aromatik taksonların potansiyel kullanım alanlarına yönelik öneriler	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Maçka konumu ve genel görüntüsü	24
Şekil 2. Çalışma alanlarının konum haritası	25
Şekil 3. Yöntem akış şeması	28
Şekil 4. Arazi çalışmalarından görüntüler.....	30
Şekil 5. Ormanüstü Mahallesinden görüntüler.....	31
Şekil 6. Ormanüstü Yaylası ve Fındıklık Mezrasından görüntüler.....	31
Şekil 7. Yaylabaşı Mahallesinden bir görünüm	32
Şekil 8. Üçgedik Mahallesinden görüntüler.....	32
Şekil 9. Hamsiköy Mahallesinden bir görünüm.....	33
Şekil 10. Herbaryum bitkilerinin preslenip kurutulması çalışmasından bir görüntü	33
Şekil 11. Toplanan bitkilerin Herbaryum örnekleri	34
Şekil 12. Görüşme yapılan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	39
Şekil 13. Görüşme yapılan kişilerin Eğitim durumlarına göre dağılımı	39
Şekil 14. Görüşme yapılan kişilerin meslek gruplarına göre dağılımı.....	39
Şekil 15. Görüşme yapılan kişilerin Maçka’da geçirdikleri süre.....	40
Şekil 16. Yediharman Yaylası’ndan Güllü Yılmaz ile anket çalışması	40
Şekil 17. Ormanüstü Yaylası’ndan Sinan Durmuş ile anket çalışması.....	41
Şekil 18. Ormanüstü Mahallesi’nde Emine Eyüboğlu ile anket çalışması	41
Şekil 19. Ormanüstü Yaylası’ndan Fatma Akbulut ile anket çalışması.....	41
Şekil 20. Yediharman Yaylası’ndan Nebiha Alkurt ve Songül Kılıç ile anket çalışması	42
Şekil 21. Başar Mahallesi’nden Ümmühan Yılmaz ile anket çalışması	42
Şekil 22. Ormanüstü Yaylası’ndan Sebahat Öztürk ile arazi çalışması	43
Şekil 23. Çamlıdüz Mahallesi’nden Şöhret Aydın ile anket çalışması	43
Şekil 24. Kiremitli Mahallesi’nden Merziye Öztekin ile anket çalışması	44
Şekil 25. Tıbbi bitki satışı yapan Yazılıtaş Mahallesi’nden Zülfiye Solak ile Maçka pazarında anket çalışması	44

Şekil 26. Oğulağaç Mahallesi’nden görüntüsünün alınmasına izin vermeyen Nazire Çoban ile anket çalışması	45
Şekil 27. Ormanüstü Yaylası’ndan tıbbi bitkileri teyit ettiğimiz bir grup	45
Şekil 28. Ormanüstü Mahallesi’nden anket çalışmasına katılan bir grup kadın	46
Şekil 29. Çalışmada tespit edilen bitki taksonlarının familyalarına göre dağılımı	47
Şekil 30. Çalışmada tespit edilen bitki taksonlarının yaşam formu özelliklerine göre dağılımı	47
Şekil 31. Örnek alanlarda tespit edilen bitki taksonlarının sayısal dağılımı	47
Şekil 32. Alanda tespit edilen endemik bitkilerin görselleri	53
Şekil 33. Ormanüstü Yaylası’nda ahududu reçeli yapan Emine Eyüboğlu	61
Şekil 34. Bitkilerin kullanım şekillerinden örnekler	62
Şekil 35. Sol fotoğraf: Ormanüstü Yaylası sakini Sinan Durmuş <i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Yayla çayı) ayıklaması. Sağ fotoğraf: Ormanüstü Yaylası’nda endemik bir tür olan <i>Heracleum platytaenium</i> ’i yemek yapımı için hazırlanması.....	63
Şekil 36. Saha çalışmalarında fotoğraflanan bazı bitkilerden örnekler.....	78
Şekil 37.Saha çalışmalarında tespit edilen bitkilerin oluşturdukları görsellerden örnekler.....	85

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Ana Bilim Dalı
AÇÜ	Artvin Çoruh Üniversitesi
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
OMÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi

1 GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Zengin bir kültürel mirasa sahip olan Türkiye’de etnobotanik kaynaklar açısından oldukça kapsamlı bir bilgi hazinesi mevcuttur. Ancak, “kırsal kesimden kentlere olan göçlere ve gelişen teknolojiye paralel olarak, yeni nesiller bu hazinenin değerini bilememekte ve bu bilgiler kullanılmadığı için kaybolma riski taşımaktadır. Bu nedenle çok değerli bu bilgilerimizin bir an önce yazılı hale getirilme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu zorunluluk Türkiye ekonomisi açısından da önemlidir. Hangi bölgelerde hangi bitkilerden yararlanılabileceğinin tespiti, ancak etnobotanik çalışmalar ışığında belirlenebilecektir ve böylece halktan alınan bilgiler halkın ekonomisine katkı sağlaması için geri dönecektir” (Sadıkoğlu, 1998; Başaran, 2003). Öte yandan “Türkiye’de mevcut etnobotanik yayınlar oldukça dağınık olduğundan ve bu konuda başvurulabilecek bir merkez (merkezi kütüphane, veri tabanı, vb.) olmadığından yayınlar taranamamakta ve bulunan bilgiler yeterince değerlendirilememektedir” (Sadıkoğlu, 1998). Bundan ötürü Sadıkoğlu (1998) yüksek lisans tezinde “Cumhuriyet döneminde 1928–1997 yılları arasını kapsayan yayımlanmış ya da yayımlanmamış tüm etnobotanik çalışmaları bir arşiv haline getirmeye çalışmıştır” (Sadıkoğlu, 1998; Kendir ve Güvenç, 2010).

Türkiye coğrafi konumu ve iklim özellikleri nedeniyle zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Güner ve ark. (2012)’nin "İlk Milli Flora Listemiz" olarak değerlendirdikleri "Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)" isimli çalışmalarında Türkiye’de bulunan toplam tür ve tür altı takson sayısı, kültür ve egzotik bitkiler dahil olmak üzere 11 707 takson, 3 649 endemik takson olduğunu ortaya çıkararak endemizm oranını % 31.82 olarak belirlemişlerdir. Endemik taksonlar bakımından en zengin bölgelerimizin Akdeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgeleri olduğu tespit edilmiştir (Acıbuca ve Bostan Budak, 2018). Bu bitkisel zenginliğin nedeni; Türkiye’nin üç fitocoğrafik (Avrupa-Sibirya, Akdeniz, İran-Turan,) bölgenin kesiştiği yerde bulunması, Güneybatı Asya Güney Avrupa, floraları arasında köprü olması, iklim, toprak, ve topografik yapısının çok

fazla değişiklik göstermesinden dolayı, birçok cins ve seksiyonun orijin ve değişim merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu bitkilerin birçoğu pek fazla bilinmemekte ve kullanılmamaktadır (Bozkurt, 2019). “Öte yandan, Türkiye’deki sanayileşmenin ve teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesi ile kentsel büyüme, aşırı otlatma, tarla açma ve turizm gibi etkinlikler, bitki türlerinin yurt içi ve yurtdışına ticareti, yangın tehlikesi, tarım ilaçlarının kontrolsüz kullanımı vb. olumsuz gelişmeler, bitkilerin kontrolsüz kullanımı sonucunda bitki türlerinin nesli tehlike altına girmektedir” (OSİB, 2005; Pouya ve Demir, 2017). “Bu gibi olumsuz şartlar tıbbi ve aromatik bitkileri de olumsuz etkileyebilmektedir. Son zamanlarda hız kazanan baraj projeleri, HES projeleri, bitki kaçakçılığı, ticari amaçlı sökümler, erozyon bu tehdidi hızlandırmaktadır” (Oran, 2015; Arslan, 2014; Bayram vd., 2010;14; Heywood ve Davis, 1994;1; Pouya ve Demir, 2017).

Bu gerçekten hareketle Trabzon’un Maçka ilçesinde doğal olarak yetişen, yöre halkı tarafından değerlendirilen bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin tespit edilerek bunların etnobotanik açıdan değerlendirmesini yapmak ve peyzaj mimarlığında kullanım biçimlerini belirlemek için bu çalışma yapılmıştır.

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan, geniş orman, mera ve yaylalara sahip Maçka (Trabzon)’da, halkın doğayla iç içe olmasından kaynaklı kadim bir bitki kültürü vardır. Bu kültürün gelişmesine, geçmişte yaşanan yokluklar, ulaşımdaki zorluklar, kitle iletişim olanaklarının olmayışı gibi nedenlerle halkın deneme yanılma yoluyla kendi gereksinimlerini karşılamak için doğadan yararlanma yoluna gitmesi vesile olmuştur. Halk doğadaki bitkileri hayvan beslenmesinde kullanmanın ötesinde, kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanmıştır. Doğadan toplanan bitkileri halk, başta gıda ve tedavi amacıyla olmak üzere, ev ve mutfak araç-gereci, tarım aleti, müzik aleti, oyuncak, büyü, inanış, nazar, yapı malzemesi, boyar madde, süs eşyası vb. amaçlarla kullanmaktadır.

Maçka yöresinde doğadaki birçok bitkiyi tanıma ve değerlendirme geleneği, ne yazık ki günümüzde köyden kente hızlı göç, yaşlı ve genç nüfus arasında iletişim kopukluğundan dolayı bilgi aktarımının olmamasından kaynaklı, kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu çalışmayla, doğadaki bitkilerin önemine vurgu yapmak, zengin bir bitki varlığına sahip

olmakla ne kadar değerli bir hazineye sahip olduğumuz gerçeğine dikkat çekmek, etnobotanik bitkileri belirleyip kayıt altına almak, yok olmaya yüz tutmuş doğal bitkileri kullanma geleneğini gün yüzüne çıkarmak, bu geleneği gelecek kuşaklara aktararak yaşatmak, bu bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanım biçimlerini belirlemek, bu konularda çalışma yapacak bilim insanlarına ışık tutup basamak oluşturmak, yörede daha önce yapılmış benzer çalışmalara katkıda bulunmak, ekonomiye katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.2. Etnobotanik Kavramı ve Etnobotaniğin Tarihçesi

Etnobotanik kelimesinin kökü olan “etno”, insanların çalışılması, botanik de bitkilerin çalışılması ya da bitki bilimi anlamına gelir. Etnobotanik, geniş anlamda, “farklı insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkileri olarak ifade edilmektedir” (Heinrich ve ark., 2004; Tütenocaklı, 2002). “Etnobotanik terimi, ilk kez 1895 yılında, biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından kullanılmaya başlanmış olup, basitçe “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca etnobotanik teriminin ilk geçtiği yer olan, Harshberger’in *The Purposes of Etnobotany* adlı eseri bu konuda bilinen ilk yayındır. Bu terimin bilim dünyasına girmesiyle etnobotanik çalışmalarda yeni bir çığır açılmıştır ve konu, halk da dahil olmak üzere artık çok geniş bir kesimin ilgisini çekmiştir”.

“Konu hakkında çalışan her kesim bu bilim dalına yeni bir teknik ve bilgi katmıştır. Yapılan birçok çalışmadan sonra, Yen (1993) bu tanımları tekrar gözden geçirmiş ve tam olmasa da yeni etnobotanik tanımını ortaya koymuştur”. Yen’e göre etnobotanik, “Bitkiler ve yerli halk arasındaki her türlü karşılıklı ilişkidir”. Ancak günümüzde etnobotanik için geniş anlamda “evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri” denilebilir. Diğer taraftan ise “bir yörede yaşayan halkın, yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri” olarak da özetlenebilir. Heinrich ve ark. (2004) ile Yıldırım (2004) “günümüzde sadece bitkilerin niçin kullanıldığı değil, aynı zamanda bitkilerin yetiştiği ortam şartlarının belirlenmesi konularına da odaklanmış olan etnobotanik terimi, sürekli tanımlanmaktadır ve tanımları üzerinde kesin bir fikir birliği yoktur” şeklinde bilgi vermişlerdir.

Etnobotaniğin meydana çıkışında, birçok hastalığın tedavi edilmesi için çok eski çağlardan beri tıbbi bitkilerin kullanılması geniş rol oynamıştır. Eski çağlardan bugüne gelen etnobotanik belgeleri ya da kitapları tıbbi bitkilerin kullanımı konusundadır. Hitit yazıtları ve Mısır papirüslerinde, ilkçağlara ait kitaplarda tıbbi bitkilerin yerel adları ve kullanım şekillerine geniş yer ayrılmıştır. Bitkilerden daha çok tedavi ve gıda amaçlı yararlanılmakla beraber süs eşyası yapımı, boyar madde, yakıt, yapı malzemesi, nazar büyü gibi inançsal vb. amaçlarla kullanımlarının da yaygın olduğu belirlenmiştir (Heinrich ve ark., 2004; Tütenocaklı, 2002; Baytop,1999).

“MÖ 668-626 yılları arasında yaşamış Asur kralı Assurbanipal’in kitaplığında bulunan kil tabletlerin 800 adedinde, MÖ 3000-7000 yılları arasındaki dönemde Ortadoğu’da kullanılmış bitkilere yönelik birçok bilgiye rastlanmıştır. Söz konusu tabletlerde, aralarında papatya, badem, adamotu, haşhaş, nar, safran, meyan ve üzümün bulunduğu 250 adet bitkiden söz edilmektedir” (Civelek, 2011; Tetik, 2011).

Geçmişten gelip, bugün hala kullanılan ve günümüzün yapay ilaçlarının çoğunun temelini oluşturan bitkileri tanıyarak doğru biçimde kullanmak büyük önem arz etmektedir. “20. yy.’ın son çeyrek diliminde yapay ilaçların yararlarının yanısıra zararlarının ve yan etkilerinin de oldukça fazla olduğunun belirlenmesi sonucu pek çok hastalığın tedavisinde bitkisel ilaçlara yönelim yaşanmıştır”. ‘Yeşil akım, doğaya dönüş’ olarak nitelendirilen bu akımda, bitkisel kökenli ilaçlar günlük basit hastalıkların iyileştirilmesinde ilk tercih olmuşlardır (Meriçli,1988; Kızılaraslan, 2008). Öte yandan “dünyanın geniş bir kısmında, yüzlerce yıldır, en önemli şifa kaynağını bitkiler oluşturmuşlardır” (Sezik, 1990; Kızılaraslan, 2008).

1.2.1 Dünyada Etnobotanik Çalışmalar

Bitkilerin hastalıkları iyileştirmek amacıyla kullanımı ülkelerin gelişmişlik seviyesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. “Gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun % 80’i tedavi için bitkisel ürünlerden yararlanmaktadır. Orta Doğu, Afrika ve Asya gibi bölgelerde yer alan bazı ülkelerde bu oran % 95’e kadar yükselmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise söz konusu oran daha azdır. Fransa’da % 49, ABD’de % 42, Avustralya’da

% 48 Almanya’da % 40-50 düzeyindedir. Bununla birlikte tıbbi bitkilerin ticaretinin yapıldığı en önemli merkezler ABD, Almanya, İngiltere ve Japonya’da yer almaktadır (Titiz, 2004). Gelecekte bütün dünyada bitkilerle tedavinin çoğalacağı Dünya Sağlık Örgütü’nce öngörülmektedir” (Acıbuca ve Bostan Budak,2018).

Günümüzde etnobotanik çalışmalarda öne çıkan ülke Hindistan’dır. “Çin’de halk tarafından geleneksel olarak kullanılan tıp bilgilerinin derlemesinin ötesinde, Kunming Botanik Enstitüsü’nde bulunan etnobotanik laboratuvarında pek çok araştırmacı farklı bölgelerde kullanılan bitkileri araştırmaktadırlar. Latin Amerika’da ve Kenya, Nijerya gibi Afrika ülkelerinde ekip çalışmalarına devam edilmekle birlikte yeni laboratuvarların kurulmasına başlanmıştır. Uluslararası Etnobiyoloji Topluluğu (International Society of Ethnobiology) iki yılda bir kongre düzenleyerek bilimsel çalışmaların tartışılmasına olanak sağlamaktadır” (Yıldırım, 2004; Onar, 2006, Ertuğ, 1996). Bunun yanı sıra uluslararası Etnobotanik Kongresi [The International Congress of Etnobotany (ICEB)] “farklı yerel komiteler ile uluslararası toplantılar organize etmektedir. ICEB’in amacı farklı birimlerde etnobotanik çalışma yapanları bir araya getirmektir. Bu amaçla ilk kongre 1992 yılında Cordoba (İspanya)’da düzenlenmiştir. Bu toplantıların 4.’sü de 2005 yılında İstanbul (Türkiye)’da yapılmış ve toplantıya 46 ülkeden 300’den fazla araştırmacı katılmıştır” (Ertuğ, 2005; Kendir ve Güvenç, 2010).

1.2.2 Türkiye’de Etnobotanik Çalışmalar

“Etnobotanik çalışmalar bütün dünyada hızla gelişmeye ve güncel olmaya başlamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye’nin çok zengin bir flora’ya sahip olmasına ve halen çok sayıda araştırmacı tarafından değişik yörelerde etnobotanik çalışmalar yürütülmesine karşın bitkilerin henüz ne kadarının halkımız tarafından kullanıldığı tam olarak belirlenememiştir. Yapılan çalışmalarda halkın bitkileri en yaygın olarak kullandığı alan, bitkilerin tıbbi kullanımıdır” (Yıldırım, 2004). Harf Devriminden (1928) başlayarak 1997’ye dek 70 yıllık dönemi kapsayan Türkiye’de yapılmış 765 adet etnobotanik çalışma Sadıkoğlu’nun “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi” adlı tezinde tespit edilmiş ve İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda, ilgilenen araştırmacılar için arşivlenmiştir. “Bu çalışma incelendiğinde bitkilerin

kullanımıyla ilgili en çok yayının İstanbul, Sivas ve Konya illeriyle ilgili olduğu; en sık olarak da gıda, insan sağlığı ve inanç alanında kullanıldığı saptanmıştır. İç Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinin etnobotanik yönden diğer bölgelerden daha çok araştırıldığı görülmüştür. Aynı çalışmaya göre, Mardin, Nevşehir, Sakarya Batman, Şırnak, Çankırı ve Kırıkkale illeri ile ilgili etnobotanik araştırmanın yapılmadığı belirtilmiştir” (Sadıkoğlu,1998; Kendir ve Güvenç, 2010).

1.3. Bitkilerin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanımı

İlk çağlardan beri insanların beslenmesinde ve hastalıklarının tedavisinde ilk başvurduğu kaynağın bitkiler olduğu şüphesizdir. “Bu konuda çeşitli deneyimlerin ve gözlemlerin sonucunda yenilebilir ve zehirli bitkiler ayrıştırılmış ve bazı bitkilerin çeşitli hastalıkların giderilmesinde yararlı olduğu öğrenilmiştir. Anadolu’da bitkilerin halk ilacı olarak kullanımlarının kökeni çok daha önceye dayanmakla birlikte bu konudaki ilk yazılı kaynağın Sümer, Akkad ve Asur uygarlıklarının hüküm sürdüğü M.Ö. 3000 yıllarından kaldığı düşünülen Ninova kitaplığında saklanmış olan tabletler olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu tabletlerin okunması neticesinde ilaçların büyük çoğunluğunun bitkisel kaynaklı olduğu ve zamanının hekim din adamları tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. M.Ö. 1500 yıllarında Anadolu’da bir uygarlık oluşturmuş olan Hititlerin bitkisel tedavi bilgilerinin Ninova tabletlerindekiyle çok yakın benzerlik içinde olduğu saptanmıştır” (Gezgin, 2006). İbn-i Sina, Biruni, İbn-i Baytar, Ebu Reyhan gibi birçok ünlü Türk bilim adamı bitkisel droglarla ilgilenmiştir (Eşen, 2008).

Türkiye’de geleneksel tıbbın zengin bir birikim oluşturmasında birçok medeniyete tarihte ev sahipliği yapması ve zengin bir bitki örtüsüne sahip olması oldukça önemli yer tutmaktadır. “Özellikle sağlık merkezlerine uzak ve ulaşımın çok zor olduğu yörelerde sağlığın korunması veya hastalıkların tedavisi amacıyla bitkilerin kullanışı oldukça yaygındır”. On dokuzuncu asra kadar sağlığın korunmasında ve hastalıkların tedavisinde sadece bitkilerden ya da onların preparatlarından yararlanılmıştır. “Çağımızda ilaç endüstrisinin gelişmiş olmasına ve teknolojik gelişmişliğe bağlı olmaksızın ülkelerin birçoğunda bitkisel ilaçların kullanımı oldukça fazladır. Dünya Sağlık Örgütü dünya nüfusunun %80’inin büyük ölçüde geleneksel halk ilaçlarını kullandığını belirtmiştir”

(Koçyiğit, 2005). Doğal bitkisel kaynaklara yönelim gün geçtikçe artmaktadır. Bu yönelimin başlıca nedeni günümüz teknolojisiyle üretilen sentetik ilaçların yan tesirlerinin bitkisel kaynaklardan elde edilen ilaçlara göre çok daha fazla olması, üretimdeki zorluklar ve maliyetlerinin yüksek olmasıdır.

“Dünyada ve Türkiye’de etnobotanik çalışmalara verilen önemin artmasıyla geleneksel tedavi ile ilgili yeni bilgiler tespit edilmektedir. Bu bilgilerin gelecek yıllarda birçok hastalığın tedavisinde modern tıba yardımcı olacağı öngörülmektedir” (Doğan, 2008).

1.4. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Peyzaj Tasarımlarındaki Yeri

Peyzaj mimarlığı tasarımlarında çeşitliliği arttıran tıbbi ve aromatik bitkilerin pek çok kullanım alanı vardır. Bu bitkilerin dayanıklılık özellikleri göz önüne alındığında peyzaj planlama, tasarımı ve bitkilendirme uygulamaları yönünden tür ve ekotip çeşitliliğini (form, boyut, renk ve uyumluluk bakımından) arttırdıkları görülmektedir. “Egzotik (yabancı) türlerin peyzajda çok fazla kullanımı ekosisteme zarar verdiğiinden sakıncalı görülmektedir. Yöresel olan tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzaj tasarımlarında kullanımı ise peyzaj düzenlemelerinde egzotik bitkilerle yapılan uygulamalara göre daha kalıcı olabilir” (Pouya ve Demir, 2017).

“Yapılan pek çok çalışmada egzotik türler değişik nedenlerle tercih edilmektedir. Oysa doğal bitki örtüsü, bulunduğu peyzajın jeolojik yapısı, hidrolojik ve iklim durumu yönünden bütünleyici bir faktördür. Doğal bitkiler ölçü, renk, şekil ve doku gibi estetik ve işlevsel özellikleri nedeni ile kentsel ve kırsal peyzaj uygulamalarında kullanılmasının yanında, boya maddesi, parfüm maddesi ve tıbbi ilaç maddesi olarak da ekonomik açıdan değerlendirilebilmeleri mümkündür. Bu özellikleriyle bitkiler, kentsel ve kırsal alanlarda kullanım isteği uyandırır. Günümüzde sosyo-kültürel yapıdaki gelişmelere paralel olarak planlı kırsal ve kentsel alanların oluşumu ile peyzaj ve bitkilendirme tasarımlarının önemi anlaşılmış, süs bitkilerine yönelim artarak yoğun bir talep meydana gelmiştir. Bununla birlikte geniş bir alanda gerek duyulan bitki miktarının sağlanması ve uygun fiyatta bulunmasında zorluklar vardır. Bu sorunlar aşıldığında düzenlemelerde söz konusu

doğal bitkilerin kullanılması proje maliyetinin düşürülmesine katkı sağlayacaktır” (Koçan, 2010; Turgut ve ark., 2013).

Tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzaj tasarımlarında çeşitli amaçlar için kullanılması söz konusudur (Pouya ve Demir, 2017):

1.4.1 Eğitim amaçlı kullanım

“Türkiye’de pek çok tıbbi ve aromatik bitki taksonunun yetiştirilmesi ve kullanılmasına rağmen uzmanların bu bitkileri yeterince tanıyamaması, öğrencilerin ve peyzaj mimarlarının bu taksonlar hakkında yeterli bilgiye sahip olamamaları gibi sebepler tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzaj mimarlığı açısından öneminin yeteri kadar ortaya çıkamamasına yol açmaktadır” (Yoğunlu, 2011). “Bundan dolayı peyzaj tasarımı ve planlaması kapsamında tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımının yaygınlaşması istenildiği düzeyde olamamaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzajda kullanılması ve bunun yanı sıra gerekli bilgilendirme şemalarının peyzaj tasarım ve planlama projelerinde bulunması bu bitkilerin öğrenimini kolaylaştırabilir” (Pouya ve Demir, 2017).

1.4.2 Toplum Bilincini ve Toplumsal Sağlığı Arttıran Kullanımı

Bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin adlarını genel olarak halk bilmekle beraber tedavi edici özelliklerini yeterince bilmemektedir. Bu gibi bitkilerin kullanılması insan ile doğa arasındaki bağı güçlendirmekte ve bitkilerin adları yanında önemli özelliklerinin de öğrenilmesini sağlamaktadır. “Bu nedenle bu gibi bitki kullanımlarının yapıldığı kentsel açık yeşil alan tasarımlarında bu bitkilerin adlarını ve özelliklerini yansıtan bilgilendirme tablolarının bulundurulması, ziyaretçilerini bilgilendirmekte ve dolayısıyla toplumsal bilincin arttırılması hususunda önemli rol oynamaktadır” (Pouya ve Demir, 2017).

“Peyzaj tasarım ve planlama çalışmalarında kullanılan tıbbi ve aromatik bitkiler, halkın dikkatini çekip ilgi uyandırır, insanların var olan doğal ve geleneksel tedavilere olan eğilimini arttırabilir. Bu bitkilerin maliyetinin ve yan tesirlerinin az olması, söz konusu bitkilerin halk sağlığına önemli katkıda bulunmasını sağlar” (Pouya ve Demir, 2017).

1.4.3 Havanın Temizlenmesi, Sıcaklığın Azaltılması ve Tozların Emilmesini Sağlayan Kullanımı

“Bitkiler, fizyolojik özellikleri sayesinde havada bulunan karbondioksiti alıp yerine yaşam için vazgeçilmez olan oksijeni üretme yeteneğine sahiptirler. Bu durum insanların ve hayvanların daha temiz havayı solumasını, havadaki kimyasal maddelerin emilimini sağlamakta dolayısıyla çevre kirliliğinin azaltılmasını kolaylaştırmaktadır” (Pouya ve Demir, 2017).

“Çevre kirliliğinin özellikle atmosfer kirliliğinin azaltılmasında bitki materyalinin önemli bir başka işlevi de bitkilerin yapraklarıyla hava içinde asılı bulunan kurum, toz vb. kirlleticileri tutmasıdır. Yaprakların yağışlarla yıkanması sonucunda tutulan bu materyal, toprağa indiğinde havanın temizlenmesine katkıda bulunmuş olur” (Karaşah, 2006).

Öte yandan bitkiler, terleme yoluyla havaya nem verdiklerinden bu nemin buharlaşması esnasında havanın ısınıpı çekerler böylece ortamın serinlemesini sağlamış olurlar. Ayrıca gölgeleme yoluyla da serinlik sağlarlar. Yer örtücü bitkiler de ısıyı yansıtmayıp, absorbe ederek ortamın serinlemesine yardımcı olurlar.

1.4.4 Uygulama Masraflarını Azaltan Kullanımı

Bitkilendirme uygulaması yapılmış alanların bakım ve onarımı oldukça masraflıdır. “Dolayısı ile bitkilendirme projelerinde o coğrafyaya uygun, iklim şartlarına dayanıklı bitkilerin kullanımında fayda vardır. Yerel bitkiler yabancı bitkilere göre bulunduğu yörenin coğrafi koşullarına uyumlu olduğu için daha dayanıklıdır ve su ihtiyacı diğer bitkilere göre daha azdır. Bu bağlamda bitkilendirme tasarımlarında tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımları ekim, dikim, teknik ve yönetici masraflarını önemli ölçüde azaltmaktadır” (Bayramoğlu, 2016). “Fakat bu gibi bitki türleri yoğun hava kirliliği ve sanayi kirlilikleri riskine karşı oldukça hassas olduğundan dayanıklılık güçleri azalır. Herkesin kullanabildiği açık alan tasarımlarının yanı sıra tıbbi ve aromatik bitkilerin hobi bahçelerinde ve kent içi küçük bahçe parklarında kullanımı, bu gibi alanların amacına oldukça uygundur” (Pouya ve Demir, 2017).

Tıbbi ve aromatik bitki türlerinin ayrı ayrı veya birlikte kentsel peyzaj mekanlarında “koleksiyon bahçeleri, bitki kasaları, parterler, ev bahçeleri, çatı ve teras bahçelerinde geniş bir kullanım alanı olup, estetik özelliklerinin yanında değişik amaçlarla kullanılarak ekonomik olarak katkı sağlama olanakları vardır” (Arslan, 1991; Aslan ve ark., 2006; Aslan ve ark., 2010; Baytop ve Dilaver 2004; Davis, 1962; Erik,1998; Öztan ve Aslan, 1992; Tanker ve ark., 2007; Arslan, 2010).

1.5. Literatür Özeti

1.5.1 Bitkilerin Etnobotanik Kullanımlarıyla ilgili Literatür Özeti

Ertuğ (2002) Muğla ilinin Bodrum ilçesinde yaptığı yararlı bitkiler araştırmasında 350’nin üzerinde yararlı bitki arasında 92’si doğal, 24’ü kültür bitkisi olmak üzere toplam 116 bitkinin tedavide kullanımını belirlemiştir.

Savran, Bağcı ve Kargıoğlu (2002) Gemerek (Sivas)’te yapmış oldukları çalışma ile “bazı bitkilerin yöresel isimleri ve kullanım alanları bilgilerini derlemişlerdir. Yörede tedavi amacıyla ve gıda olarak kullanılan 30 bitki tespit etmişlerdir”. Bu 30 bitkinin, 27 hastalığa karşı değişik şekillerde kullanıldığını belirlemişlerdir.

Keskin (2002) Kışlak (Yayladağ-Hatay) beldesinde “halk arasında kullanılan bitkilere ait 94 yöresel ad ve 32 kullanım şekli hakkında bilgiler tespit etmiştir. Bilimsel karşılıkları ile verilen bu adlardan 46 tanesinin ilk kez saptanmış”, 13tanesinin ise farklı bitkiler için kullanıldığını belirlemiştir.

Emre (2003) Ezine (Çanakkale) yöresinde yaptığı çalışmada yöreden toplanan 131 bitki örneğinin teşhisi sonucunda 65 tür bitkiden geleneksel halk ilacı olarak yararlanıldığını saptamıştır. Bunlardan 49’u doğal, 16’sı ise kültür bitkisidir. Yörede kullanılan bitkilerin en çok mide rahatsızlıklarının giderilmesinde, şeker hastalığı tedavisinde, böbrek kum ve taşını düşürmek için, hemoroide karşı, soğuk algınlığı, egzema ve cilt yaraları tedavisinde kullanıldığını belirlemiştir.

Tugay, Ertuğrul ve Yıldıztuğay (2005) Başarakavak (Konya) Kasabası'nda yaptıkları araştırmada “63 bitki örneği ve bunlara ait yerel bilgiler toplamışlardır. Bazı örtüşen kullanımlar olmakla birlikte 37 gıda, 25 yem, 10 ilaç, 4 el sanatları ve 3 yakacak kullanımının yanında 10 bitki taksonunun farklı alanlarda faydalı” olduklarını belirlemişlerdir. Farklı bitki kullanımlarına ilişkin 89 kullanım reçetesi tespit etmişlerdir.

Arslan (2005) Dereli (Giresun) yöresinde yaptığı araştırmada topladığı “104 bitki örneğinin teşhisi sonucunda 69 taksondan geleneksel halk ilacı olarak” yararlanıldığını belirlemiş, bunlardan 62'sinin doğal, 7'sinin kültür bitkisi olduğunu saptamıştır.

Cansaran ve Kaya (2005) “Amasya Merkez İlçesi ile Boğaköy, Bağlarüstü ve Vermiş Köyleri ile Ziyaret ve Yassıçal Beldeleri'ni kapsayan çalışmalarında, 350 bitki örneği toplamışlar, bu örneklerden 12'sinin Türkiye için endemik olmak üzere toplam 250 takson saptamışlardır. Özellikle gıda bitkileri ile tıbbi bitkiler arasında bazı örtüşen türler olmakla birlikte 127 gıda, 93 ilaç, 12 yakacak, 16 yem, 60 el sanatları alanında olmak üzere 49 bitki türünün de farklı alanlarda faydalı” olduklarını belirlemişlerdir. Farklı bitki kullanımlarına ilişkin 407 kullanım şeklini saptamışlardır. Kullanımları saptanamayan ancak yerel adları tespit edilen 21 bitkiyi de genel bitki listesine eklemişlerdir.

Özdemir (2005) “Niğde Aladağlar'ın Batısında yaptığı çalışma kapsamında 200 bitki örneği toplamış, bu örneklerden 126 taksonun kullanımının olduğunu saptamıştır. Bu bitkilerden 105 tür tıbbi, 39 tür gıda, 7 tür hayvan yemi, 5 tür bal üretiminde, 14 türün malzeme yapımında kullanıldığını, 5 türün de çevresel kullanıma sahip olduğunu saptamıştır”. Bitki örneklerinden 58 türün, bilinen tıbbi kullanımlarından farklı kullanışlara sahip olduğunu belirlemiş ve 57 türün ise yöresel adlarına yenilerini eklemiştir.

Elçi ve Erik (2006) “Güdül (Ankara) Çevresinde yaptıkları araştırmada 18 familyaya ait 23 bitkinin halk ilacı olarak, 6 familyaya ait 11 bitkinin besin olarak kullanıldığını saptamışlardır. Bunların dışında ilaç olarak kullanılmayan 11 familyaya ait 21 bitkinin yerel ismini belirlemişlerdir”.

Bağcı, Savran ve Dural (2006) Pozantı (Adana) ve çevresinde yaptıkları çalışmada “bazı bitkilerin yöresel isimleri ve kullanım alanlarını derleyerek vermişlerdir. Yörede tıbbi amaç için ve gıda olarak kullanılan 39 bitki taksonu” tespit etmişlerdir.

Satıl, Akçiçek ve Selvi (2008) “Madra dağı (Balıkesir/İzmir) Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma” adlı çalışmalarında söz konusu bölgede kullanımı belirlenen toplam 115 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgileri toplamışlardır. “Toplanan bitkilerin; 52’sinin gıda, 46’sinin ilaç, 19’unun yem, 14’ünün el sanatlarında ve 10 tanesinin de süs bitkisi olarak kullanılmakta olduğunu saptamışlardır. Bölgede, 12 bitki türünün ise ticari amaçlı toplanıp satıldığını belirlemişlerdir”.

Kendir ve Güvenç (2010) “Etnobotanik kavramı ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmaları” araştırarak, 1998 yılından 2008 yılına kadar Türkiye’de yapılmış olan etnobotanik çalışmaları tarayıp, tablo haline getirmişlerdir.

Şenkardeş (2010) Ürgüp (Nevşehir)’te yaptığı çalışmada yöreden toplanan 116 bitki örneğinin teşhisi sonucunda 67 taksondan geleneksel halk ilacı olarak yararlanıldığını saptamıştır. Bunlardan 52 taksonun yabani, 15 taksonun ise yörede yetiştirilen kültür bitkileri olduğunu belirlemiştir. Bu bitkilerin tedavideki kullanım alanlarının ise en çok şeker hastalığı, öksürük, yara, astım, kalp-damar hastalıkları, mide hastalıkları ve yüksek kolesterol tedavisi olduğunu tespit etmiştir.

Yaldız, Yüksek ve Şekeroğlu (2010) “Rize İli Florasında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Kullanım Alanları adlı çalışmalarında, Rize ili doğal florasında bulunan ve ekonomik değeri yüksek olan tıbbi ve aromatik bitkilerin neler olduğu, halk arasında nasıl adlandırıldığı, kullanım alanlarının neler olduğunu literatür taramaları ve inceleme gezileri yaparak belirlemişlerdir”.

Akbulut, Özkan ve Çetin (2011) 2003–2005 yılları arasında, Trabzon iline bağlı Maçka ilçesinin Hamsiköy yöresinde yapmış oldukları floristik çalışmada yörede, *Spermatophyta* ve *Pteridophyta* bölümlerine ait 62 familya ve 193 cinse mensup toplam 333 takson belirlenmiştir. Çalışmada yörede yetişen ve Türk kodeksinde bulunan bitkilerin etnobotanik özelliklerini verilmektedir.

Faydaoğlu ve Sürücüoğlu (2011) “Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi adlı bu çalışmada geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemini belirlemişlerdir”.

Fidan, Komut, Öz ve Yaşar (2011) “Gümüşhane ili ve çevresinde yayılış gösteren ve halk tarafından tedavi amacıyla kullanılan 75 bitki taksonunu tespit etmişlerdir. Çalışmada, Gümüşhane ili doğal florasında bulunan ve ekonomik değeri yüksek olan tıbbi bitkilerin tespiti, yerel adları ve kullanım alanlarını, literatür taramaları ve inceleme gezileri yaparak belirlenmişlerdir”.

Uzun ve Palabaş Uzun (2011) yaptıkları çalışmada Trabzon ilinin Maçka ilçesi sınırları dahilinde bulunan Altındere Vadisi’nin tıbbi ve aromatik özellikli bitki taksonları araştırmışlardır. Araştırma sonucunda “yörenin doğal florasında bulunan tıbbi ve aromatik özellikli 136 adet bitki taksonu belirlenmiştir. Saptanan 136 adet taksonun 97 adedi otsu (2 adet eğrelti de bu sayıya dahildir), 39 adedi ise odunsu (15 adet ağaç veya ağaççık, 24 adet çalı), taksondan oluşmaktadır. Bu taksonların familyaları, yöresel ve bilimsel adları, kullanım alanları, kullanılan kısımları ve kullanım yöntemleri belirtilmiştir”.

Akbulut ve Bayramoğlu (2013) yaptıkları çalışmada Türkiye'nin 24 farklı ilinde tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımını ve ticaretini incelemişlerdir. 214 aktar ve 933 kişi ile yüz yüze görüşülerek elde edilen bilgiler demografik gelişim için kullanılmıştır. En çok satılan otların *Tilia tomentosa*, *Zingiber officinale*, *Mentha pulegium*, *Salvia* spp. ve *Ceratonia siliqua* olduğu saptanmıştır. Satın alma miktarları ve kullanımına dair elde edilen verilere göre, yaygın kullanımların gıda baharatı olduğunu, bunun yanında sindirim, solunum sistemi, nörolojik ve dermatolojik rahatsızlıklar için olmak üzere toplam olarak 2297 kayıt saptanmıştır. Bitkilerin en çok kullanılan kısımlarının ise, yaprak, çiçek ve meyve olduğu belirlenmiştir. Tercih edilen uygulama şekillerinin ise infüzyon, kaynatma ve toz olduğu saptanmıştır.

Gül (2014) yaptığı çalışmada Rize yöresinde bulunan tıbbi ve aromatik özellikli bitkileri araştırmıştır. “Rize ilinin sahip olduğu bitki zenginliğinin yöre halkına ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağını öngörerek bitkilerin yöresel adlarını, biyokimyasal

içeriğini ve kullanım alanlarına ait bilgileri literatür taramasıyla belirlemeye çalışmıştır”. Bu bağlamda yörede doğal olarak yetişen 41 bitki ve kültürü yapılan 1 bitki belirlemiştir.

Erdoğan (2014) yaptığı çalışmada Doğu ve Orta Karadeniz Bölümünde meyve, çekirdek ve yaprağı bir çok hastalığın tedavisinde kullanılan karayemişin son yıllarda yapılan araştırmalarla öneminin gün yüzüne çıkarıldığını, ortaya koymuştur.

Akbulut ve Özkan (2014) Haziran 2011-Eylül 2012 tarihleri arasında yaptıkları çalışmada Trabzon yöresinde yerel halk tarafından yemek, şifa, baharat vb. amaçlarla kullanılan doğal bitkileri tespit etmişlerdir. Bu araştırma sırasında Trabzon merkez ilçesi ile bazı köy ve yaylalar gezilerek ve bitki örnekleri toplanmıştır. Araştırmada 9 adet takson kültür bitkisi olmak üzere 87 bitki taksonu tespit etmişlerdir. Genellikle mide rahatsızlıkları, şeker hastalığı, cilt hastalıkları, yaralar, solunum yolu hastalıkları, dini inanışlar, hayvan sağlığı ve bunların süt ve yağ verimleri başta olmak üzere bir çok hastalığın tedavisinde kullanımları tespit edilmiştir.

Korkmaz ve Alpaslan (2015) Ergan Dağı (Erzincan) çevresinde yaptıkları araştırmada “41 familyaya ait toplam 122 taksonun, 82’si gıda, 56’sı tıbbi, 22’si yem, 4’ü eşya, 3’ü süs, 2’si balık ağı ve 6’sının yakacak amacıyla kullanıldığını belirlemişlerdir. Çalışma sonucunda etnobotanik özellikleri bakımından 30 bitkiye ait verilerin incelenen literatür ile örtüştüğü, 80 bitkinin ise farklı kullanımlarının olduğunu tespit etmişlerdir”. Toplam 12 bitkinin etnobotanik kullanımlarına ait bilgileri ise ilk kez bu çalışma ile saptamışlardır.

Akan ve Bakır Sade (2015) Kahta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü’nde yaptıkları çalışmada, araştırma bölgesinden toplanan 51 familyaya ait 113 taksonu bilimsel metoda uygun olarak tespit etmiş, halk geleneğindeki kullanım amaçlarını belirlemiş, bunlardan 16’sının yakacak, 8’inin süs bitkisi, 6’sının boya maddesi, 6’sının yem, 2’sinin tütsü, 1’inin süpürge ve 74’ünün tıbbi amaçla kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Dikilitaş (2016) Ovacık (Karabük) Çevresinde yaptığı çalışmada, etnobotanik açıdan bölge halkının çeşitli amaçlarla kullandığı 62 adet tür tespit etmiştir. Etnobotanik amaçla en çok kullanılan familya 8 tür ile Rosaceae familyasıdır. Daha sonra sırasıyla 5 tür ile Fabaceae ve 4 tür ile Liliaceae familyaları gelmektedir. Asteraceae 3, Corylaceae,

Fagaceae, Iridaceae, Poaceae, Polygonaceae ve Primulaceae familyalarının 3 tür ile temsil edildiğini saptamıştır.

Bağcı, Erdoğan ve Doğu (2016) Sarıveliler (Karaman) Çevresinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, “Karaman’a bağlı Sarıveliler ilçesi ve çevresinde yöre halkı tarafından kullanılan doğal ve kültür bitkilerinin etnobotanik kullanımlarını araştırmışlar, 45 familyaya ait 78 taksonun yöre halkı tarafından etnobotanik kullanımlarını tespit etmişlerdir. Kullanım açısından en fazla tür içeren familyaların Lamiaceae ve Rosaceae familyaları olduğunu belirlemişlerdir. Bunlardan 47 bitkinin tıbbi amaçla, 49 bitkinin gıda olarak, 7 bitkinin eşya yapımında, 2 bitkinin boya ve 2 bitkinin hijyen amacıyla kullanıldığını tespit etmişlerdir”. Bölgeye özgü lokal endemikler olan *Tulipa cinnabarina* ve *Viola ermenekensis* ve *Crocus biflorus* subsp. *isauricus* bitkilerinin etnobotanik kullanımlarını ilk kez tespit etmişlerdir.

Gül ve Seçkin Dinler (2016) “Kumru (Ordu) Yöresinde yaptıkları çalışmada, 54 adet tıbbi ve aromatik bitki taksonu tespit etmişlerdir. Bu bitkilerden 35 tanesinin ilaç, 9 tanesinin sebze, 6 tanesinin meyve ve 4 tanesinin baharat olarak kullanıldığını, belirlemişlerdir”. Elde edilen bitkilerin yöresel adları, bilimsel adları, familyaları, kullanılan kısımları ve kullanım amaçlarını listelemişlerdir.

Kılıç, Özdemir ve Yıldırım (2017) Bingöl’de yaptıkları çalışmalarında, Bingöl ilinden toplanan yirmi tıbbi ve aromatik bitkiyi kayıt altına almış ve fotoğraflamışlardır; bu çalışmanın sağlık programı, aromatik ve tıbbi bitkiler bilgisi, fitoterapi, aromaterapi, alternatif gıda programı, ekonomik tarım politikasını geliştirme, etnobotanik ve ilaç sektörünün gelişimi için fayda sağlayacağını öngörmüşlerdir.

Karaköse ve Çolak Karaköse (2017) Giresun’un Alucra ve Yağlıdere ilçeleri arasında bulunan Esenli yöresinin tıbbi ve aromatik bitkilerini araştırmışlardır. Çalışmada bitki sosyolojisi esas alınmıştır. Çalışma 20 örnek parsel dahilinde yapılmıştır. Flora çalışması Braun-Blanquet’in metoduna göre yapılmıştır. Toplam olarak yörede doğal olarak yetişen 226 bitki taksonu tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda 110 bitki taksonunun tıbbi ve aromatik özellik taşıdığı saptanmıştır.

Akan, Öz ve Pekmez (2018) Ortaca (Muğla) yöresinde yaptıkları çalışmada, “çalışma alanında doğal olarak yetişen 28 familyaya ait 38 taksonun halk tarafından kullanıldığını tespit etmişlerdir. Bunlardan 23’ünün tıbbi, 19’unun gıda, 3’ünün süs, 3’ünün baharat, 2’sinin dini, 2’sinin yem, 2’sinin diğer (kaşık yapımı, tarım ilacı yapımı) amaçlarla kullanıldığını” saptamışlardır. Yöre halkının bu bitkileri bazen sadece bir amaç bazen de birçok amaç için kullandığını tespit etmişlerdir.

Güneş (2018) “Edirne’nin İpsala İlçesinde gerçekleştirdikleri çalışmada, İpsala ve çevresindeki köylerde bitkilerin yerel halk tarafından tıbbi amaçlarla kullanımlarını” belirlemiştir. Yapılan arazi çalışmaları sonucunda 36 familyaya mensup 73 bitki taksonunun tıbbi olarak kullanıldığını tespit etmiştir.

Acıbuca ve Budak Bostan (2018) yaptıkları araştırmada “Dünya’da ve Türkiye’de tıbbi ve aromatik bitkilerin yeri ve önemini araştırmışlar. Ulusal ve uluslararası kurumlar ile konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalardan elde edilmiş olan veriler doğrultusunda tıbbi ve aromatik bitkilerin Dünya ve Türkiye’deki üretimi ve ticaretini” incelemişlerdir.

Can (2019) Karaman İlinde yaptığı çalışmada, “43 bitki, bitkisel halk ilaçları kapsamında değerlendirmiş, halkın kullanmış olduğu bitkileri tedavi yerlerine göre 43 başlığa ayırmıştır. Bu başlık altında 7’sinin mide, 6’sının öksürük, grip, soğuk algınlığı, 4’ünün ödem atıcı, 4’ünün idrar yolu rahatsızlıklarında bitkisel tedavide kullanıldığını saptamıştır. Bitkilerin çoğunlukla gövde, yaprak, ve meyvesinin tercih edildiğini” belirlemiştir. Bitkisel halk ilaçlarının kullanım biçimi olarak ise daha çok ve dekoksiyon (kaynatma) ve infüzyon (demleme) yöntemlerinin kullanıldığını tespit etmiştir.

Karaevli ve Sarıkaya (2019) Korgan (Ordu) Yöresinde yaptıkları çalışma kapsamında çalışma alanında 16 familya ve bu familyalara ait 23 taksonun etnobotanik kullanımı olduğunun tespitini yapmışlardır. Bu taksonların 13’ünün çay, 12’sinin gıda, 2’sinin süs amaçlı ve 2’sinin baharat kullanımının olduğunu saptamışlardır.

Aslan ve Karakuş (2019) gelenekten bugüne tıbbi ve aromatik bitkileri değerlendirdikleri çalışmalarında, tıbbi ve aromatik bitkilere tarihçe, sınıflandırma ve yaygın kullanım alanları açısından yaklaşmışlardır.

Karaköse, Akbulut ve Özkan (2019) Torul (Gümüşhane) ilçesinin merkez ve köylerinde halkın tedavide geleneksel olarak kullanıldığı bazı bitkilerin rapor edilmesini amaçladıkları araştırmada, 18 familyaya mensup 29 takson tespit etmiş ve tıbbi kullanımlarını kaydetmişlerdir.

Bak ve Çifci (2020) “Artvin ilinin merkez ilçesine bağlı 7 mahallesi ve 36 köyünde yaptıkları çalışmada toplam 138 kişi ile yüz yüze görüşme gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, Artvin ilinin merkez köylerinde yerleşik olarak yaşayan halkın doğadan toplayıp kullandıkları tıbbi bitkiler hakkındaki bilgi düzeyleri, söz konusu bitkilerin yöresel adları ve kullanım amaçları, kullanma şekilleri ve kullanılan kısımları belirlenmeye çalışılmıştır. Demografik özellikleri de saptanan yerel halkın, kendilerine özgü bitkisel bir karışımının olup olmadığı sorgulanmıştır. Yöre halkının tıbbi amaçlarla 27 familyaya ait 43 tane bitki taksonu kullandığını” tespit etmişlerdir. Tıbbi olarak en yaygın kullanılan taksonları içeren familyaların ise Rosaceae, Asteraceae, Lamiaceae olduğu saptanmıştır.

Ulçay ve Şenel (2020) “Tokat Çevresinde Yayılış Gösteren ve Bazı Tıbbi ve Yenilebilir Bitkilerin Etnobotanik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında ekonomik bakımdan önemli olan bazı bitkilerin, etnobotanik özelliklerini belirlemişlerdir.

Gürdal ve Öztürk (2021) Sürmene (Trabzon) İlçesinde yaptıkları araştırmada 42 familyaya ait 82 takson tespit etmişlerdir. Bunlardan 66 adet taksonun doğal, 16 taksonun ise kültür bitkisi olduğunu belirlemişlerdir. Çalışma sonucunda, Sürmene ilçesinde bitkilerin yöresel kullanımlarıyla ilgili bilgi toplanarak, bu değerli bilgilerin korunmasına yardımcı olunmuştur. Etnobotanik çalışmalar, yeni moleküllerin tespit edilmesi olanaklarını arttırarak; yeni farmasötiklerin keşfedilmesine ve geliştirilmesine yardımcı olacak, gelecekteki fitokimyasal ve farmakolojik çalışmalara temel oluşturabilir.

Palaşoğlu ve Eminağaoğlu (2022)’nin Artvin ilinin merkez ilçesine bağlı Beşpare Köyleri olarak anılan Ahlat, Salkımlı, Seyitler, Vezirköy ve Varlık köylerinde 2017-2020 yılları arasında yapmış olduğu çalışmada, yerel halk tarafından tıbbi ve aromatik amaçlı

kullanımı olan bitki taksonlarının yöresel adları ve kullanımlarının belirlenmesi, ayrıca yetiştiriciliği yapılan meyve potansiyellerinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında 120 kişi ile yapılan anket sonucunda; 39 familyaya mensup 75 bitki taksonunun yerel halk tarafından tıbbi ve aromatik özelliklerinden dolayı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Akbulut ve Özkan (2022) Rize yöresinde çiftçi ve çobanlarla yaptıkları görüşmeler sonucunda yerel halk tarafından hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılan 30 familyaya ait 38 takson belirlemişlerdir.

Akbulut (2022) Trabzon yöresinde yerel halk tarafından hayvan sağlığı için kullanılan bitkileri konu alan araştırması sonucu, hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılan 33 familyaya ait 47 takson belirlemiştir.

Akbulut, Karaköse ve Şen (2022) yaptıkları çalışmada Trabzon'un Akçaabat (Türkiye) ilçesinde halk hekimliğinde kullanılan bitkileri belirlemeyi, analiz etmeyi ve ortaya koymayı amaçlamışlardır. Yerel halktan 126 kişi ile yüz yüze iki bölümden oluşan bir anket uygulanmışlardır. Çalışma sonucunda, 37 familyaya mensup 80 bitki taksonu teşhis edilmiş ve tıbbi kullanımları kayıt altına alınmıştır.

1.5.2 Bitkilerin Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Kullanım Olanakları İle İlgili Literatür Özeti

Acar ve Var (2001) yaptıkları çalışmada “Trabzon ve yöresinde doğal bitki örtüsünde bulunan estetik ve işlevsel özellikteki bazı bitkilerin yer örtücü ve adaptasyon özelliklerini” araştırmışlardır. Yapılan bu araştırmayla, kırsal ve kentsel peyzaj planlama alanlarında denemeye alınan bazı doğal yer örtücü bitkilerin bitkisel örtü malzemesi olarak estetik ve işlevsel amaçlarla kullanılabileceğine ilişkin tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Özer, Yılmaz ve Kaya (2009) yaptıkları çalışmada “Sarıkamış ilçesinde yetişen işlevsel ve estetik açıdan önem taşıyan 22 otsu ve 15 odunsu bitki taksonunun peyzaj mimarlığı uygulamalarında kullanılabileceğini” belirlemişlerdir. Çalışmayla *Alchemilla sintenisii*

Rothm, *Verbascum oreophyllum* C Koch, *Cephaloria sparsipilosa* Matthews, *Papaver fugax* Poiret türlerinin endemik, *Trifolium trichocephalum* Panc. türünün ise nadir olduğu saptanmıştır. Çalışmada, “yörenin ekstrem iklim koşullarına sahip olması sebebiyle ek bakım gerektirmeyen doğal olarak yetişen bitki taksonlarının tespitin yapılarak peyzaj tasarımlarında kullanımlarının” önemine vurgu yapılmıştır.

Turgut (2009) Erzurum’da bulunan bazı sulak alanlardaki bitkileri tespiti ederek ve bu bitkilerin peyzaj tasarımlarında kullanılabilme olanaklarını belirlemiştir. Çalışma sonucunda, “41 familyaya ait 96 bitki taksonu tespit edilmiştir. Söz konusu bitkilerden 29 familyayı Karasu Lokasyonu’nda, 28 familyayı Tortum Çayı Lokasyonu’nda, 25 familyayı Serçeme Çayı Lokasyonu’nda, 23 familyayı Çoruh Nehri Lokasyonu’nda 22 familyayı Aras Nehri Lokasyonu’nda ve 19 familyayı Oltu Çayı Lokasyonu’nda tespit etmiştir. Bu bitkilerin 40 taksonun estetik, 16 taksonun ise fonksiyonel özelliklerinden dolayı peyzaj mimarlığı çalışmalarında kullanılabileceği” sonucuna varmıştır.

Arı, Karagüzel ve Gürbüz (2010) “Antalya Florasından Selekte Edilen ve Kültüre Alınan Bazı Doğal Bitkilerin Peyzajda Kullanım Önerileri adlı çalışmalarında turistik özelliği nedeniyle yoğun ve etkili peyzaj düzenlemelerine ihtiyaç duyulan Antalya ve diğer sahil yöreleri için dış mekan peyzaj uygulamalarında kullanılmak üzere, kolaylıkla üretilebilecek doğal ağaç, ağaççık, çalı, mevsimlik çiçek ve yer örtücü bitki türlerinin önerilmesini amaçlamışlardır”.

Atmaca, Uysal, Karagüzel ve Ülger (2010) “Ülkemiz Koşullarında Yer Örtücü Olarak Kullanılabilecek Yeni Bir Tür: *Putoria calabrica* L.(Rubiaceae) adlı çalışmalarında, Akdeniz bölgesi endemiği *Putoria calabrica*’nın erozyon alanlarında değerlendirilme ve *Pinus* ormanı altlarında rahatlıkla yetişebilme özelliklerinden dolayı, park ve bahçelerde yer örtücü olarak kullanım olanaklarını belirlemişlerdir”.

Dinçer, Güneroğlu, Bekci ve Var (2010) yaptıkları çalışmada doğal bir takson olan *Crataegus* L. cinsinin morfolojik özelliklerini ele alıp, peyzaj mimarlığı uygulamalarında kullanım alanlarını belirlemişlerdir.

Güneroğlu, Kahveci ve Acar (2010) “Yer Örtücü Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanım Alanları adlı çalışmalarında, yer örtücü bitkilerin sahip oldukları çeşitli özellikleriyle peyzaj mimarlığındaki kullanım alanlarını araştırmışlar ve bu bitkilerin kullanımlarının tasarımlara olan katkılarını” tartışmışlardır.

Mansuroğlu ve Kınıklı (2010) “Antalya Kent Merkezindeki Yerel Bitki Türleri ve Bunların Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Kullanım Alanları konulu çalışmalarında Antalya kent merkezinde ekolojik açıdan önemli olan orman, maki, garig, akarsu, göl, su kaynağı ve bataklık, kayalık, kumul ve vadi biyotoplarında saptadıkları 205 bitki türünün peyzaj mimarlığı çalışmalarında kullanım olanaklarını değerlendirerek, kentte yapılacak peyzaj düzenleme çalışmaları kapsamında bazı öneriler getirmişlerdir”.

Dönmez, Yazıcı ve Şahin Kuş (2013) Göller yöresinde yaptıkları çalışmada, bu bölgede doğal olarak yetişen yer örtücü taksonları, erozyona maruz alanlarda erozyonu önlemek amaçlı kullanılabilecek özellikleri bakımından değerlendirmişlerdir. “Bu özelliklere ilave olarak erozyon alanlarının genellikle insan müdahalesi sonucu oluşan alanlar ve karayolu şevleri olduğu göz önüne alındığında, değerlendirme kriterlerine estetik özellikler de eklenmiştir”.

Eroğlu, Acar ve Demirel (2013) yaptıkları çalışmada “pek çok estetik ve ekolojik özellik barındıran Trabzon ili sınırları dahilinde bulunan Uzungöl–Sultanmurat arası yol güzergahında mevcut *Prunella vulgaris*, *Alchemilla mollis*, *Hypericum orientalis*, *Trifolium pratense* subsp. *pratense*, *Campanula lactiflora*, *Salvia verticillata* subsp. *verticillata*, *Sedum stoloniferum* gibi doğal yerörtücü bitkilerin yol şevlerinde yapılacak olan peyzaj tasarım projelerinde potansiyel katkılarını” belirlemişlerdir.

Hacıaloğlu (2014) tıbbi ve aromatik özellik taşıyan bazı otsu bitkilerin kentsel tasarım alan düzenlemelerinde kullanım amaçlarını belirlemiştir.

Pouya, Bayramoğlu ve Demirel (2015) “Dünya’daki şifa bahçelerinin tasarım ilkelerine göre araştırma ve analiz rolünü tanımlamışlardır. Yapılan araştırmalar dünyada uygulanan örneklerin birçoğunun tedavi merkezleri ve hastane alanlarında yapıldığını ancak şifa konsepti ile tasarlanan mekanlara daha çok kentin yoğun olarak kullanıldığı ortamlarda

ihtiyaç duyulduğunu, belirlemişlerdir. Bu biçimde tasarlanan bahçelerde; insanların yakın ilişkilerde bulunarak günlük yaşamlarında daha çok etkileşim halinde olabilme imkanını yakalayacakları kanısına varılmıştır”.

Pouya ve Demir (2017) yaptıkları çalışmada, “tıbbi bitkileri peyzaj mimarlığı tasarımlarında kullanım alanları irdelenmiş ve peyzaj tasarımı ile planlama çalışmasında uygun görülen tıbbi ve aromatik bitkileri önermişlerdir. Bu bağlamda tıbbi bitkilerin kullanım amaçları, seçiminde dikkat edilmesi gereken konular ile peyzaj tasarım ve planlama çalışmalarında sağladığı avantajları” araştırmışlar ve Türkiye'deki kullanım durumunu ortaya koymuşlardır.

Kılıç (2018) çalışmasında “Bingöl’de yetişen bazı doğal bitki taksonlarının süs bitkisi olarak kullanılabilme potansiyeli olan yirmi bitki taksonunun görsel kalitelerini tespit edip fotoğraflamıştır. Doğal olarak yetişen bu taksonların peyzaj uygulamalarında egzotik türler yerine süs bitkisi olarak kullanılmalarının önemine vurgu yapmıştır”.

Bozkurt (2019) Gürün (Sivas)’de Tohma Çayı Vadisi’nde yaptığı çalışmasında “toplam 134 tıbbi bitki taksonunu, peyzaj mimarlığında kullanım kriterlerine göre dokuz nitelik (gösterişli çiçek, gösterişli meyve, gösterişli yaprak, güzel koku, ilaç ve kozmetik, çiçek parterinde kullanım, soliter kullanım, budanma özelliğine sahip olma, canlı çit) üzerinden değerlendirmiştir. Bitkilendirme tasarımında kullanılabilecek altı ve üzeri özelliğe sahip 22 bitki taksonu olduğunu belirlemiş ve bu bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanımları ile ilgili önerileri geliştirmiştir”.

Sarı ve Karaşah (2019) çalışmaları kapsamında, “kentsel alanlarda yer alan iç ve dış mekan tasarımlarında kullanılabilme potansiyeli taşıyan süs bitkisi niteliğindeki bazı doğal tıbbi ve aromatik bitki taksonlarından 10 tanesini seçip kullanım özellikleri ve kullanım alanları” bakımından irdelenmişlerdir.

Kösa ve Güral (2019) yaptıkları çalışmada literatürde yer alan çeşitli kaynakları incelemiş “Dünya’da ve Türkiye’de bulunan tıbbi ve aromatik bahçe örneklerini değerlendirmiş ve tıbbi ve aromatik bitkilerin elde edilmesindeki sorunlara” değinmişlerdir.

Surat (2020) çalışmasında Artvin ilinde bazı doğal tıbbi ve aromatik ve ekonomik değer taşıyan bitkilerin peyzaj tasarımlarında kullanım alanları ve peyzaj değerlerini belirlemiştir. “Bu kapsamda tıbbi ve aromatik özellikte olup, ekonomik değeri olan 81 odunsu bitki taksonunun peyzaj mimarlığında kullanım alanlarına göre değerlendirilmelerini yapmış ve peyzaj tasarımı ile planlama çalışmasında uygun bulunan tıbbi ve aromatik bitkileri tavsiye etmiştir”.

Aslan (2020) çalışmasında “Ankara kent merkezindeki bazı resmi kurum bahçeleri, önemli kent parkları, refüjler, yol kenarları ve değişik semtlerdeki konut bahçelerindeki bitki materyalini değerlendirmiş, kullanılan meyve taksonlarını belirlemiştir. Söz konusu meyve taksonlarının kullanım yoğunluğu ve yerini saptamış ve kullanım amaçlarını incelemiştir. Ankara kentinde süs bitkisi olarak değerlendirilebilecek meyve taksonları listelenmiş, bu taksonların peyzaj mimarlığı açısından değerlendirme olanaklarını saptamıştır. Meyve taksonları ile yapılabilecek bitkilendirme tasarımları konusunda öneriler geliştirmiştir”.

Şahin Kaya, Bekar ve Güneroglu (2020) çalışmalarında Türkiye’nin doğal bir türü olan *Corylus colurna*’nın doğal yayılış alanları, ekolojik istekleri, dendrolojik özelliklerini, belirlemişler, estetik ve işlevsel özelliklerini araştırarak bitki tasarımlarında kullanım olanaklarını örneklendirerek anlatmışlardır.

Tel (2021) çalışmasında “Şanlıurfa kenti Harran Üniversitesi Şair Nabi Yerleşkesi’ne üniversitenin ve halkın kullanımına sunulabilecek, tıbbi ve aromatik bitki vadisi peyzaj tasarımı önerisi geliştirmiştir. Alanın halihazır kullanım durumunu, çevresel analizler ile belirlemiş, alana dair avantaj ve dezavantajları belirleyerek kullanıcı ihtiyaçları ile tasarım sürecini ortaya koymuştur”.

2 MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini, Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı 25 mahalle, 5 yayla, 3 mevrada yöre halkı tarafından çeşitli etnobotanik amaçlar için kullanıldığı tespit edilen, bazı tıbbi ve aromatik bitki taksonları oluşturmaktadır.

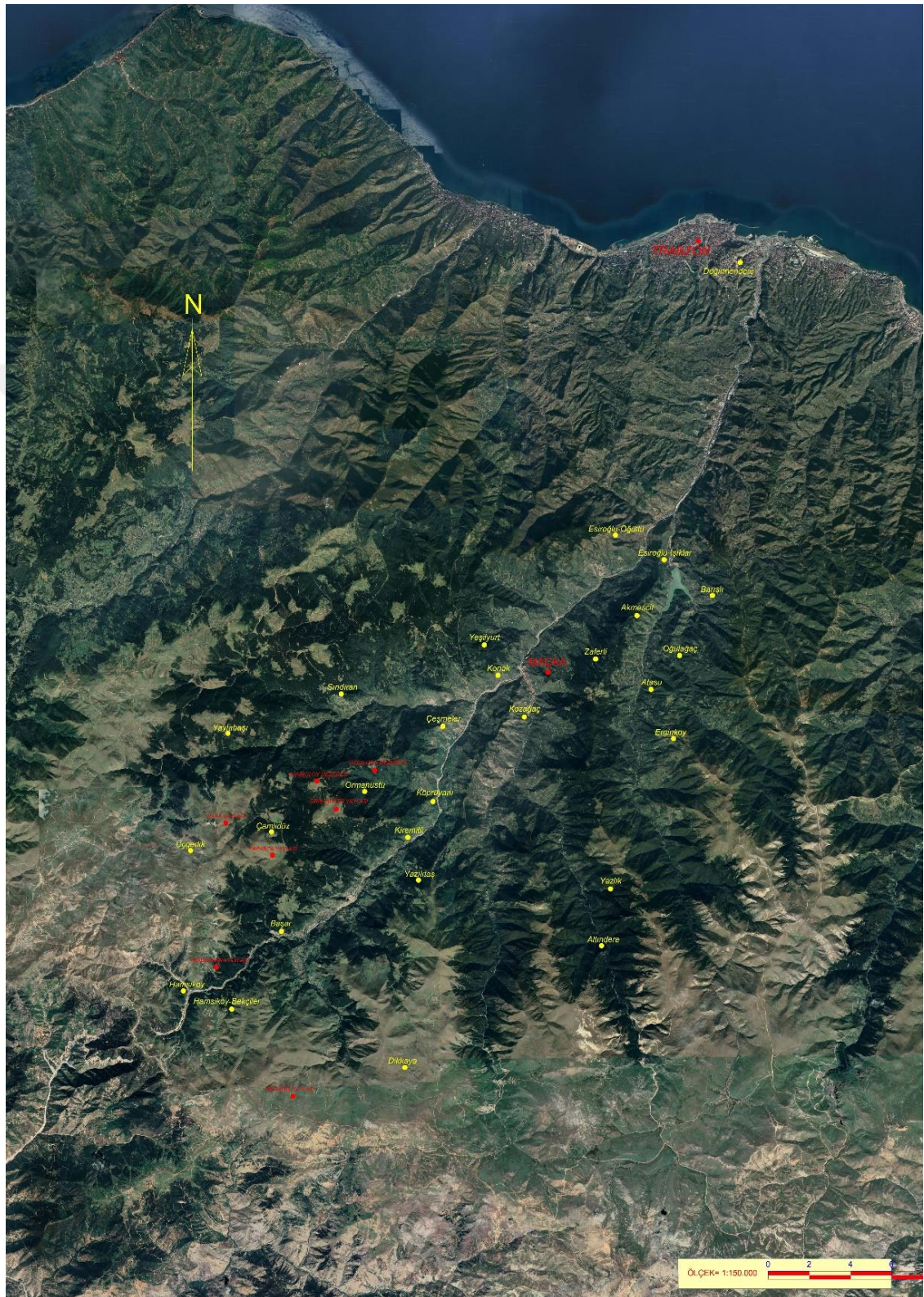
2.1.1 Çalışma Alanı Özellikleri

Çalışma materyalini oluşturan tıbbi ve aromatik bitkiler Trabzon'un Maçka ilçesinde belirlenen örneklem alanlardan toplanmıştır (Şekil 1, Şekil 2). Maçka, Trabzon-Gümüşhane karayolu üzerinde ve Trabzon'a 28 km. uzaklıktadır (Maçka haritası konumu 40° 48' 51.1920" Kuzey ve 39° 36' 38.3796" Doğu gps koordinatlarıdır) (URL-5). “Denizden yüksekliği 340 m, yüzölçümü 1000 km²’dir. İlçenin doğusu Yomra İlçesi ve Gümüşhane İli, batısı Akçaabat ve Tonya İlçeleri, kuzeyi Trabzon İli, güneyi ise Gümüşhane İli ile çevrilidir. Coğrafi yapısı, tamamen dağlık ve engebeldir. Kulin, Kuştul Zigana dağları belli başlı dağlarıdır. Ladin ormanlarının süslediği vadilerin ortasındaki Meryemana ve Hamsiköy derelerinin birleşip Değirmendere adını aldığı dere yatağında kurulmuş olan ilçe merkezi doğal güzellikler bakımından Trabzon'un en güzel yörelerindendir. 2000 metre yüksekliğe dek zengin orman örtüsü, daha yükseklerde ise yaylalar, dolayısıyla alpin bitkilerle kaplıdır. Karadeniz Bölgesi'ni Doğu Anadolu'ya bağlayan ünlü Zigana geçidi Maçka ilçesinin sınırları dahilinden başlamaktadır. Türkiye'nin en uzun tünellerinden olan Zigana Tüneli (1875 m) bu geçitte bulunmaktadır. Maçka, “Sumela Manastırı, Altındere Milli Parkı, Altındere Milli Parkı içinde yer alan Meryemana Vadisi, Kuştul ve Vazelon manastırları, 50'nin üzerindeki korunması gereken kültür ve tabiat varlıkları ve 137 yaylası ile bölgede önemli turizm merkezlerinden biri” durumundadır. İlçenin arazi yapısının çok engebeli ve erozyon tehlikesi altında olması nedeniyle eğimi fazla olan alanlar, karışık meyvelik, fındık ve çayırılık olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır” (URL-1).

Şekil 1. Maçka konumu ve genel görüntüsü (GoogleEarth, 2022; URL-2; URL-3)

Trabzon ilinde ılıman ve yağışlı bir iklim olan Karadeniz iklimi görülmektedir (URL-1). Yazları serin, kışları ise ılık geçen ilde her mevsim yağışlı geçmektedir. Güneydeki dağlık bölgelere gidildikçe iklim sertleşmektedir. Yıllık yağış miktarı 730 mm ile 1680 mm arasında değişmektedir (URL-6). Senenin en kurak ve en yağışlı ayı arasındaki yağış miktarı 137 mm olup, yıl boyunca ortalama sıcaklık ise 18.2 °C dolaylarında değişim göstermektedir (URL-7). 1927-2021 ölçüm periyodu verilerine göre en soğuk -7,4°C (9 Şubat 1929) ve en sıcak 38,2°C (20 Ağustos 1941) tespit edilmiştir (Tablo 1). Maçka ilçesinde tespit edilen yılın en kurak ve en yağışlı ayı arasındaki yağış miktarı 100 mm, yıl boyunca görülen ortalama sıcaklık ise yaklaşık 19.8 °C dolaylarında seyretmektedir (URL-8).

Tablo 1. Trabzon ili ortalama iklim verileri (1927-2021 ölçüm periyodu) (MGM, 2022)

TRABZON	Ortalama Sıcaklık (°C)	Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	En Yüksek Sıcaklık (°C)	En Düşük Sıcaklık (°C)
Ocak	7,5	82,7	27	-7
Şubat	7,3	64,3	30,1	-7,4
Mart	8,4	59,1	35,2	-5,8
Nisan	11,7	56,6	37,6	-2
Mayıs	15,9	52,1	38,2	4,2
Haziran	20,2	51,5	36,7	9,2
Temmuz	23	35,6	37	11
Ağustos	23,4	48,3	38,2	13,5
Eylül	20,4	78,7	37,9	7,3
Ekim	16,7	114,3	33,8	3,4
Kasım	13	100,5	32,8	-1,6
Aralık	9,6	85,2	26,4	-3,3
Yıllık	14,8	828,9	38,2	-7,4

Maçka, iklimin etkisiyle zengin bitki çeşitliliğine sahiptir. Maçka ilçesi Davis (1965-1988)'in kareleme sistemine göre A7 no.lu bölgede yer almaktadır. Bitki örtüsünü tarımsal alanlar, ormanlık alanlar, çayır-mera alanları ve çalılıklar oluşturmaktadır. Ormanlık ve çalılık alanlarda ibreli ağaçlardan sarıçam, ladin, karaçam, göknar, porsuk, bazı ardıç türleri, geniş yapraklı çeşitlerden kestane, meşe, kayın, gürgen, kızılğaç çeşitleri, söğüt, dişbudak, kuş üvezi, akçaağaç çeşitleri, ormangülü çeşitleri, alıç çeşitleri, şimşir, kızılçık çeşitleri, ağızlık çalısı, ağaç mürver, iğ ağacı, kocayemiş, akçakesme, kartopu, hanımparmağı, barut ağacı, yabani elma, kiraz, armut, erik, fındık, ıhlamur, ceviz, karayemiş, maviyemiş çeşitleri, ahududu, böğürtlen çeşitlerinden meydana gelen zengin bir bitki örtüsü çeşitliliği vardır. Tarım alanlarında hâkim bitki fındık ve karışık meyveliklerdir (URL-1). Dağların vadiye bakan yamaçlarının ortasında kurulmuş olan Maçka, yaylaları, doğal güzellikleri, kaynak suları ve temiz havası yönünden eşsiz değere sahiptir (URL-3).

2.2. Yöntem

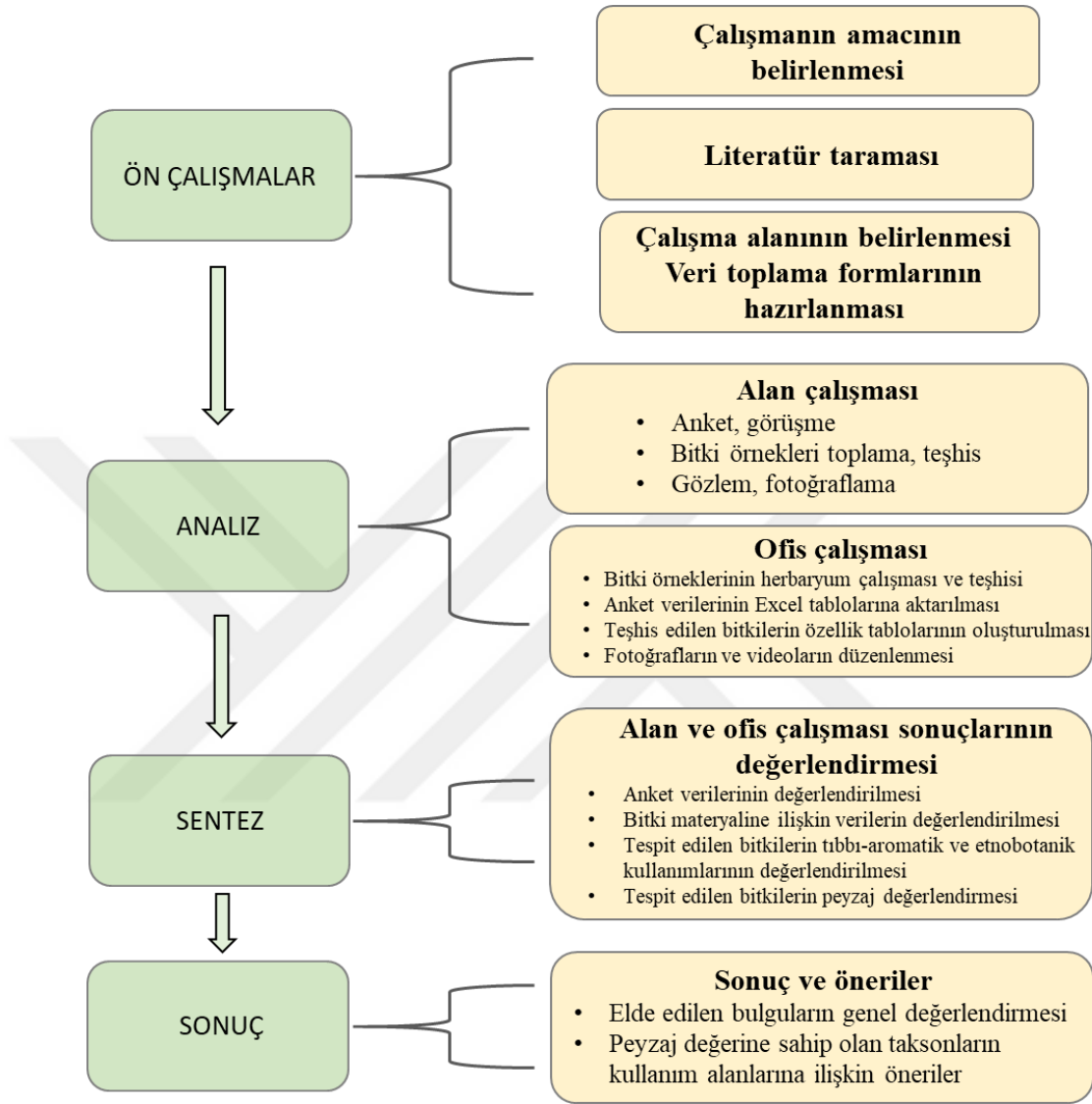
Çalışma 4 aşamadan oluşmaktadır. Buna ilişkin yöntem akış şeması Şekil 3’de verilmiştir. Birinci aşama olan ön çalışma aşamasında; çalışmanın amacı belirlenmiş, literatür taraması yapılmış, çalışma alanı, belirlenmiştir.

İkinci aşama olan analiz aşamasında; önce alan çalışması yapılmış, bu kapsamda anket ve görüşmeler gerçekleştirilmiş, bitki örnekleri toplanıp teşhis edilmiş, gözlem ve fotoğraflama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada ayrıca ofis çalışması yapılmıştır. Ofis çalışması kapsamında bitki örneklerinin herbaryum çalışması teşhisi, anket verilerinin excel tablolarına işlenmesi, teşhis edilen bitkilerin özellik tablolarının oluşturulması, fotoğrafların ve videoların düzenlenmesi, çalışmaları yapılmıştır.

Üçüncü aşama olan sentez aşamasında; alan ve ofis çalışması sonuçlarının değerlendirilmesi kapsamında; anket verilerinin değerlendirilmesi, bitki materyaline ilişkin verilerinin değerlendirilmesi, tespit edilen bitkilerin tıbbi ve aromatik kullanımları ile etnobotanik kullanımlarının değerlendirilmesi, söz konusu bitkilerin peyzaj değerlendirmesi yapılmıştır. Dördüncü ve son aşamada ise; Elde edilen bulguların genel değerlendirilmesi yapılarak peyzaj değerine sahip olan taksonların kullanım alanlarına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Bitkilerin etnobotanik kullanımları eski çağlardan beri söz konusudur. Ancak günümüzde doğalcı yaklaşımlara olan talep ile birlikte peyzaj tasarımlarında kullanılan bitki materyalinin de bu yönü ile incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Tıbbi aromatik özelliği ve yenebilme özelliği olan birçok doğal bitki türü bulunmaktadır. Bu bakımdan Türkiye oldukça önemli bir kaynak değerine sahiptir. Nitekim çalışma alanı olarak seçilen Trabzon’un Maçka ilçesinde de tıbbi aromatik bitki çeşitliliği önemli bir potansiyele sahiptir. Çalışma kapsamında, yöre halkı tarafından etnobotanik amaçlı kullanılan ve peyzaj tasarımlarında da tasarım elemanı olarak kullanılabilme potansiyeli taşıyan bazı tıbbi ve aromatik özellikli bitki türlerinin belirlenmesi için Maçka ilçesinde yerinde anket, inceleme, gözlem ve fotoğraflama yapılmıştır.

Şekil 3. Yöntem akış şeması

2020-2022 yılları arasında yapılan bu çalışmada halkın başta tedavi ve gıda amaçlı kullanımları olmak üzere diğer kullanım alanları ve bu bitkilerin peyzaj değerleri araştırılmıştır. Bilgiler anket ve arazi çalışmalarıyla derlenmiştir (Şekil 4; Ek Tablo 1). 25 mahalle, 4 yaylada farklı yaş, cinsiyet, ve eğitim grubuna sahip olan 48 kişi ile yüz yüze anket gerçekleştirilmiştir. Literatürde benzer çalışmalarda da uygulanan anket tekniklerinden faydalanılmıştır (Arslan, 2005; Sağında, 2014; Bağcı ve ark., 2016). Anketler hava şartlarının elverdiği ölçüde arazide yapılarak kullanılan bitkiler arazide görülüp teşhis edilmiş, örnekleri alınıp preslenmiş, fotoğrafları çekilmiştir.

Bitkilerin alındığı veya fotoğraflandığı yer adı, çevre vasfı, tarih, rakım bilgileri arazi defterine yerinde işlenmiştir. Arazide tıbbi ve aromatik bitki toplayan kişilerle görüşülüp, anket yapılarak, izin verenlerin fotoğraf ve videoları çekilmiştir. Anket yapıldığı anda araziye çıkma olanağı olmadığında bitki örnekleri veya fotoğrafları ankete katılan kişilere gösterilerek teyit ettirilmiştir. Anket esnasında mümkün olduğu kadar kişilerin bir arada olması ve alınan bilgilerin diğerleri tarafından da doğrulanması sağlanmıştır. Bilgilerin kaynakları sorularak internet, kitap, kitle iletişim araçları ve diğer yörelerden edinildiği tespit edilen bilgiler, kayda alınmamış, bilgilerin yerel olmasına özen gösterilmiştir.

Anket yapılacak kişiler, önceden soruşturularak köyde kimlerin konuyla ilgili bilgisinin bulunduğu saptanmıştır. İnsanların zamanlarının mevsime ve hava durumuna bağlı olarak ve günümüzde köyde yaşayan nüfusun azlığından ötürü kısıtlı olmasından dolayı anket çalışması yapılacak çoğu kişiyle ön görüşme yapıp, randevu alınmıştır. İnsanlar tarlada, çayırda, çobanlık yaparken, sofrada, pazarda veya arılarının başında ankete zaman ayırabilmişlerdir.

Maçka'da Çarşamba günleri kurulan pazara gidilerek tıbbi aromatik bitki satan ve bu konuda bilgi sahibi olduğu çevreden de tasdik edilen, bir köy kadınıyla anket çalışması yapılmış, fotoğraf ve videosu çekilmiştir.

Maçka'da tıbbi bitki satan aktar bulunup bulunmadığı araştırılmış, olmadığı saptanmıştır. Maçka arıcılarından, bir tanesi Trabzon İli Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı olmak üzere, 2 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiş, yöredeki bitkilerden en çok bal ve polen toplananlar tespit edilmiş, üretilen bal çeşitlerinin hangi hastalıkların tedavisinde kullanıldığı ve gıda olarak kullanılmasındaki amaç tespit edilmiştir. Anket yapılan kişilerin Maçka'nın her vadisi (Hamsiköy, Mulaga, Sümela, Atasu (Galyan) ve Değirmendere)'nde yer alan mahallelerden olmasına dikkat edilmiştir. Fakat değişik vadilerde bazı bitkilerin yerel adlarının farklılığından başka kullanım şekillerinde ve kullanım amaçlarında önemli bir farklılığa rastlanmamıştır.

Şekil 4. Arazi çalışmalarından görüntüler

Mart-Ekim 2020, Mayıs-Eylül 2021 tarihleri arasında Maçka'ya bağlı 5 vadide yer alan 25 mahalle, 5 yayla, 3 mezrada, 38 kez arazi çalışması yapılmıştır 1237 adet fotoğraf, 49 adet video çekilmiş, 450'ye yakın bitki örneği toplanmıştır (Şekil 5-9). Toplanan bitki örnekleri gazete kağıdı ve saman kağıt kullanılarak preslenmiştir (Şekil 10). Nemlenen

kağıtlar değiştirilerek bitkilerin çürümesi, şekil ve renk değiştirmesi önlenmiştir. Buna rağmen çürüyen, deforme olan ve renk değiştiren bitkiler araziden tekrar toplanıp, preslenerek kurutulup muhafaza edilmiştir.

Araştırma alanından derlenen bitki örneklerinin doğru teşhis edilebilmesi için gerekli organlarının üzerlerinde bulunmasına özen gösterilmiştir. Toplanan bitki örneklerinin teşhislerinin doğru ve tam bir şekilde yapılabilmesi için bitkiler üzerinde yaprak (otsu bitkilerde taban yapraklar), tomurcuk, çiçek, meyve, kök, yumru, soğan, rizom, stolon, tohum gibi generatif ve vejetatif organların bulunmasına dikkat edilmiştir (Akan ve ark., 2018). Araziden toplanan bitki örnekleri herbaryum teknikleri (Özer vd., 1998; Uma ve Düzenli, 2012) doğrultusunda muhafaza edilmiştir (Şekil 11).

Şekil 5. Ormanüstü Mahallesinden görünüm

Şekil 6. Ormanüstü Yaylası ve Fındıklık Mezrasından görünüm

Şekil 7. Yaylabası Mahallesiinden bir görünüm

Şekil 8. Üçgedik Mahallesiinden görünümler

Şekil 9. Hamsiköy Mahallesi'nden bir görünüm

Şekil 10. Herbarium bitkilerinin preslenip kurutulması çalışmasından bir görüntü

Şekil 11. Toplanan bitkilerin Herbaryum örnekleri (soldan sağa bitki adları: *Trifolium canescens* Willd., *Trifolium pratense* L. var. *pratense* Boiss. et Bal., *Tanacetum parthenium* Schultz Bip., *Achillea biserrata* M.Bieb., *Hypericum perforatum* L., *Ranunculus repens* L., *Carlina vulgaris* L., *Epilobium angustifolium* L., *Alchemilla orthotricha* Rothm.)

Şekil 11.Devamı: Toplanan bitkilerin Herbaryum örnekleri (soldan sağa bitki adları: *Lotus corniculatus* L. subsp. *corniculatus*, *Achillea millefolium* var. *litoralis* Ehrend. ex Nobs (Syn: *Achillea millefolium* L.), *Pimpinella rhodantha* Boiss., *Lapsana comminus* L. *Vaccinium myrtillus* L., *Stachys macrantha* (K.Koch) Stearn, *Primula vulgaris* Huds., *Bellis perennis* L., *Crocus vallicola* Herbert, *Silene vulgaris* (Mohench) Garcke, *Salvia glutinosa* L.

Türlerin teşhisi aşamasında, anket yapılan kişilerin arazi çalışmalarına katılmaları sağlanmış, katılamayanlara ise araziden toplanan örnekler veya çekilen fotoğraflar gösterilip, Anonim (2008) eserinden yararlanılarak bitki örneklerinin bazıları teşhis edilmiştir. Teşhisi yapılamayan veya tereddüt edilen örnekler, OMÜ Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlknur Ayan ve KTÜ Orman Fakültesi, Orman Botaniği ABD Öğr. Üyesi Doç. Dr. Sefa Akbulut tarafından teşhis edilmiştir. Benzer uygulama literatürde de görülmüştür. “Bitki isimlendirmede karşılaşılan zorluklar karşısında yörede çekilen bitki fotoğrafları görüşme yapılan kişilere gösterilerek kesinlik kazandırılmıştır. Bu şekilde aynı zamanda bitkilerin kullanılan yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanım amaçlarına ilişkin bilgiler edinilmiştir” (Akan ve ark., 2018). Bitki numunelerinin teşhisinde Davis (1965-1988)’in eserinden faydalanılmış, tespit edilen bitkilerin özellikleri ve bilimsel isimlerinin teyit edilmesinde TUBİVES (Türkiye Bitkileri Veri Servisi) ve wfoplantlist.org web sitelerinden yararlanılmıştır.

Kurutulan bitki örneklerinin herbaryuma kaydının yapılması amacıyla, bitkinin bilimsel adı, familyası, toplandığı yer, toplandığı tarih, rakım, habitat, teşhis eden, toplayan ve herbaryum no.su, bilgileri her bir bitki için hazırlanan herbaryum etiketine işlenmiştir. Bitki örnekleri Artvin Çoruh Üniversitesi Herbaryum Standartlarına uygun olarak, 29x42 cm ebatında kartonlara sabitlenmiş, 5x8 cm ebatında etiketlerle etiketlenmiştir. Bitki örneklerinin Artvin Çoruh Üniversitesi Herbaryum Sistemi (https://herba.artvin.edu.tr/yonet_giris.php)’ne girişleri yapılarak kayıt edilmiş ve herbaryum numarası alınmıştır (Ek Tablo 2).

3 BULGULAR

3.1. Anket Çalışmasına Katılan Kişilerin Özellikleri

Anket çalışması sonucunda elde edilen verilere göre görüşme yapılan kişilerin genel özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

Görüşme yapılan kişilerin 34'ü kadın (% 71), 14'ü erkektir (% 29). Erkeklerin bilgi kaynağını ya annelerinin ya da büyükannelerinin oluşturduğu saptanmıştır. Özellikle yaylacılık yapan büyükannelerinin yanında çoban olarak kalan erkekler, büyükannelerinden insan bitki ilişkilerini öğrenmişlerdir. Bölgede yaygın bir gurbetçilik olduğundan köyde kalanlar daha çok kadınlar olmuşlardır. Yokluk ve çaresizlik içerisinde olan kadınlar, gerek kendilerinin gerekse hayvanlarının yiyecek sıkıntısının olduğu dönemlerde, herhangi bir kaza veya hastalık durumunda doğaya, bitkilere başvurmuş, deneme yanılma yoluyla birçok tecrübe edinmişlerdir. Yarı göçebeliliğe dayalı yaşam biçimi günümüzde eskiye göre çok azalsa da halen devam etmektedir. Şehir merkezlerine uzak olan köy, mezra ve yaylalarda bir müşkülât durumunda insanlar hemen doğaya başvurumaktadırlar.

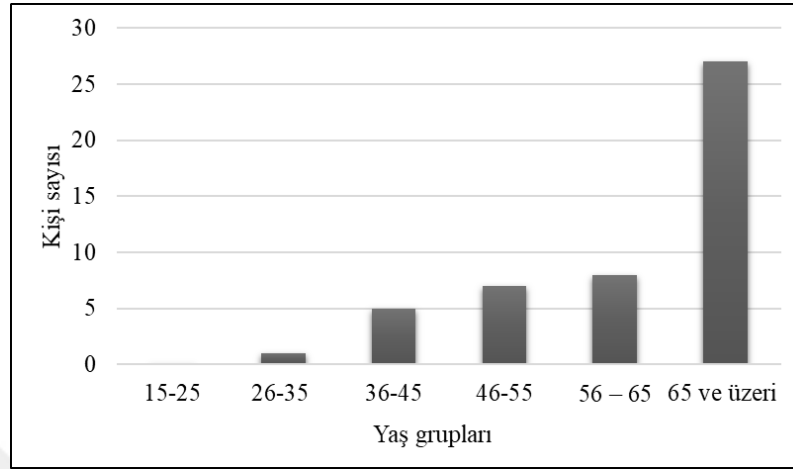
Yaş gruplarına göre %56'sı 65 yaş ve üzeri, %17'si 56-65 yaş arasında, %15'i 46-55 yaş arasındadır (Şekil 12). Ankete katılan en genç kişinin 34 yaşında, en yaşlı kişinin ise 101 yaşında olduğu saptanmıştır. İleri yaş grubundaki kişilerde bitkilerle ilişkinin genç yaş grubundakilere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin genç nüfusun kentlere göç etmesi sonucu kırsalda daha ziyade yaşlı nüfusun kalması, genç nüfusun kırsaldan kentlere göç etmesiyle tecrübe sahibi büyükleriyle iletişimin zayıflaması, gençlerin doğadan uzaklaşması olarak görülmüştür. Özellikle genç ve orta yaş grubundaki bir grup insan ise tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili projelerle kendilerine iş olanağı, dolayısıyla geçim kapısı sağlanmasını ummaktadır.

Eğitim durumlarına göre kişilerin % 44'ü ilköğretim mezunudur, bu oran kadınlarda % 47, erkeklerde ise %36'dır. Kişilerin %21'i tahsilsizdir, erkeklerde tahsilsiz bulunmazken,

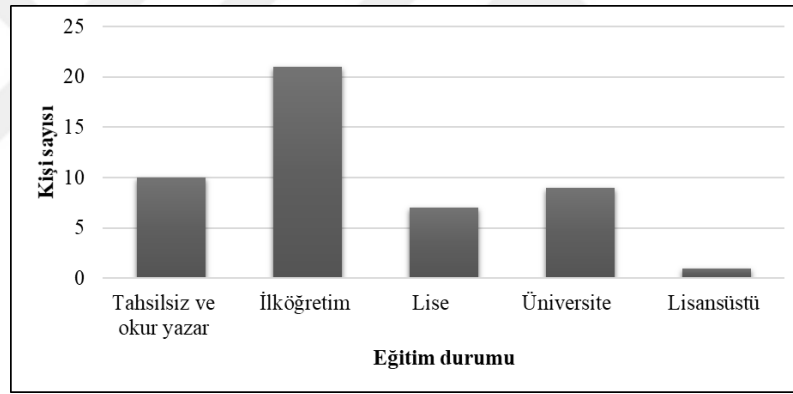
kadınlarda bu oran %29'dur (Şekil 13). Maçka gibi okuma-yazma oranının yüksek olduğu bir yörede kadınların tahsilsizlik oranının yüksek olmasının nedenlerini şöyle açıklayabiliriz: İleri yaş grubundaki kadınların bitki ilişkilerinin fazla olması dolayısıyla anketimizde bu grubun fazlalığından doğan bir tahsilsizlik oranı yüksekliği hasıl olmuştur. Yoksulluk dönemlerinde yaşayan söz konusu bu grup, iş gücünden yararlanılmak üzere veya okul masraflarının karşılanamaması nedeniyle evde alıkonulmuş, okula gönderilmemiştir. Ankete katılanların %19'u üniversite mezunudur, kadınlarda üniversite mezunu oranı %12 iken, erkeklerde bu oran %36'dır.

Meslek gruplarına göre kişilerin %60'ı diğer mesleklerden oluşmaktadır (Şekil 14). Bu gruptakilerin büyük çoğunluğunu ev hanımı ve çiftçi kadınlar teşkil etmektedir. Bir kısmı ise çobanlardan oluşmaktadır. Ev ekonomisinden sorumlu kadınlar, doğaya gerek yiyecek sağlama, gerekse tedavi amaçlı başvurmuş bu vesileyle pek çok deneyime sahip olmuşlardır. Çobanlık yapanlar ise doğa ile daima iç içe olduklarından, gerek hayvanlarının gerekse kendilerinin en ufak bir sıkıntısı anında doğayı en yakın dost olarak görüp, doğadan yararlanmış bilgi dağarcıklarını genişletmişlerdir. Bu gruptakilerin %29'u ise emeklidir. Emekliler daha fazla zamana sahip olduklarından zamanlarının büyük bölümünü köylerinde geçirme eğilimindedirler.

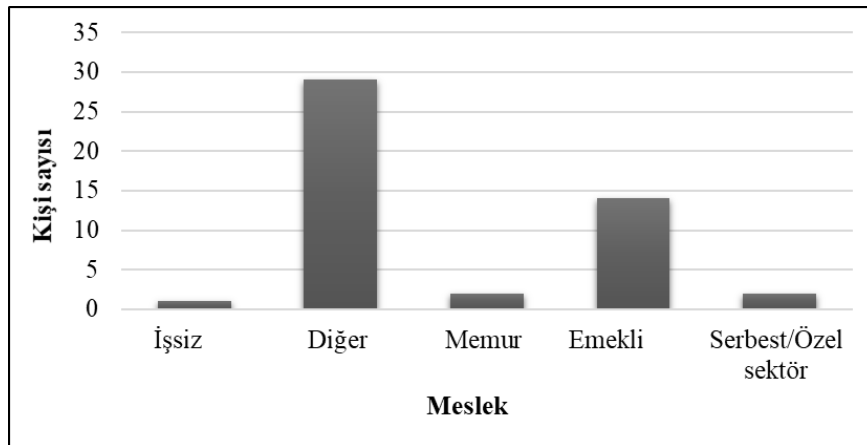
Maçka'da geçirilen süreye ilişkin alınan cevaplara göre kişilerin % 42'si Maçka'ya bağlı mahallelerde bir süre yaşadıkdan sonra ilçe veya şehir merkezlerine taşınmış olan ve köye mevsimlik olarak gelenlerden oluşmaktadır, bu gruptakiler, 10, 20 veya 30 yıl köylerde yaşadıkdan sonra ilçe merkezine, Trabzon'a, diğer illere veya yurt dışına göç etmiştir. Göç nedenleri arasında çocukların eğitimi ve geçim sıkıntısı başı çekmektedir. Kişilerin %31'i doğduğundan beri Maçka'da yaşamaktadır, % 17'si ise sadece yaz veya kış aylarında Maçka'yı ziyaret eden kişilerden oluşmaktadır (Şekil 15). Yüz yüze yapılan anket görüşmeleri ile ilgili görseller Şekil 16-28'de verilmiştir.

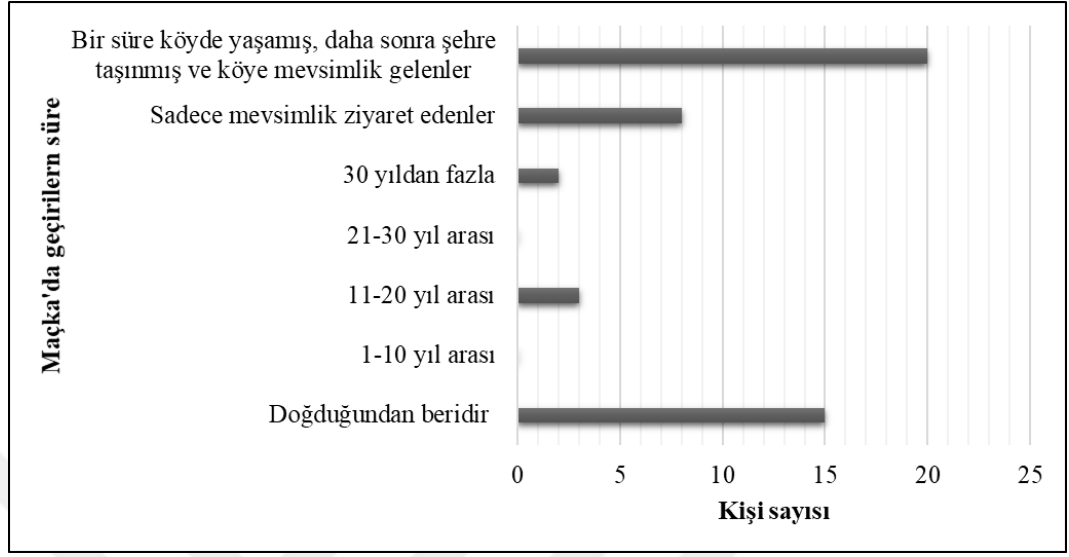
Şekil 12. Görüşme yapılan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Şekil 13. Görüşme yapılan kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı

Şekil 14. Görüşme yapılan kişilerin meslek gruplarına göre dağılımı

Şekil 15. Görüşme yapılan kişilerin Maçka'da geçirdikleri süre

Şekil 16. Yediharman Yaylası'ndan Güllü Yılmaz (nam-ı diğer Tombula) ile anket çalışması, (Elmas ÇÖMCÜ, 2020)

Şekil 17. Ormanüstü Yaylası'ndan Sinan Durmuş ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 18. Ormanüstü Yaylası'ndan Emine Eyüboğlu ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 19. Ormanüstü Yaylası'ndan Fatma Akbulut ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 20. Yediharman Yaylası'ndan Nebiha Alkurt ve Songül Kılıç ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 21. Başar Mahallesi'nden Ümmühan Yılmaz ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 22. Ormanüstü Yaylası'ndan Sebahat Öztürk ile arazi çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 23. Çamlıdüz Mahallesi'nden Şöhret Aydın ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 24. Kiremitli Mahallesi'nden Merziye Öztekin (1921 doğumlu) ile anket çalışması (Orijinal,2020)

Şekil 25. Tıbbi bitki satışı yapan Yazılıtaş Mahallesi'nden Zülfıye Solak ile Maçka pazarında anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 26. Oğulağaç Mahallesi'nden görüntüsünün alınmasına izin vermeyen Nazire Çoban ile anket çalışması (Orijinal, 2020)

Şekil 27. Ormanüstü Yaylası'ndan tıbbi bitkileri teyit ettiğimiz bir grup (soldan sağa Osman Öztürk, Kadir ve Zeynep Topal) (Orijinal, 2020)

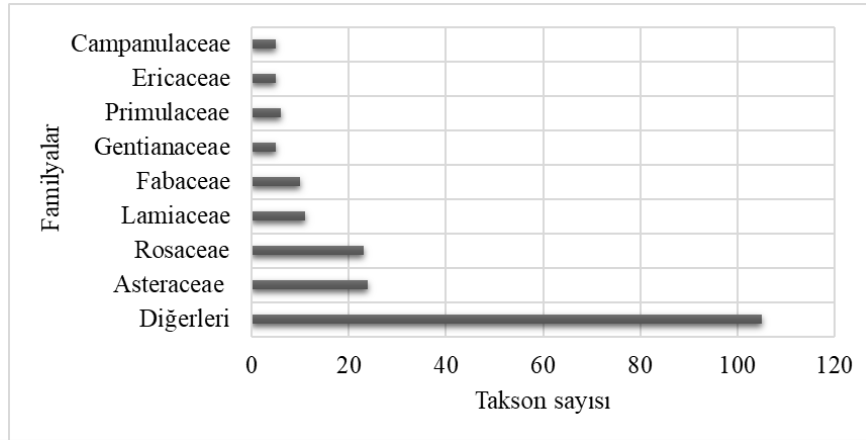
Şekil 28. Ormanüstü Mahallesi'nden anket çalışmasına katılan bir grup kadın (Orijinal, 2021)

3.2. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Materyaline İlişkin Bulgular

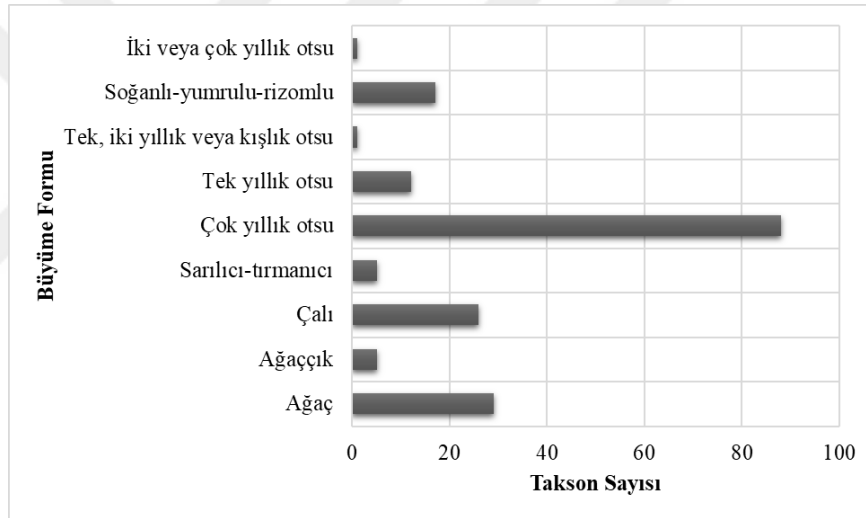
Çalışma alanında örnek toplanan mevkilerde (mahalle, yayla, mezra) 65 adet familyaya ait toplam 193 adet takson tespit edilmiştir. Bu taksonların listesi Tablo 2'de görülmektedir. Buna göre tespit edilen taksonların familyalarına göre dağılımlarına bakıldığında en fazla takson çeşitliliğine sahip familyalar, Asteraceae (%12), Rosaceae (%11,9), Lamiaceae (% 6) ve Fabaceae (%5) şeklindedir (Şekil 29).

İlk sıraları alan familyaların sıralaması literatürle de örtüşmektedir. Korkmaz ve Alpaslan (2014) "Ergan Dağı (Erzincan-Türkiye)'nin etnobotanik özellikleri" adlı çalışmalarında en çok takson ihtiva eden familyaların Asteraceae (%13,06), Rosaceae (%10,04), Lamiaceae (%9,6), Fabaceae (% %6,4), Amaryllidaceae (% 4,8) şeklinde sıralandığını tespit etmişlerdir.

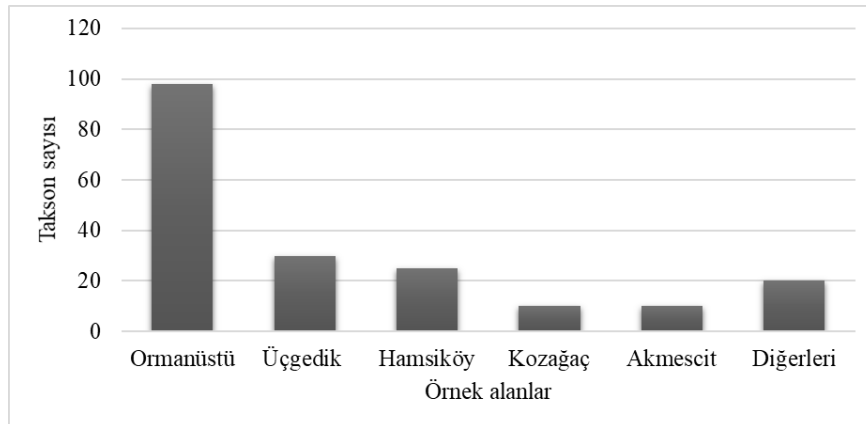
Büyüme (yaşam) formlarına göre taksonların % 46'sının çok yıllık otsu, % 11'inin tek yıllık veya iki yıllık otsu, % 31'inin çalı, ağaççık, ağaç formunda odunsu olduğu, odunsuların da % 80'inin yaprak döken %20'sinin herdem yeşil olduğu belirlenmiştir (Şekil 30). Toplanan bitki türlerinin örnek alanlara göre dağılımları ise Şekil 31'de görülmektedir. Buna göre en fazla örnek toplanan alan, 98 takson ile Ormanüstü Mahallesi ve bağlı mezralar ile Ormanüstü (Kusera) Yaylası'dır. Tespit edilen taksonlardan 5 tanesinin ise endemik olduğu belirlenmiştir (Şekil 32). Endemiklik oranı %2,6 olarak saptanmıştır.

Şekil 29. Çalışmada tespit edilen bitki taksonlarının familyalarına göre dağılımı

Şekil 30. Çalışmada tespit edilen bitki taksonlarının büyüme formu özelliklerine göre dağılımı

Şekil 31. Örnek alanlarda tespit edilen bitki taksonlarının sayısal dağılımı

Tablo 2. Çalışmada tespit edilen bitki taksonları

Sıra no	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Familyası	Büyüme formu	Toplandığı köyler
1	<i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach.	Pinaceae	Ağaç, herdem yeşil	Ormanüstü
2	<i>Acer</i> sp.	Sapindaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü
3	<i>Achillea biserrata</i> M.Bieb.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Yaylabaşı
4	<i>Achillea millefolium</i> var. <i>litoralis</i> Ehrend. ex Nobs (Syn: <i>Achillea millefolium</i> L.)	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
5	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Sapindaceae	Ağaç, yaprak döken	Park bahçelerden
6	<i>Alcea hohenackeri</i> Boiss.	Malvaceae	Çok yıllık otsu	Sındıran
7	<i>Alchemilla orthotricha</i> Rothm.	Rosaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
8	<i>Allium</i> sp.	Amaryllidaceae	Çok yıllık otsu soğanlı	Hamsiköy (Bekçiler)
9	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertner	Betulaceae	Ağaç, yaprak döken	Köprüyanı
10	<i>Alyssum</i> sp.	Brassicaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik
11	<i>Ailanthus altissima</i> Mill.(Swingle)	Simaroubaceae	Ağaç, yaprak döken	Kozağaç
12	<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) Rich.	Orchidaceae	Çok yıllık otsu yumrulu	Kiremitli, Sukenarı
13	<i>Anthemis cotula</i> L.	Asteraceae	Tek yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
14	<i>Aquilegia olympica</i> Boiss.	Ranunculaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
15	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Ericaceae	Ağaççık, herdem yeşil	Işıklı (Esiroğlu)
16	<i>Aruncus vulgaris</i> RAFİN.	Rosaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
17	<i>Aster alpinus</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu rizomlu	Ormanüstü yaylası
18	<i>Aster amellus</i> subsp. <i>ibericus</i> (Stev.) Avetisian	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yayla yolu)
19	<i>Astragalus</i> L. sp.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik
20	<i>Bellis perennis</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü, Çamlıdüz, Paparza (Konak)
21	<i>Berberis vulgaris</i> L.	Berberidaceae	Çalı, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler)
22	<i>Caltha polypetale</i> Hochst. (Syn: <i>Caltha palustris</i> L.)	Ranunculaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
23	<i>Campanula alliariifolia</i> Willd.	Campanulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla yolu
24	<i>Campanula aucheri</i> A.DC. (Syn: <i>Campanula saxifraga</i> subsp. <i>aucheri</i> (A.DC.) Ogan.) (Syn: <i>Campanula saxifraga</i> subsp. <i>aucheri</i> (A.DC.) Ogan.)	Campanulaceae	Çok yıllık otsu, rizomlu	Üçgedik Yediharman Yaylası
25	<i>Campanula lactiflora</i> M.Bieb.	Campanulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
26	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	Campanulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü yaylası
27	<i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: <i>Campanula latifolia</i> L.subsp. <i>latifolia</i>)	Campanulaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler), Ormanüstü Yaylası
28	<i>Campanula aucheri</i> A.DC. (Syn: <i>Campanula saxifraga</i> subsp. <i>aucheri</i> (A.DC.) Ogan.)	Brassicaceae	Tek veya iki yıllık otsu	Üçgedik (Yediharman Yaylası)
29	<i>Cardamine raphanifolia</i> subsp. <i>acris</i> (Gris.) O.E.Schulz.	Brassicaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya yaylası), Ormanüstü Yaylası
30	<i>Carlina vulgaris</i> L.	Asteraceae	İki yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
31	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Fagaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü
32	<i>Celtis australis</i> L.	Ulmaceae	Ağaç, yaprak döken	Kozağaç
33	<i>Centaurea jacea</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü (Gangoloy mezeresi)
34	<i>Centaurea</i> sp.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik Haya Yaylası Yolu
35	<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	Apiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
36	<i>Chelidonium majus</i> L.	Papaveraceae	Çok yıllık otsu	Esiroğlu (Işıklı)
37	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Chenopodiaceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
38	<i>Clematis vitalba</i> L.	Ranunculaceae	Çok yıllık odunsu, Tirmanıcı,	Maçka- Merkez (Güney Mah.)-Zaferli yolu

*Endemik bitki

Tablo 2. Devamı

Sıra no	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Familyası	Büyüme formu	Toplandığı köyler
39	<i>Circium arvense</i> (L.) Scop.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
40	<i>Carduus</i> sp.	Asteraceae	iki yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
41	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
42	<i>Corydalis caucasica</i> DC. *	Papaveraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla yolu
43	<i>Cornus mas</i> L.	Cornaceae	Ağaççık, çalı, yaprak dökün	Akmescit, Yazlık, Kozağaç
44	<i>Coronilla varia</i> L.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik Yaylası
45	<i>Corylus avellana</i> L.	Betulaceae	Ağaççık, çalı, yaprak dökün	Akmescit, Kozağaç
46	<i>Corylus</i> L. sp.	Betulaceae	Ağaççık, çalı, yaprak dökün	Ormanüstü
47	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Rosaceae	Ağaççık, Çalı, yaprak dökün	Kozağaç
48	<i>Crataegus</i> L. sp.	Rosaceae	Ağaç, Ağaççık, yaprak dökün	Hamsiköy (Bekçiler-Yediharman Yayla Yolu)
49	<i>Crocus scharojanii</i> Rupr.	İridaceae	Çok yıllık otsu, soğanlı	Ormanüstü Yaylası
50	<i>Crocus vallicola</i> Herbert	İridaceae	Çok yıllık otsu, soğanlı	Ormanüstü Yaylası
51	<i>Cyclamen coum</i> Miller	Primulaceae	Çok yıllık otsu yumrulu	Hamsiköy başı
52	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Rosaceae	Ağaç, yaprak dökün	Yazlık, Kiremitli
53	<i>Dactylorhiza</i>	Orchidaceae	Çok yıllık otsu yumrulu	Hamsiköy (Bekçiler), Üçgedik
54	<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar.&Kir.) Nevski	Orchidaceae	Çok yıllık otsu yumrulu	Ormanüstü Yaylası
55	<i>Delphinium formosum</i> Boiss. & A.Huet *	Ranunculaceae	Tek yıllık otsu	Bodamış Yaylası
56	<i>Dianthus carmelitarum</i> Reut.ex Boiss. *	Caryophyllaceae	Çok yıllık otsu	Sümela Yolu (Verizana Mevkii), Üçgedik (Haya Yayla yolu)
57	<i>Dianthus</i> sp.	Caryophyllaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası Balaşamanın Kıranı Mevkii
58	<i>Diospyros lotus</i> L.	Ebenaceae	Ağaç, yaprak dökün	Yeşilyurt
59	<i>Diospiros kaki</i> L.f.	Ebenaceae	Ağaç, yaprak dökün	Barışlı
60	<i>Echium vulgare</i> L.	Boraginaceae	Çok yıllık otsu	Sümela (Altındere)
61	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Onagraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
62	<i>Eryngium giganteum</i> M.Bieb.	Apiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
63	<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller *	Celastraceae	Çalı, ağaççık, yaprak dökün	Ormanüstü
64	<i>Euphorbia</i> L. sp.	Euphorbiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü
65	<i>Euphrasia rostkoviana</i> Hayne subsp. rostkoviana Hayne	Scrophulariaceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
66	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	Fagaceae	Ağaç, yaprak dökün	Ormanüstü
67	<i>Fallopia convolvulus</i> (L.) Á.Löve	Polygonaceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
68	<i>Ficus carica</i> L.	Moraceae	Ağaç, yaprak dökün	Akmescit
69	<i>Fragaria vesca</i> L.	Rosaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
70	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Gentianaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Gangoloy Mezeresi altı
71	<i>Gentiana pyrenaica</i> L.	Gentianaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
72	<i>Gentiana verna</i> L.	Gentianaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yaylası)
73	<i>Gentiana septemfida</i> Pallas	Gentianaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
74	<i>Gentianella caucasea</i> (Lodd. ex Sims) Holub.	Gentianaceae	İki yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
75	<i>Geranium ibericum</i> subsp. <i>jubatum</i> (Hand.-Mazz.) P.H.Davis *	Geraniaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yaylası)
76	<i>Geranium psilostemon</i> Ledeb.	Geraniaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası, Üçgedik (Haya Yaylası)
77	<i>Geum coccineum</i> Sm.	Rosaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yaylası), Ormanüstü Yaylası

Tablo 2. Devamı

Sıra no	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Familiyası	Büyüme formu	Toplandığı köyler
78	<i>Helianthemum nummulari-um</i> (L.)Miller.	Cistaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler) Ormanüstü Yaylası-Balaşamanın Kıranı
79	<i>Helichyrisum</i> sp.	Asteraceae	Yarı çalı	Zigana Dağı
80	<i>Helichyrisum</i> sp.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Yediharman Yaylası)
81	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss. *	Apiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
82	<i>Hypericum bithynicum</i> Boiss.	Clusiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
83	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Clusiaceae	Yarı çalı	Ormanüstü Yayla Yolu
84	<i>İlex colchica</i> JOB.	Aquifoliaceae	Çalı, herdem yeşil	Ormanüstü Köyü
85	<i>Juglans regia</i> L.	Juglandaceae	Ağaç, yaprak döken	Yazlık
86	<i>Juncus</i> sp.	Juncaceae	Çok yıllık otsu	Paparza Yaylası
87	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Cupressaceae	Çalı, herdem yeşil	Ormanüstü Yaylası, Üçgedik (Haya Yaylası)
88	<i>Knautia involucrata</i> Somm. et Lev.	Rubiaceae	Tek yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
89	<i>Lamium garganicum</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü, Kiremitli
90	<i>Lapsana comminus</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
91	<i>Lathyrus rotundifolius</i> Willd.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya mevkii)
92	<i>Laurocerasus officinalis</i> (L.)Lois.	Rosaceae	Ağaç, herdem yeşil	Akmescit, Ormanüstü
93	<i>Laurus nobilis</i> L.	Lauraceae	Ağaç, herdem yeşil	Akmescit, Yazlık
94	<i>Leontodon hispidus</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası yolu
95	<i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.	Asteraceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
96	<i>Lilium monadelphum</i> var. <i>armenum</i> (Miscz.ex Grossh.)Davis et Henderson. (Syn: <i>Lilium armenum</i> (Miscz. ex Grossh.) Manden.)	Liliaceae	Çok yıllık otsu soğanlı	Hamsiköy (Bekçiler), Üçgedik (Haya Yaylası)
97	<i>Linum bienne</i> Mill.	Linaceae	Tek, iki yıllık veya kışlık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
98	<i>Lotus corniculatus</i> L. subsp. <i>corniculatus</i>	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik, Hamsiköy (Bekçiler), Ormanüstü Yaylası
99	<i>Lysimachia verticillata</i> Hand.-Mazz. (Syn: <i>Lysimachia hybrida</i> Michx.)	Primulaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy başı
100	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	Primulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Gangoloy Mezeresi altı
101	<i>Malus comminus</i> L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Yeşilyurt
102	<i>Malus sylvestris</i> (L.) Miller.	Rosaceae	Ağaççık, ağaç, yaprak döken	Ormanüstü
103	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Malvaceae	Yıllık veya iki yıllık otsu	Üçgedik (Yediharman Yaylası)
104	<i>Malva sylvestris</i> L.	Malvaceae	Yıllık veya iki yıllık otsu	Yaylabaşı
105	<i>Melampyrum arvense</i> L.	Scrophulariaceae	Tek yıllık otsu	Üçgedik (Haya Mevkii), Ormanüstü Yaylası
106	<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.	Fabaceae	İki yıllık otsu	Sındıran
107	<i>Mentha x piperita</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Akmescit, Yazlık, Maçka-Merkez(Konak)
108	<i>Mespilus germanica</i> L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Akmescit
109	<i>Morus alba</i> L.	Moraceae	Ağaç, yaprak döken	Yeşilyurt
110	<i>Mulgedium tataricum</i> DC. (Syn: <i>Lactuca tatarica</i> C.A.Mey.)	Asteraceae	Tek veya iki yıllık otsu	Ormanüstü (Gangoloy Mezeresi altı)
111	<i>Muscari</i> sp.	Hyacinthaceae	Çok yıllık otsu soğanlı	Ormanüstü Yaylası
112	<i>Myosotis</i> sp.	Boraginaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
113	<i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten.	Liliaceae	Çok yıllık otsu soğanlı	Ormanüstü
114	<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	Betulaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü

Tablo 2. Devamı

Sıra no	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Familyası	Büyüme formu	Toplandığı köyler
115	<i>Oxalis acetosella</i> L.	Oxalidaceae	Tek veya çok yıllık otsu yumrulu	Ormanüstü
116	<i>Paliurus spina-christi</i> Miller	Rhamnaceae	Çalı, yaprak döken	Kozağaç
117	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Papaveraceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
118	<i>Petasites hybridus</i> (L.) G.Gaertn., B.Mey. & Scherb.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü (Gangoloy mezeresi altı)
119	<i>Phedimus stoloniferus</i> (S.G.Gmel.)'t Hart	Crassulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
120	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Oleaceae	Çalı, herdem yeşil	Kozağaç
121	<i>Picea orientalis</i> (L.)Link	Pinaceae	Ağaç, herdem yeşil	Ormanüstü Yaylası
122	<i>Pilosella hoppeana</i> subsp. <i>cilicica</i> (Nägeli&Peter)P.D.Sell&C.West	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
123	<i>Pimpinella rhodantha</i> Boiss.	Apiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
124	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Pinaceae	Ağaç, herdem yeşil	Ormanüstü Yaylası
125	<i>Plantago major</i> L.	Plantaginaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yaylası), Ormanüstü
126	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Plantaginaceae	Çok yıllık otsu	Barışlı
127	<i>Polygala major</i> Jacq.	Polygalaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
128	<i>Polygonum bistorta</i> subsp. <i>carneum</i> Coode & Cullen (Syn: <i>Polygonum carneum</i> K.Koch)	Polygonaceae	Çok yıllık otsu rizomlu	Hamsiköy (Bekçiler)
129	<i>Portulaco oleracea</i> L.	Portulacaceae	Tek yıllık otsu	Dikkaya
130	<i>Precantha coccinea</i> Roemer	Rosaceae	Çalı,herdem yeşil	Güney Mah.-Zaferli Yolu
131	<i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i>	Rosaceae	Çalı, herdem yeşil	Güney Mah.-Zaferli Yolu
132	<i>Primula veris</i> L.	Primulaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik
133	<i>Primula vulgaris</i> Huds.(Syn: <i>Primula acaulis</i> Huds.subsp. <i>acaulis</i>)	Primulaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
134	<i>Primula auriculata</i> Lam.	Primulaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik (Haya Yaylası)
135	<i>Prometheum pilosum</i> (M.Bieb.)H.Ohba	Crassulaceae	İki yıllık otsu	Üçgedik
136	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
137	<i>Prunus avium</i> (L.) L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü, Çamlıdüz
138	<i>Prunus avium</i> (L.) L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü
139	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.)	Rosaceae	Çalı, ağaççık, yaprak döken	Kozağaç, Çamlıdüz
140	<i>Pyrus comminus</i> L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Akmescit, Kiremitli
141	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Maçka-Merkez (Konak Mah.)
142	<i>Quercus petraea</i> subsp. <i>iberica</i> (Steven ex M.Bieb.) Krassiln	Fagaceae	Çalı, yaprak döken	Güney Mah.-Zaferli Yolu
143	<i>Ranunculus repens</i> L.	Ranunculaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
144	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	Ericaceae	Çalı, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler)
145	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Ericaceae	Çalı, herdem yeşil	Hamsiköy (Bekçiler)
146	<i>Ribes rubrum</i> L.	Grossulariaceae	Çalı, yaprak döken	Yazlık
147	<i>Ribes</i> sp.	Grossulariaceae	Çalı, yaprak döken	Çamlıdüz
148	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Fabaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü (Fındıklık Mezeresi üstü)
149	<i>Rosa canina</i> Bechst.	Rosaceae	Çalı, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler)
150	<i>Rosa x damascena</i> Miller	Rosaceae	Çalı, yaprak döken	Yeşilyurt
151	<i>Rubus caucasicus</i> Focke	Rosaceae	Sarılıcı, Çalı, herdem yeşil	Ormanüstü Yaylası
152	<i>Rubus idaeus</i> L.	Rosaceae	Çalı, yaprak döken	Ormanüstü Yaylası
153	<i>Rumex acetosella</i> L.	Polygonaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
154	<i>Rumex</i> L. sp.	Polygonaceae	Çok yıllık otsu	Çamlıdüz
155	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Asparagaceae	Çalı, herdem yeşil	Ormanüstü
156	<i>Salvia forskahlei</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
157	<i>Salvia glutinosa</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü, Gangoloy Mezeresi altı

Tablo 2. Devamı

Sıra no	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Familyası	Büyüme formu	Toplandığı köyler
158	<i>Salvia verticillata</i> L.	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Gangoloy Mezeresi
159	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Adoxaceae	Çok yıllık otsu, rizomlu	Ormanüstü
160	<i>Sambucus nigra</i> L.	Adoxaceae	Çalı, ağaççık, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler)
161	<i>Satureja spicigera</i> Boiss.	Lamiaceae	Çalı, yaprak döken	Ormanüstü Taşoluğu Mezeresi
162	<i>Scabiosa columbaria</i> L.	Dipsacaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
163	<i>Silene compacta</i> Fisch. ex Hornem	Caryophyllaceae	İki veya çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla Yolu
164	<i>Silene vulgaris</i> (Mohench) Garcke	Caryophyllaceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler)
165	<i>Smilax exelsa</i> L.	Liliaceae	Çok yıllık odunsu, sarılıcı, yaprak döken	Akmescit, Yazlık, Üçgedik (Haya Yaylası), Kozağaç, Ormanüstü, Kiremitli, Köprüyanı, Oğulağaç, Yeşilyurt, Esiroğlu (Işıklı), Maçka-Merkez (Konak), Barışlı
166	<i>Solidago virgaurea</i> subsp. <i>virgaurea</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla Yolu (Gangoloy Mezeresi altı)
167	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Rosaceae	Ağaç, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler), Ormanüstü (Gangoloy Mezeresi altı)
168	<i>Stachys macrantha</i> (K.Koch) Stearn	Lamiaceae	Çok yıllık otsu	Üçgedik
169	<i>Staphylea pinnata</i> L.	Staphyleaceae	Ağaççık, Çalı, yaprak döken	Güney Mah.-Zaferli yolu
170	<i>Tanacetum parthenium</i> Schultz Bip.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Hamsiköy (Bekçiler), Ormanüstü Yayla yolu
171	<i>Taraxacum campylodes</i> G.E.Haglund (Syn. <i>Taraxacum officinale</i>) L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
172	<i>Telekia speciosa</i> (Schreber) Baumg.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla yolu (Fındıklık Mezeresi üstü)
173	<i>Thymus praecox</i> subsp. <i>jankae</i> (Čelak.) J alas	Lamiaceae	Odunsu ot	Ormanüstü Yaylası
174	<i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) J alas	Lamiaceae	Odunsu ot	Ormanüstü Yaylası, Üçgedik (Haya Yaylası)
175	<i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engler	Tiliaceae	Ağaç, yaprak döken	Yazılıtaş
176	<i>Trachystemon orientalis</i> G.Don	Boraginaceae	Çok yıllık otsu rizomlu	Yazlık
177	<i>Trifolium canescens</i> Willd.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
178	<i>T. pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
179	<i>T. repens</i> L. var. <i>repens</i>	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
180	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Fabaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
181	<i>Tussilago farfara</i> L.	Asteraceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü
182	<i>Ulmus glabra</i> Hudson	Ulmaceae	Ağaç, yaprak döken	Ormanüstü
183	<i>Urtica dioica</i> L.	Urticaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü
184	<i>Urtica urens</i> L.	Urticaceae	Tek yıllık otsu	Üçgedik (Yediharman Yaylası)
185	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Ericaceae	Çalı, yaprak döken	Hamsiköy (Bekçiler)
186	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Ericaceae	Çalı, yaprak döken	Ormanüstü Yaylası, Üçgedik (Yediharman Yaylası)
187	<i>Valeriana alliariifolia</i> Adams	Valerianaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yayla yolu
188	<i>Veratrum album</i> L.	Liliaceae	Çok yıllık otsu rizomlu	Ormanüstü Yaylası
189	<i>Viburnum opulus</i> L.	Adoxaceae	Çalı, yaprak döken	Çeşmeler, Ormanüstü
190	<i>Viola odorata</i> L.	Violaceae	Çok yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
191	<i>Viola arvensis</i> Murray	Violaceae	Tek yıllık otsu	Ormanüstü Yaylası
192	<i>Vitis labrusca</i> L.	Vitaceae	Çok yıllık odunsu, sarılıcı, yaprak döken	Akmescit, Yazlık
193	<i>Vitis</i> sp.	Vitaceae	Çok yıllık odunsu, sarılıcı, yaprak döken	Kozağaç

*Endemik bitki

Corydalis caucasica DC.

Delphinium formosum
Boiss.&Huet

Heracleum platytaenium Boiss.

Dianthus carmelitarum Reut. ex Boiss.

Geranium ibericum Cav.
subsp. *jubatum* Cav

Draba bruniifolia Stev. subsp. *armeniaca*
Coode et cullen

Şekil 32. Alanda tespit edilen endemik bitkilerin görselleri

3.3. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Materyalinin Tıbbi-Aromatik ve Etnobotanik Kullanımlarına İlişkin Bulgular

Yapılan çalışma sonucunda bitkilerin daha ziyade gıda ve tedavi amaçlı kullanıldığı; gıda amaçlı 61, tedavi amaçlı 164 bitkinin kullanıldığı saptanmıştır (Tablo 3). Bitkilerin birçoğunun birden fazla amaç için kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 33-35).

Tespiti yapılan 193 bitkiden 17 taksonun kültür bitkisi olmakla birlikte, fındık dışındaki taksonların herhangi bir gübreleme ve tarımsal mücadele programına tabi olmadıklarından ötürü doğal bitkiler olarak değerlendirilmektedirler. Çalışma kapsamına yörede sebze, kuru bakliyat ve tahıl olarak yetiştirilerek kullanılan bitkiler alınmamıştır. Yörede özellikle gıda olarak mantar tüketme kültürünün çok yaygın olduğu bilinmekle birlikte, yörede kullanımı olan mantar, liken, yosun ve eğrelti otları da çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışma kapsamında tespit edilen bitkilerin tümünün literatürde Türkçe adı olmakla birlikte, söz konusu bitkilerden 27 takson için yöresel isim tespit edilememiştir.

91 bitkinin çiçeği ya da kapitulumunun kaynatılarak elde edilen karışımın, iç hastalıklarına karşı ve sancı tedavisi için çay olarak tüketildiği bu karışım ile bağışıklık sistemini güçlendirici olarak çocuklara banyo yaptırıldığı saptanmıştır. Söz konusu karışım için listeye kaydedilen bitkiler sadece anket yapılan kişilerce teyit edilenlerdir. Zira görüşülen kişiler, buldukları ve zehirsiz olduğunu düşündükleri her bitki çiçeğini bu karışıma dahil ettiklerini ifade etmişlerdir. Karışım içeriği, bulunan çevreye ve mevsime göre de değişebilecektir, yani azalıp çoğalabileceği gibi bitki taksonları çeşidi bakımından da değişebilecektir.

Görüşülen insanlar arasında çiçeklerin şifa kaynağı; yeşil aksamını tükettikleri bitkilerin kan yapıcı, besleyici, güç verici; meyvelerin ise vitamin kaynağı olduğu görüşü yaygındır. Genel olarak insanlar doğal bitkileri belli bir hastalığa karşı tüketmeseler de şifalı olduklarını düşünerek tüketmektedirler.

Çalışma kapsamında tespiti yapılan bitkilerden *Alchemilla orthotricha* Rothm., *Anthemis cotula* L., *Cornus mas* L., *Cydonia vulgaris* Pers., *Picea orientalis* (L.) Link, *Plantago*

majör L., *Rosa canina* Bechst., *Thymus praecox* Opiz.subsp. *jankae*, *Thymus praecox* subsp. *grossheimii* (Ronniger) Jalas, *Urtica dioica* L.'in 10 ve üzeri hastalığın tedavisinde kullanıldığı belirlenmiştir.

En yaygın olarak kullanılan bitkilerden *Urtica dioica* L.'in 21 yerleşim yerinde kullanımıyla başı çektiği, *Trachystemon orientalis* (L.) G.Don'un 15; *Cydonia oblonga* Mill'in 14; *Cornus mas* L.ve *Plantago major* L.'in 13'er; *Juglans regia* L., *Malva sylvestris* L., *Thymus praecox* Opiz.subsp.*jankae*'nin 12'şer; *Vaccinium myrtillus* L., *Rosa canina* Bechst., *Smilax exelsa* L., *Fregaria vesca* L.'in 11'er; *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*'un, *Picea orientalis* (L.) Link'in, *Rubus caucasicus* Focke'in, *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler'in, *Vaccinium arctostaphylos* L.'in 10'ar; yerleşim yerinde kullanımlarıyla en yaygın kullanımı olan bitkiler olarak belirlenmiştir.

Sebze olarak tüketilen bitkilerin çiğ, pişirilerek veya turşu olarak tüketildiği, yemeklik olarak kullanılanların taze veya kuru soğan, patates yaprağı, fasülye yaprağı, sarımsak, yaş veya kuru nane, maydanoz, mısır unu veya yarması, pirinç, bulgur, kuru fasülye, süt veya yumurta gibi katkı maddelerinden biri veya bir kaç ilave edilerek pişirildiği, turşunun turşu kavurması olarak da tüketildiği belirlenmiştir. Meyvelerinden yararlanılan bitkilerin ise yaş, reçel, şurup, marmelat, pekmez, komposto, hoşaf, kurutulmuş meyve ve çay olarak tüketildiği saptanmıştır.

Çay olarak tüketilen bitkilerin ise daha ziyade kaynatılarak (dekoksasyon) değerlendirildiği; bunun için de bitkilerin, dal, çiçek durumu, çiçekli sürgün ucu, yaprak, epidermis dokusu, sürgün, çiçek, tohum gibi aksamının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çayların karışım halinde de hazırlandığı; **1.Karışım:** *Thymus praecox* Opiz. subsp. *jankae* veya *Thymus praecox* subsp. *grossheimii* (Ronniger) Jalas'ın kurutulmuş aksamı normal çaya katılarak, veya *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler çayına katılarak; **2. Karışım:** *Plantago major* L.'in kurutulmuş yaprak ve tohumu, *Cydonia oblonga* Mill.'in kurutulmuş yaprağı, *Mentha x piperita* L.'in kurutulmuş yaprağı, *Urtica dioica* L.'in kurutulmuş yaprağı ve maydanozun toprak üstü aksamının birlikte kaynatılıp;

3.Karışım: *Cydonia oblonga* Mill.'in taze veya kurutulmuş yaprağı *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler'in çayı ile birlikte kaynatılarak; **4.Karışım:** *Cydonia oblonga* Mill.'in kurutulmuş sarı yaprağı ve *Mentha x piperita* L.'in kurutulmuş yaprağı birlikte kaynatılarak karışım çaylar elde edildiği belirlenmiştir.

Thymus praecox subsp. *grossheimii* (Ronniger) Jalas, *Thymus praecox* Opiz. subsp. *jankae*, *Mentha x piperita* L., *Laurus nobilis* L., *Satureja spicigera* Boiss.'in baharat olarak kullanıldığı saptanmıştır.

Halk arasında labada diye bilinen *Rumex* L. sp.'nin ve *Sambucus ebulus* L.'nin yapraklarının ısırganın neden olduğu alerjiden mütevellit kaşıntıyı gidermek için kaşınan bölgelere sürüldüğü; sineklerin insanlara gelmemesi için de yine *Sambucus ebulus* L.'nin kötü kokulu yapraklarının kol ve bacaklara sürüldüğü tespit edilmiştir.

Rosa canina L.'nin özellikle akar (bitkilere zarar veren bir örümcek türü) zararına uğramış meyvelerinin kaynatılıp mayasıyla karşı içilmesi; *Ulmus glabra* Hudson'un dal kabuklarının doğranarak şirden mayasına katılıp, peynir mayası olarak kullanılması; *Eryngium giganteum* M. Bieb. kökünden elde edilen sıvının şirden mayasına katılıp, peynir mayası olarak kullanılması; *Lotus corniculatus* L. var. *corniculatus*'un çiçeklerinin şirden mayasına katılıp, peynir mayası olarak kullanılması; bir *Carduus* türünün (*Carduus* sp.)'nin kökünden elde edilen sıvının yoğurt mayalamakta kullanılması; *Smilax excelsa* L.'nin diz sıvısı arttırıcı özelliğinin olması; *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl.subsp. *iberica* (Steven ex Bieb.) Krassiln'in odunu yakılarak elde edilen külün hasta olan insanın idrarına katılarak, bulamaç haline getirilip, hastanın egzemalı bölgesine sürülmesi; *Urtica dioica* L.'in mermi yarası almış bölgeden mermi çekirdeğinin çıkarılabilmesi için anestezi malzemesi olarak kullanılması; *Silene vulgaris* (Mohench) Garcke var. *vulgaris*'in göz kurtlarını düşürmekte kullanılması; Migrene karşı, kaynatılan *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler'in buharının solunması, taranan literatürde rastlanmayan ilginç bilgilerdir.

Rumex L. sp.'nin kökü dövülüp sıkılarak elde edilen sıvının panzehir olarak hayvanlara içirilmesi; *Plantago lanceolata* L. (Syn. *P.eriophora*)'nin yapraklarının ezilerek elde

edilen sıvının hayvanlara panzehir olarak içirilmesi; *Rhododendron luteum* Sweet'in yetiştigi toprağın ayrana katılıp, zehirlenen hayvanlara panzehir olarak içirilmesi; *Malus comminus* L.'nin dal kabuğu ezilerek elde edilen sıvının zehirlenen hayvanlara panzehir olarak içirilmesi; *Cerasus avium* (L.) L.'nin dal kabuğu altındaki epidermis dokusunun suya kazılıp kaynatılarak elde edilen suyun hayvanlara panzehir olarak içirilmesi; *Veratrum album* L.'nin kökü pişirilip süzülerek elde edilen suyun hayvanların dış parazitlerini yok etmek için sürülmesi gibi, endemik bir tür olan *Delphinium formosum* Boiss.& Huet'in toprak üstü kısmının pişirilip süzülerek elde edilen suyun hayvanlara dış parazitlere karşı sürülmesi bilgisi de taranan literatürde rastlanmayan ilginç bilgilerdir.

Urtica dioica L. Rumi takvime göre Mart dokuzu (Miladi takvime göre 22 Nisan)'na kadar yenirse o yıl sinek ısırılmaz inancı da kaydedilen ilginç bilgilerdendir. *Sambucus nigra* L.'nin arıcılar tarafından iyi bir polen kaynağı olduğuna özellikle vurgu yapılmıştır. Tabiatla pek çiçek bulunmadığı bir dönemde çiçeklenen *Cornus mas* L.'nin de arılar tarafından yoğun bir şekilde polen kaynağı olarak kullanıldığı, *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler'in de iyi bir polen kaynağı olduğu, tespit edilmiştir. Arıcılar, hangi dönemde arıların hangi bitkilerden polen, hangi bitkilerden balözü topladıklarını iyi gözlemleyip, tecrübe edindiklerinden, elde ettikleri balları deli bal, kestane balı, kekik balı, çiçek balı, şeklinde sınıflandırabilmektedirler. Çiçek balının içerisinde daha ziyade üçgüllerin balözünün ağırlıkta olduğunu, zira arıların üçgüllerden daha çok yararlandığını belirtmişlerdir. Arıcılar, hangi balın hangi hastalığa karşı kullanıldığı yorumunu da müşterilerinin geri dönüşlerine dayalı olarak yapmaktadırlar.

Astragalus L. sp., *Castanea sativa* Mill., *Lamium garganicum* L., *Rhododendron luteum* Sweet, *Rhododendron ponticum* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Rubus caucasicus* Focke, *Thymus praecox* Opiz. subsp. *jankae*, *Thymus praecox* subsp. *grossheimii* (Ronniger) Jalas, *Trifolium canescens* Willd., *Trifolium pratense* L. var. *pratense* Boiss. et Bal., *Trifolium repens* subsp. *repens* L., *Trifolium resupinatum* L.'nin zengin balözü kaynağı bitkiler oldukları, tespit edilmiştir.

Laurus nobilis L.'nin yapraklarının güve kovucu olarak kullanıldığı belirlenmiştir. *Malus comminus* L. ve *Pyrus comminus* L.'nin meyvelerinden elde edilen sirke hijyen ve

temizlikte, nazar ve büyüye karşı, ağrı kesici ve zayıflamak için kullanılmaktadır. *Malus comminus* L.'in sirkesinin sağlığa daha yararlı olduğu bilindiğinden sirke yapımında özellikle tercih edildiği, *Pyrus comminus* L.'nin ise bol bulunan meyve olduğu için değerlendirilmek amacıyla sirke yapımında kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Sambucus nigra L.'in çit çevirme malzemesi, *Paliurus spina-christi* Miller'in canlı çit olarak ve erozyon kontrol amaçlı kullanıldığı saptanmıştır. *Robinia pseudoacacia* L., *Ailanthus altissima* Mill. (Swingle), *Ruscus aculeatus* L.'in de yine erozyon kontrol amaçlı kullanıldığı saptanmıştır.

Phillyrea latifolia L., *Picea orientalis* (L.) Link, *Vaccinium arctostaphylos* L., *Vaccinium myrtillus* L., *Abies nordmanniana* (Steven) Spach. ve *Rhododendron luteum* Sweet'in dallarının süpürge yapımında kullanıldığı belirlenmiştir.

Alnus glutinosa (L.) Gaertner, *Juglans regia* L., *Urtica urens* L.'in boyar madde olarak çeşitli kısımlarından faydalanıldığı tespit edilmiştir. *Staphylea pinnata* L., *Sambucus nigra* L.'den dokumacılıkta kullanılan masura, *Rhododendron ponticum* L.'den ise yün eğirme aleti yapıldığı, saptanmıştır.

Ailanthus altissima Mill.(Swingle), *Aquilegia olimpica* Boiss., *Heracleum platytaenium* Boiss., *Rubus caucasicus* Focke, *Sambucus nigra* L., *Silene vulgaris* (Mohench) Garcke, *Taraxacum campylodes* G.E.Haglund (Syn.*Taraxacum officinale*) L., *Valeriana alliariifolia* Adams, *Corylus* L. sp. oyuncak veya spor aleti yapımında kullanıldığı, belirlenmiştir.

Aruncus vulgaris RAFÍN. ve *Helichyrisum* spp. türlerinin kesme çiçek olarak değerlendirildiği, saptanmıştır. *Caltha polypetale* Hochst. (Syn: *Caltha palustris* L.) ve *Juncus* sp.'nin yapraklarının şapka örmekte kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Cornus mas L., *Corylus avellana* L., *Coryllus* L. sp., *Eryngium giganteum* M. Bieb., *Malus comminus* L., *Malus sylvestris* (L.) Miller., *Pyrus comminus* L., *Rosa canina* Bechst.'in nazardan ve büyüden korunmak için, *Cydonia oblonga* Mill., *Helichyrisum*

spp., *Juglans regia* L., *Rosa canina* Bechst., *Rubus caucasicus* Focke, *Urtica dioica* L.'in ise inanışa binaen kullanıldığı, belirlenmiştir.

Euphorbia L. sp.ve *Veratrum album* L.'in balık avlamada kullanıldığı, saptanmıştır. *Cornus mas* L. *Corylus* L. sp. ve *Corylus avellena* L.'in sepet örmede kullanıldığı, belirlenmiştir.

Abies nordmanniana (Steven) Spach., *Acer* sp., *Alnus glutinosa* (L.) Gaertner, *Clematis vitalba* L., *Fagus orientalis* Lipsky, *Ostrya carpinifolia* Scop., *Picea orientalis* (L.) Link, *Rhododendron luteum* Sweet, *Rhododendron ponticum* L., *Smilax exelsa* L.'in ev ve mutfak malzemesi yapımında kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Tilia rubra DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler hem kara kovan hem de kovan yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir. *Juglans regia* L.'in kovan yapımında kullanıldığı, belirlenmiştir. *Acer* sp., *Cornus mas* L., *Corylus avellena* L., *Corylus* L., *Fagus orientalis* Lipsky sp., *Ostrya carpinifolia* Scop.'ın tarım araç ve gereci yapımında kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Juglans regia L.'in tohum kabuklarının tedavi malzemesi kabı olarak kullanıldığı, saptanmıştır. *Corylus avellena* L. ve *Corylus* L. sp.'nin kuş tuzağı yapımında kullanıldığı, belirlenmiştir. *Corylus avellena* L. ve *Corylus* L. sp. ve *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler'in hallaç yayı yapımında kullanıldığı, belirlenmiştir.

Urtica dioica L.'in toprak üstü kısmından elde edilen kompost suyunun bitkilerdeki mantari hastalıklara karşı bitki koruma amaçlı kullanıldığı, tespit edilmiştir. *Laurocerasus officinalis* (L.) Lois.'in canlı bitkisinin rüzgar kıran olarak kullanıldığı, saptanmıştır.

Alnus glutinosa (L.) Gaertner, *Castanea sativa* Mill., *Rubus caucasicus* Focke, *Rubus idaeus* L., *Rumex* L. sp., *Veratrum album* L.'nin yapraklarının ekmek hamuru altlığı olarak kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Bellis perennis L., *Helichyrisum* spp. türlerinin süs eşyası yapımında kullanıldığı, saptanmıştır. *Staphylea pinnata* L.'in tohumlarının tespih olarak değerlendirildiği,

belirlenmiştir. *Ailanthus altissima* Mill. (Swingle)'nin dallarının sigara ağızlığı yapımında kullanıldığı, belirlenmiştir. *Robinia pseudoacacia* L.'in kamyon kasası altlığı yapımında kullanıldığı, saptanmıştır. *Abies nordmanniana* (Steven) Spach. ve *Picea orientalis* (L.) Link'in yakacak veya çıra olarak kullanıldığı, belirlenmiştir.

Rumex L. sp., *Plantago lanceolata* L., *Malus comminus* L., *Cerasus avium* (L.) L.'nin ve *Rhododendron luteum* Sweet'in çevresindeki toprağın hayvanlarda panzehir olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Carduus* sp., *Euonymus latifolius* (L.) Miller, *Rubus caucasicus* Focke, *Valeriana alliariifolia* Adams, bitkilerinin hayvanlarda sütteki yağ oranını arttırıcı olarak kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Astragalus L. sp. ve *Mulgedium tataricum* (L.) DC.'nin hayvanlarda süt salgısını arttırıcı hayvan yemi olarak kullanıldığı, saptanmıştır. *Prunus cerasus* (L.) L. ve *Cerasus avium* (L.) L.'nin yapraklarının lohusa ineklerde iştah açıcı olarak kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Ruscus aculeatus L., *Sorbus aucuparia* L., *Ilex colchica* POJ. ve *Astragalus* L. sp.'nin hayvanların güçsüz kaldığı kış sonu bahar dönemlerinde hayvan beslemede kullanıldığı, saptanmıştır. *Aesculus hippocastanum* L.'in tohumunun atlarda sancıya karşı kullanıldığı, saptanmıştır. *Delphinium formosum* Boiss.& A.Huet ve *Veratrum album* L.'in hayvanlarda dış parazitlere karşı kullanıldığı, belirlenmiştir.

Picea orientalis (L.) Link ve *Castanea sativa* Mill.'in yapı malzemesi olarak özellikle tercih edildiği, *Picea orientalis* (L.) Link'in dam örtülüğü olarak da kullanıldığı, bölgenin nemli iklimine dayanıklılık gösterdiği için *Castanea sativa* Mill.'in çok değerli yapı malzemesi olarak kabul gördüğü belirlenmiştir.

Kullanılan kısımlarına göre bitkiler değerlendirildiğinde, 114 bitkinin kapitulum, çiçek ve çiçek kısımlarının, 37 bitkinin meyvelerinin, 1 bitkinin meyve sapının, 1 bitkinin meyve öz suyunun, 20 bitkinin dalının, 3 bitkinin dal kabuğunun, 1 bitkinin gövde ve dal kabuklarının, 8 bitkinin köklerinin, 3 bitkinin kök özsuğunun, 40 bitkinin yapraklarının, 1 bitkinin yaprak özsuğunun, 6 bitkinin tohumunun, 1 bitkinin taze tohum kapsülünün, 1 bitkinin kurumuş tohum kapsülünün, 14 bitkinin gövdesinin, 5 bitkinin canlı bitkisinin, 3 bitkinin epidermis dokusunun, 1 bitkinin çekirdeklerinin, 1 bitkinin dal kabuğu sıkılarak

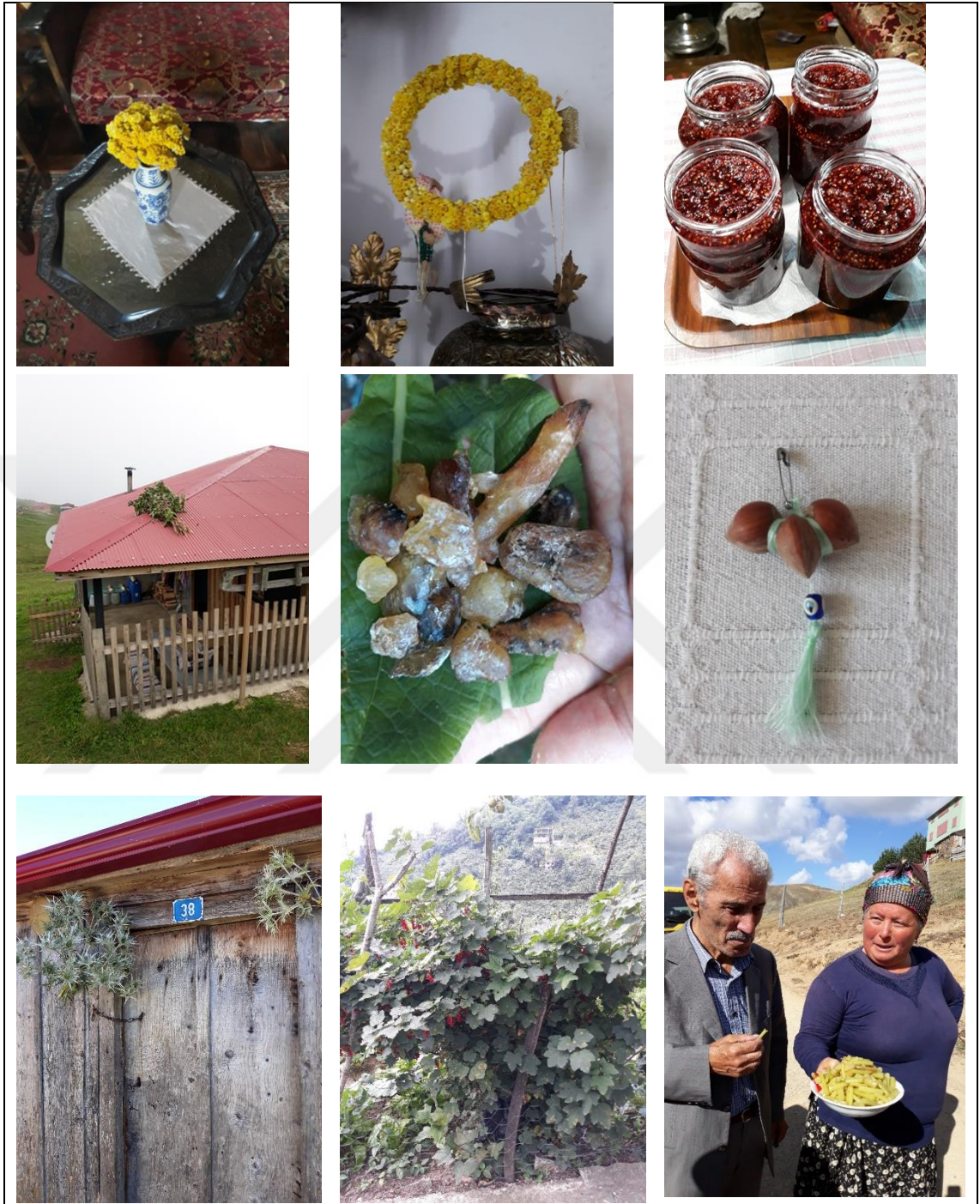
elde edilen sıvının, 2 bitkinin soğanının, 17 bitkinin toprak üstü kısmının, 15 bitkinin taze sürgün, sürgün ucu ve tohumlu sürgünlerinin, 3 bitkinin lateksinin, 1 bitkinin taze kabuk altı sıvısının, 1 bitkinin bitki özsuğunun, 1 bitkinin çiçek özsuğunun, 2 bitkinin çatallı dal ucunun kullanıldığı belirlenmiştir.

Picea orientalis (L.) Link'in reçine, sakız, terebentin, kozalak, çıra, dal, çatallı tepe sürgünü ucu, gövde gibi ürün ve kısımlarından yararlanıldığı, dolayısıyla kullanılan ürünleri bakımından en zengin ve makbul bitki olduğu saptanmıştır. Ayrıca mikrop barındırmaz (antibakteriyel) özelliğinden dolayı kökünden çıkan pınarların şifalı olduğu inancı yaygındır.

Çalışma alanında *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler, *Helichyrisum* sp., *Urtica dioica* L., *Rosa canina* Bechst., *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don, *Thymus* sp., *Picea orientalis* (L.) Link ürünleri (sakız, çıra) dışında doğadan toplanıp, ticareti yapılan takson tespit edilmemiştir.

Şekil 33. Ormanüstü Yaylası'nda ahududu reçeli yapan Emine Eyüboğlu (Orijinal, 2020)

Şekil 34. Bitkilerin kullanım şekillerinden örnekler (Soldan sağa bitki adları: *Helichyrisum* spp.(Süs eşyası ve kesme çiçek olarak kullanımları), *Rubus idaeus* L. (Reçeli), *Vaccinium arctostaphylos* L. (Süpürgesinin kurutulması), *Picea orientalis*(L.)Link (Sakızı), *Corylus avellana* L. (Nazarlık olarak kullanımı), *Eryngium giganteum* M.Bieb.(Nazarlık olarak kullanımı), *Ribes rubrum* L.(Çit bitkisi olarak kullanımı), *Petasites hybridus* (L.) G.Gaertn., B.Mey. & Scherb.(Turşusu)

Şekil 35. Sol fotoğraf: Ormanüstü Yaylası sakini Sinan Durmuş'un *Thymus praecox* subsp. *grossheimii* (Yayla çayı) ayıklaması. Sağ fotoğraf: Ormanüstü Yaylası'nda endemik bir tür olan *Heracleum platytaenium*'in yemek yapımı için hazırlanması (Orijinal, 2020).

Tablo 3. Çalışma alanlarında tespit edilen bitki materyalinin tıbbi-aromatik ve etnobotanik kullanımları

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Türkçe adı	Yöresel adı	Kullanıldığı köyler	Kullanım amacı	Kullanılan kısım	Kullanım şekli
1	<i>Abies nordmanniana</i> Spach.	Gökbağ	Kükner	Ormanüstü	Fıy anac gereci. Hayvan yemi, yakacak	Dal, Kabuk	Kesilip, bekletilip, broderi dökülmüş dallardan ev ve avlu süsüğüne yapılır. Kışın ve erken baharda karıdan dışarı çıkarmayı önlemek için hayvanlar dallarını la bestlenir. Gövde ve dal kabukları etenek pışırmede etkilidir.
2	<i>Acer</i> sp.	Akçınğaç	İspendim	Ormanüstü	Tarım ve ev anac gereci	Dal, gövde	Kazma, körek, bel sapı yapılır.
3	<i>Achillea biserrata</i> M.Bieb.	Cıvanperçemi	Biliniyor	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
4	<i>Achillea millefolium</i> L.	Cıvanperçemi	Biliniyor	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
5	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Al kestanesi	Sancı kestanesi	Ormanüstü	Tedavi (Alırlarda sancıya karşı)	Totum	Suya karıştırıp sancılanın ata içilir.
6	<i>Alcea hohackeri</i> Boiss.	Hümmi çiçeği	Moloşa	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
7	<i>Alchemilla arthroarctica</i> Rothm.	Azıdan pençesi	Beyazta, Beyazta, Fındık otu, Dokuz tepe	Üçgedik, Ormanüstü, Zafetli, Üçgedik (Yedihırmıman Yaylası), Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı) Mide ağrısı, ilihapli romatizma, oksürük, göğüs ağrısı, idrar söktürücü, ilihap giderici, ilihap söktürücü, kadın hastalıkları, bağırsık sistemi güçlendirici, mide ülserine karşı	Yaprak, çiçek ve çiçek sapı	Çiçeklerin kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Kurutulmuş çiçek ve çiçek sapı kullanılarak elde edilen çay, Mide ağrısı ve mide ülserine karşı, ilihapli romatizma, Öksürüğe karşı, Göğüs ağrısı giderici, idrar söktürücü, ilihap söktürücü, kadın hastalıkları karşı, Bağırsık sistemi güçlendirici olarak içilir. Sifahi olmasına manidığı için, sermede kurutulmuş çiçek ve çiçek sapı kullanılarak elde edilen çay içilir.
8	<i>Allium</i> sp.	Yabani soğan	Soğanıza	Hamsiköy (Bekeçler)	Gıda, tedavi (sifahi olmasına manidir)	Soğan	Taze taze ve kurusundan mısır unlu yapılır, sifahi olduğu için tüketilir.
9	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertner	Kızılğaç	Kızılğaç	Kıprıyanı, Ormanüstü	Elenek lamunu ahi, ev anac gereci, boyar madde	Yaprak, gövde ve dal, dal kabuğu	Taze veya kuru yaprak slatılarak, pışırılacak etenek hamuru altına döşenir. Kasık, kemam (yün eğime aleti), Süt teknesi, kepece yapılır. Dal kabukları kaynatılarak elde edilen suyu kmaya katılıp, saca vakılır.
10	<i>Alyssum</i> sp.	Sarı alis, kuduz otu	Biliniyor	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
11	<i>Alanthus altissima</i> Mill (Swingle)	Kokarğaç	Hint cevizi	Kozağaç	Erizyonı kontrolü, sigara ağzı, ağzı, ıyuncak (pallıngak)	Ağac, dal	Erizyona tabii alantim ağzından dırınmasında kullanılır. Daltının içindeki yumuşak doku boyalı olarak pallıngak denet ıyuncak ve sigara ağzı yapılır.
12	<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) J.C.M. Richard	Çam sahebı, Peynir çiçeği, Peynir, Yoğurtçuk	Gugo çiçeği	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
13	<i>Anthemis cotula</i> L.	Papatya	Papatya	Hamsiköy (Bekeçler), Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası), Yazlaş	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı), idrar yolu enfeksiyonuna karşı, idrar söktürücü, odem atıcı, Uyku verici, Sakinleştirici, Sinizat giderici, Migrene karşı, Sırmaya karşı, Bağırsık sistemi güçlendirici	Kapitulum	Kapitulumların kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Kurutulmuş kapitulumları kaynatılarak elde edilen çay, idrar yolu enfeksiyonu, idrar söktürücü, odem atıcı, Uyku verici, Sakinleştirici, Sinizat giderici, Migrene karşı olmaktadır. Kurutulmuş kapitulumları kaynatılarak elde edilen çayı srmaya karşı içilir.
14	<i>Aquilegia alpina</i> Boiss.	Haseki lüpesi	Çapula çiçeği	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı) ıyuncak	Çiçek	Çiçeklerin kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Çiçek taze yapraklardan çocuklar ıyuncak terlik yapılır.
15	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Kocayemiş, sanda ağacı	Andrena	İşıkli (Eşingli)	Gıda, tedavi (Sifahi olmasına manidir)	Meyve	Meyve yaş olarak tüketilir.
16	<i>Aruncus</i> sp.	Çayır kralıçesi, Çelme pıskıllı	İflerizla, Geyik otu, Çelmeçiçeği	Üçgedik (Haya)	Kesme çiçek	Çiçekli dal	Çelme anbası sistemede kullanılır.
17	<i>Aster alpinus</i> L.	Yıldızotu, Yıldız çiçeği	Papatya	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
18	<i>Aster amellus</i> subsp. <i>ibericus</i> (Siev.) Avestislan	Yıldızotu	Papatya	Ormanüstü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsık, güçlendirici, iç hastalıklarla karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların kurtulduğu karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarla ve sancıya karşı Çay olarak içilir.

Tablo 3. Devamı

19	<i>Astragalus</i> L. sp.	Çevre	Keven	Üçgedik (Hayra)	Tedavi (Çiğciğüz kulan hayvanları güçlendirmek için), Hayvanlarda süt arttırıcı, Baldoñnee zengin	Kök, Baldoñ	Kökü, kşın güçsüz kulan hayvanları güçlendirmek ve süt arttırıcı olarak doğranıp yedirilir. Baldoñnee zengin olduğundan anlacıa tercih edilir.
20	<i>Bellis perennis</i> L.	Çıvır papatyası, koyun gözü	Papatya	Omanüstü, Çamkütüz, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı), Sıs eysası (taç)	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır. Kız çocuklar saplı kapitulumların saplarını birbirine örek tek tuş yapar.
21	<i>Berberis vulgaris</i> L.	Kadın tuzluğu	Bilmiyör	Hanslıköy (Bekçiler)	Gıda (hararet giderici, mayhoşluk verici)	Meyve	Kompostosu hararet giderici olarak tüketilir. Şeker has talğı ma karşı yas tüketilir. Reçellere mayhoşluk vermek için kullılır
22	<i>Caltha polypetale</i> Hochst. ex Lorent	Kırlı fince, Baraklık nergisi	Gongoroş	Omanüstü, Başar (Paparza Yaylası), Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gıda (besleyici), Gıym eysası (sapla) Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Çeçek, Yaprak ve Yaprak sapı	Tava (Yaprak ve yaprak sapı soğan, mısır unu ilave edilerek) Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır. Kız çocuklar saplı kapitulumların saplarını birbirine örek tek tuş yapar.
23	<i>Campanula alliariaefolia</i> Willd.	Çın çeçegi	Bilmiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Çeçek	Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
24	<i>Campanula aucheri</i> A.DC.	Çın çeçegi	Bilmiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gıda, Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Çeçek	Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
25	<i>Campanula laciflora</i> Bieb.	Çın çeçegi	Kusbida	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gıda, Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Çeçek, Taze sürgün	Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır. Yemir.
26	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	Çın çeçegi	Bilmiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Çeçek	Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
27	<i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: Campanula latifolia L. subsp. Latifolia)	Kırıklı çingirak	Alavoşka, Alavoşkın	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gıda, tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Taze sürgün, çeçek	Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır. Kız çocuklar saplı kapitulumların saplarını birbirine örek tek tuş yapar.
28	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Çoban kıması	Kuş pancarı	Hanslıköy (Bekçiler), Üçgedik (Yedihaman)	Gıda, tedavi (doğal olduğundan şifalı olduğuna inanılır.)	Taze Toprak üstü kısmı	Prinçli veya mısır yarmalı ve kuru fasulye eli yeneği yapılır, şifalı olduğuna inanıldığı için tüketilir.
29	<i>Cardamine raphanifolia</i> Pour. subsp. acris (Gris.) O.E.Schulz.	Yabani tere	Bilmiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gıda, tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Toprak üstü kısmı, çeçek	Yapraklar öğü olarak tüketilir. Çiçeklerinin katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
30	<i>Carlina vulgaris</i> L.	Deve dikenli	Bilmiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
31	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Kestane	Kestane	Omanüstü, Çamkütüz, Kiremitli, Engin, Atısu (Taşalın), Maçla-Merkez (Konak)	Tedavi (soğuk algınlığı, grip ve bağış enfeksiyonlarına akciğer hastalıkları ve kansere karşı) Berek hamuru altı, Yaprı malıemesi	Baldı, Yaprak, Keres te	Balı, soğuk algınlığı, grip ve bağış enfeksiyonlarına akciğer hastalıkları ve kansere karşı sabahları aç karnına 1 çay, tatlı veya çorba karışı tüketilir. Kuntuluş yaprakları ısıtılarak ekerek hamuru altına döşenir. Keres testi suya çok dayandığı olduğundan yapı mızemesi olarak tercih edilir.
32	<i>Celtis australis</i> L.	Adı çilembik	Çilembik	Kozağaç	Tedavi (Şeker hastalığına karşı)	Meyve	Meyveleri şeker hastalığına daydı tatalandırı olarak kullanılır.
33	<i>Centaurea jacea</i> L.	Peygamber çeçegi, Serçe başı	Demir otu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı) Ağrı kesici	Kapitulum, Çeçek çeçek	Kapitulumların katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır. 3 ay bekletilir, elde edilen solusyon ağrıyı yere stürür.
34	<i>Centaurea</i> sp.	Peygamber çeçegi	Demir otu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı) Ağrı kesici	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşın, kaynatılıp, süzilen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşın, le hastalıklarda yakalanmasın diye banyo yaptırılır.
35	<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	Hırdınlık	Mamak, mantag	Omanüstü, Çamkütüz, Kiremitli, Köprüyanı	Gıda, Tedavi (Şifalı, doyuncu, tokluk verici)	Taze sürgün ucu	Lanes (Kuru fasulye), bol soğanlı kavurma yapılır. Bu kavurma ya öylece tüketilir veya ekerek hamuru kene konulup, kimesli ekerek veya pide yapılır (tüketilir) Tava (soğanlı, mestrulu, yumurtalı), Pıstırılıp top haline getirilerek yenir.
36	<i>Chelidonium majus</i> L.	Kırlangıç otu	Tema otu, Demog otu	Omanüstü, İsioglu (İşiklı)	Tedavi (Yana sağlığına ve ekzema giderici, romatizma ağrı giderici)	Lateks (süt)	Yana ve ekzema ekle sürülür. Ağrıyan romatizmalı bölgeye sürülür.

Tablo 3. Devamı

37	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album var album</i>	Sirket	Külize, Güllüce, Külli ot, Külli ot	Hamsı köy (Bekçiler), Aknesit, Yazlık Barışlı Omaniüstü, Çarıldız, Kiremitli, Koprıyan, Atısu (Tısalan), Başar (Papazza Yaylası)	Gıda, tedavi (Şifalı olduğuna inanılır, bağışak yumuşatıcı, kan sulandırıcı ve kan yapıcı olduğuna inanılır)	Taze sürgün ucu veya taze toprak üstü kısmı	Taze sürgün ucu veya taze toprak üstü kısmı	Tave (bol yeşil soğanlı), Yemek (bulgur veya pirinçli) yapılır. Bağışak yumuşatıcı olduğu için tüketilir. Şifalı. Kan sulandırıcı ve kan yapıcı olduğuna inanıldığı için tüketilir.
38	<i>Clematis vitalba</i> L.	Duman asmısı, Akasma	Zuman	Omaniüstü	Ey anç gereci	Dal	Dal	Dalları birbirine sürgün gibi önlerek halka şeklinde kazın altına sargana yapılır.
39	<i>Circium arvense</i> (L.) Scop.	Köygöçüren	Mazır, Mazır	Omaniüstü, Çarıldız	Gıda, Tedavi (Kan yapıcı)	Taze yaprakları (çocukların öncesi)	Taze yaprakları (çocukların öncesi)	Kuru fasulye ve mısır yemeli yemek yapılır. Kan yapıcı olarak tüketilir.
40	<i>Carduus sp.</i>	Deve diken	Eğşek diken	Omaniüstü	Tedavi (Ağrı kesici), hayvan yeni (Hayvanlarda sütteki yağı arttırmak için) Yoğurt mayası	Çekrek çekrek, taze toprak üstü kısmı, kök	Çekrek çekrek, taze toprak üstü kısmı, kök	Çekrek çekrek toplanıp, kurutulur, gerektiğinde kaynatılıp 2 gece ayazda bekletilerek elde edilen sıvı ağırtıcıdır. Bu sıvıya ağrı kesici olarak kırılır. Çekrektenmiş toprak üstü kısmı kaynatılıp elde edilen yağ, akşamdan süti hayvanlarına yedirilirse, sabah sağılan sütlün yağ oranı yükselir. Kök, kök, yabın, çıkan sıvı yoğurt mayası olarak kullanılır.
41	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Karışık besleğeni	Petek otu	Omaniüstü, Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.
42	<i>Corydalis caucasica</i> DC. *	Kazgıgası	Tarıya	Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.
43	<i>Cornus mas</i> L.	Kızık	Kızık	Hamsı köy (Bekçiler), Aknesit, Yazlık, Kozgac, Omaniüstü, Çarıldız, Başar, Kiremitli, Ergin, Atısu (Tısalan), Yeşilyurt, Maçka-Merkez (Konak), Barışlı	Gıda, tedavi (mayasla karşı, şeker dışıdır, buharat giderici, bağaz enfeksiyonu giderici, kan temizleyici, her yere şifalı, bağışak sağlığı için, gribe karşı, kan yapıcı, kalp sağlığı için, ishale karşı, akciğer hastalıklarına karşı, panzehir), Nazarı karşı, Sepe, Tarmaleti (Zevli Çift süren ölsün boynuna halka)	Meyve tolu, Dal, Çivde	Meyve tolu, Dal, Çivde	Komposto, şurup, reçel, marmelat ve yaş olarak tüketilir. Tüm bu tüketim şekilleri mayasla karşı, şeker dışıdır, buharat giderici, bağaz enfeksiyonu giderici, her yere şifalı, bağışak sağlığı için, gribe karşı, kan yapıcı, kalp sağlığı için, vıplır, Poleni, akciğer hastalıklarına karşı kullanılır. Etiler karışımı mayasla kaynatılıp, elde edilen komposto kırılır. Sirketi zehirtenen veya sarıdan hayvanlara patzeler olarak kırılır. 1 kış bımı, 1 kışlık, 1 fındık dır, 1 beyaz, 1 kışmaz, 1 siyah ıplde bağlanı bu dal demetle hayvanlar nazara karşı güdüdür. Dallarından sepet önlür. Gövdesinden Çift süren ölsün boynuna halka yapılır.
44	<i>Coronilla varia</i> L.	Alıcı uç otu, Renkli burçak	Yonca	Omaniüstü, Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.
45	<i>Coryllus avellana</i> L.	Fındık	Fındık, Fındık	Aknesit, Kozgac, Uğedik (Yedihaman Yaylası), Maçka-Merkez-Konak Mah.) Barışlı	Tedavi (Kalp sağlığı için Bock s mmasma karşı, Nazara karşı, Sepe, Tarmaleti (Zevli Çift süren ölsün boynuna halka)	Tohum, genç dal ve sürgün, gövde, tohum kimesi	Tohum, genç dal ve sürgün, gövde, tohum kimesi	Kalp sağlığı için günde 5-10 adet yenir. Bock s mmasma karşı, Nazara karşı, Sepe, Tarmaleti (Zevli Çift süren ölsün boynuna halka)
46	<i>Coryllus</i> L. sp.	Yabani fındık	Yabani fındık	Omaniüstü	Okçukluk sporu aleti (Sırtta) (ok ve yay) Sepe, Tarmaleti (Zevli Çift süren ölsün boynuna halka)	Tohum, genç dal ve sürgün, gövde, tohum kimesi	Tohum, genç dal ve sürgün, gövde, tohum kimesi	Genç dallardan ok ve yay yapılır. Genç dallardan sepet önlür, sütlümoması tarıdaki kesekler parçalamak ve testile etmek için sepet ögüsü gibi testile aracı önlür. Gövdesinden pamuk atarlar halka yayı yapılır. Dallar esnek olduğundan Çitk (kış tuzak) yapılır. Genç dallardan fasulye sığı yapılır. Dallar esnek olduğundan çitküs tuzak) yapımında kullanılır. Tohumlar gıda olarak tüketilir. Bırbirine yapışık tohumları oluşturdugu tohum kimesi, nazara karşı çocukların omama, anba, ev ve dükkanlara asılır.
47	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Alıç	Kocakarı elması- armudu	Yazlık, Kozgac, Omaniüstü	Gıda, Tedavi (Şifalı olduğuna inanılır)	Meyve	Meyve	Doğal olduğu için şifalı olduğuna inanılır. Yaş olarak tüketilir.
48	<i>Crataegus</i> L. sp. (İrimeyeli)	Alıç	Alıç	Uğedik (Yedihaman Yaylası)	Gıda, Tedavi (Şifalı olduğuna inanılır)	Meyve	Meyve	Reçel olarak veya yaş olarak tüketilir. Doğal olduğu için şifalı olduğuna inanılır.
49	<i>Crocus scharojanii</i> Rupr.	Yayla kovan	Sarı vargit	Omaniüstü, Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.
50	<i>Crocus wallicola</i> Herbert	Çiğdem, Hozanlık, Yayla kovan	Beyaz vargit	Omaniüstü, Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.
51	<i>Cyclamen coum</i> Miller	Siklaunen	Meneks e	Omaniüstü, Maçka-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le has tahlaklama karşı ve sancıya karşı)	Çekrek	Çekrek	Çekreklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le has tahlaklama ve sancıya karşı Çay olarak kırılır.

Tablo 3. Devamı

52	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva	Ayva	Kozacı, Omanüstü, Çamlıduz, Başar, Kiremitli, Köprüyanı, Ergin, Atasu (Tış plain), Yeşilyurt, Esiroğlu (Öğütü) Akmescit, Yazlık Hamsköy (Bağçeler)/Barışlı	Gıda (Çay), tedavi (Çiğbe, soğuk algınlığa, öksürüğe karşı, göğüs yumuşatıcı, nefes açıcı olarak tüketilir. Meyve pürilecek bronşları açmak için tüketilir. Yaprakları ve epidermis dokusu kaynatılarak elde edilen çay göğüs yumuşatıcı olarak kıılır. Hamile kadınlarda çocuğunun gamzei olacağına inandığı için tüketir. Yaprak ve kabuğu soğukluğa taze süngünleri kaynatılarak elde edilen çay, boğaz enfeksiyonuna karşı kıılır. Taze yeşil kurutulmuş yaprakları ılımlı karılıp kaynatılarak, elde edilen çay, gribe karşı kıılır. Kurutulmuş yaprakları kaynatılarak elde edilen çay, mide ağrısına karşı, mide rahatlatıcı, ıstah açıcı olarak, gribe, baş ağrısına, sinüzite karşı kıılır. Dal kabuğu kaynatılarak elde edilen çay soğuk algınlığı ve mide rahatsızlığına karşı kıılır. Kurutulmuş san yaprakları kuru nane katılarak kaynatılıp elde edilen çay, buzdolabında 24 saat bekletilir, sabahları aç karnına 1 çorba kaşığı kansere karşı kıılır. Kabuğu soyulan dalılar kaynatılıp, çay olarak kıılır. Sadece dalı kaynatılarak kıılır (çayın olmadığı zamanlarda) Kurutulmuş yaprakları ile dalılar kaynatılarak elde edilen çay, soğuk algınlığa karşı kıılır.	Meyve, Dal, Yaprak, Kabuk		Kurutulmuş veya yaş yaprakları, kaynatılarak elde edilen çay, Çiğbe, soğuk algınlığa, öksürüğe karşı, göğüs yumuşatıcı, nefes açıcı olarak tüketilir. Meyve pürilecek bronşları açmak için tüketilir. Yaprakları ve epidermis dokusu kaynatılarak elde edilen çay göğüs yumuşatıcı olarak kıılır. Hamile kadınlarda çocuğunun gamzei olacağına inandığı için tüketir. Yaprak ve kabuğu soğukluğa taze süngünleri kaynatılarak elde edilen çay, boğaz enfeksiyonuna karşı kıılır. Taze yeşil kurutulmuş yaprakları ılımlı karılıp kaynatılarak, elde edilen çay, gribe karşı kıılır. Kurutulmuş yaprakları kaynatılarak elde edilen çay, mide ağrısına karşı, mide rahatlatıcı, ıstah açıcı olarak, gribe, baş ağrısına, sinüzite karşı kıılır. Dal kabuğu kaynatılarak elde edilen çay soğuk algınlığı ve mide rahatsızlığına karşı kıılır. Kurutulmuş san yaprakları kuru nane katılarak kaynatılıp elde edilen çay, buzdolabında 24 saat bekletilir, sabahları aç karnına 1 çorba kaşığı kansere karşı kıılır. Kabuğu soyulan dalılar kaynatılıp, çay olarak kıılır. Sadece dalı kaynatılarak kıılır (çayın olmadığı zamanlarda) Kurutulmuş yaprakları ile dalılar kaynatılarak elde edilen çay, soğuk algınlığa karşı kıılır.
53	<i>Dactylorhiza urvilleana</i> (Steudel) Ikumam&Kinkel	Çayır orkidesi, salep otu	Çayır çiçeği	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
54	<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar.&Kt.) Nevski	Salep otu	Çayır çiçeği	Omanüstü Maçla Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
55	<i>Delphinium formosum</i> Boiss.&Huet *	Hazran, kolbar ot, mezek	İlirya otu	Omanüstü	Tedavi (Hayvanlarda dış parazit giderici)	Toprak üstü kısm	Toprak üstü kısmı pürilecek, suyu süzülerek hayvanlara dış parazitlere karşı haricen sürülür.	
56	<i>Dianthus carmelitanum</i> Reut.ex Boiss. *	Yabani karanfil	Yabani karanfil	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
57	<i>Dianthus</i> sp. (Çok bodur)	Yabani karanfil	Karanfil	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
58	<i>Diospyros lotus</i> L.	Kona hurma	Hurma	Yeşilyurt	Gıda, Tedavi (Şeker hastalığına karşı)	Meyve	Şeker hastalığına karşı kuru ve yaş olarak tüketilir.	
59	<i>Diospiros kaki</i> L.	Tarbozon hurması	Hurma	Barışlı	Tedavi (Kansere karşı)	Meyve	Kansere karşı yaş olarak tüketilir.	
60	<i>Echium vulgare</i> L.	Engerek otu	Bilimbiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
61	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Yakotu	Şebboy	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
62	<i>Eryngium giganteum</i> M.Bieb.	Boğa dikeni	Çayır dikeni, Yabani eşşek dikeni, Beyaz diken	Omanüstü	Tedavi (Nazara karşı) Peynir mayası	Toprak üstü kısm, kök	Nazara karşı kapı girişinin üst kısmına asılır. Kökü ezilerek elde edilen sıvı şirden mayası içine katılır.	
63	<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller *	İğ ağacı	Barışornat	Omanüstü	Hayvan yemi, Sütteki yağ ormanı artırıcı, Tedavi (Hayvanlar güçsüz kaldığında güçlendirmek için)	Taze sürgün ve yaprak	Taze sürgün ve yaprakları yaş veya kurutulmuş olarak hayvanları güçlendirmek ve sütlerindeki yağ oranını artırmak için hayvanları yediren değerli bir yemdir.	
64	<i>Euphorbia</i> L. sp.	Sütlüğün	Aladiza	Omanüstü	Balık avlama	Lateks (süt)	Toprak üstü kısmı ezilerek elde edilen lateks derelerde oluşumları göçüklerle karıştırılarak balıkların bulup yaze vurması sağlanır. Böylece balıklar kolayca avlanır.	
65	<i>Euphrasia rosikoviana</i> Hayne subsp. rostikoviana Hayne	Göz otu, gözlik otu	Koraliza	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, le hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kandiği karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak kıılır.	
66	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	Doğu kayını	Gülgün	Omanüstü	Ev ve tarım anaı gercik	Dal, gövde	Bel, bala, karnı, kurek sapı	
67	<i>Fallopica convolvulus</i> (L.) A.Love	Elşi sarmışık, yayılğan	Lıksiya, Lıhsıya	Omanüstü, Çamlıduz, Kiremitli	Gıda, Tedavi (Karı yapıcı ve şifalı oldığına inanılır)	Taze sürgün ucu	Prinoldi çorbası yapılır. Tava (taze sürgün ucu, patates, yaprağı, fasulye yaprağı ve taze soğan katılarak, masunu ilavesiyle yapılır.) Lumes (fasulye yaprağı, patates, yaprağı ve kuru soğan ilavesiyle karınlarak yapılır.)	
68	<i>Ficus carica</i> L.	İncir	İncir	Akmescit	Gıda, Tedavi (Sığır galdenci)	Meyve, lateks (süt)	Yaş tüketilir. Reçel yapılır. Yaprak koparılınca sapından alınan lateks sığır tuzine sütlür, sığır güdencisine kadar bırak, kez tekrarlınır.	

Tablo 3. Devamı

69	<i>Fragaria vesca</i> L.	Yabani çiçek	Hamzota, Hanfıta, Hamacera, Amofita, Anofita	Yazlık, Omanüstü, Çamlıduz, Başar, Köprüyan, Oğuldağ, Atasü (İsaşın), Yeşilyurt, Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Esroğlu (İşık), Başar (Papazza Yaylası)	Gıda, tedavi (C vitamini ve zengin olduğu bilindiği için, şifalı kaynağı olduğuna inanılır)	Meyve	Yaş ve reçel yapılarak tüketilir.
70	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Mavi centiyan Sütlü gülsad otu	Çokkan	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
71	<i>Gentiana pyrenaica</i> L.	Pir gentiyanı	Bilimiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
72	<i>Gentiana verna</i> L.	Gentiye	Çıldem	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
73	<i>Gentiana septemfida</i> Pallas	Sonbahar jentiyam	Çokkan	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
74	<i>Gentianella caucasea</i> (Lodiges ex Sims) Holub.	Kaf boduram	Bilimiyör	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
75	<i>Geranium ibericum</i> Cav. subsp. <i>jabatum</i> Cav. *	Tumagagası	Mandragol otu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
76	<i>Geranium psilostemon</i> Ledeb.	Tumagagası	Mandragol otu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
77	<i>Geum coccineum</i> Sm.	Karanfil otu, Alcanak, Arap çiçeği	Mandragol otu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
78	<i>Helianthemum nummularium</i> (L.) Miller.	Altın otu, Gın gülü, Kayı gülü	Sarı çiçek	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
79	<i>Helichyrisum</i> sp. (uzun boylu ve kı t çiçekli)	Yayla çiçeği, Kağıt çiçeği	Altın otu, Maranda, Yayla çiçeği, Yayla çiçeği, Yayla çiçeği, Sarı çiçek	Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Yazlık, Yeşilyurt, Yazlıtas, Çamlıduz, Esroğlu (Oğultu)	Tedavi (İdrar söktürücü, Böbrek kumu düşürücü, Mesane iltihabı giderici, Ezeme giderici, Vans giderici, Gasriti giderici) Yeni doğan bebeklerde sarılığa karşı, Yetişkinlerde sarılığa karşı, Karaciğer yağlanması karşı) Süt bütisi olanak (kesme çiçek ve değişik şekillerde onlerlek süs eşyası yapılır)	Kapitulum	Kapitulumlar kurutulup ız haline getirilir, kaynatılıp elde edilen çay, idrar söktürücü, böbrek kumu düşürücü, mesane iltihabı giderici, ezeme giderici, varsı giderici olanak içilir. Gasriti için, kanamalarda birlikte kaynatılıp, bal katılıp içilir. Yeni doğan bebekler sarılık olmasın diye banyo sulama katılır. Kaynatılarak elde edilen çay, 10-15 gün sarılık tedavisi için içilir. 2-3 adet kapitulum 1 su bardağı suyla kaynatılarak elde edilen çay, sarılık ve karaciğer yağlanması na karşı içilir.
80	<i>Helichyrisum</i> sp. (Kısa boylu ve ince çiçekli)	Yayla çiçeği, Kağıt çiçeği	Altın otu, Maranda, Yayla çiçeği, Yayla çiçeği, Yayla çiçeği, Sarı çiçek	Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Yazlık, Yeşilyurt, Yazlıtas, Esroğlu (Oğultu)	Tedavi (İdrar söktürücü, Böbrek kumu düşürücü, Mesane iltihabı giderici, Ezeme giderici, Vans giderici, Gasriti giderici) Yeni doğan bebeklerde sarılığa karşı, Yetişkinlerde sarılığa karşı, Karaciğer yağlanması karşı) Süt bütisi olanak (kesme çiçek ve değişik şekillerde onlerlek süs eşyası yapılır)	Kapitulum	Kapitulumlar kurutulup ız haline getirilir, kaynatılıp elde edilen çay, idrar söktürücü, böbrek kumu düşürücü, mesane iltihabı giderici, ezeme giderici, varsı giderici olanak içilir. Gasriti için, kanamalarda birlikte kaynatılıp, bal katılıp içilir. Yeni doğan bebekler sarılık olmasın diye banyo sulama katılır. Kaynatılarak elde edilen çay, 10-15 gün sarılık tedavisi için içilir. 2-3 adet kapitulum 1 su bardağı suyla kaynatılarak elde edilen çay, sarılık ve karaciğer yağlanması na karşı içilir.
81	<i>Heracleum platyactenium</i> Boiss. *	Tavşın otu	Halvana, Ezelle	Omanüstü, Çamlıduz, Köprüyan, Üçgedik (Yedihaman Yay lası)	Gıda, Tedavi (Şifalı ve kan yapıcı olduğuna inanılır) Öyuncak (kavaldüdüğü)	Taze sürgün ve taze yaprak sapı, olgunlaşmış yaprak sapı	Lames (Kıru İsaşu, soğan ve samsısklı) Lamesi pıde veya dıneş (hazırlanan lames, emnek veya pıde hamuru kıne konularak pıdırılır.) Sıplamdan tırsu yapılır. Tırsu olanak veya tırsu kavıması olanak tıktır. Oğunlaşmış yaprak sapından düdüük ve kaval yapılır.
82	<i>Hypericum bifhyicum</i> Boiss.	Kantarın	Kantarın	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
83	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantarın, Sarı kantaron, Kan otu, Bıdır delik otu, Koyun kran, Mayasıl otu	Kantarın	Hamsılot (Bekçiler), Akrescit, Omanüstü, Zafetli, Dikkaya, Yazlıtas, Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Maçla-Merkez (Konak), Yazlıtas	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık gücendirici, iç hastalıklarda karışı ve sancıya karşı) Her derde deva, Sınır yatıştırıcı, Uykü verici, Anı depresan, Mide iltiseme karşı, Anı ve ya ates yangını anları giderici, Kansere karşı, idrar söktürücü	Çiçekli sürgün ucu	Çiçeklerin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklarda ve sancıya karşı Çay olarak içilir.

Tablo 3. Devamı

84	<i>Ilex aquifolium</i> L.	Çoban piskülü	Kazamas	Omanüstü	Hayvan yemi, Tedavi (Hayvanlar güçsüz kaldığında güçlendirmek için yedirilir.)	Toprak üstü kısmı	Kışın küçük kışık hayvanlar arazeyi çıkamadıkları- da hayvanları güçlendirmek için yaş olanak yedirilir.
85	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	Ceviz	Almesci, Yazık, Omanüstü, Çimildiz, Kiremitli, Köprüyanı, Atası (Taş alan), Zafetli, Yeşilyurt, Maçla-Merkez (Konak) Başar (Papazın Yaylası), Barışlı	Gıda, Tedavi (kalp hastalıklarına karşı, köleslerde karşı, El ve ayak namlarına karşı, odem ate), boyar madde, İnanç (İksir), Dügünçeği emmesi için kap, Kara kovan yapımı, Reçel yapma	Gövde, Tohum, tohum çenekleri ayrı ayrı zar Yaparak Meveye (yeşil kabuk), Oğunlaşmamış meyye, Kok Tohum kabuğu (Sert kabuk)	Tohum ve tohum çenekleri ayrı ayrı zar (1 adet) aksından bir bardak suya konular, sabah aç karnına kalıp hastalıklarna ve köleslerde karşı kıılır. Yeşil kabuk edip posa haline getirilir, el meyye ve enlezer veya dal kabuğundan alınıp boyatılır, boğmaca hastası çocuklar, 7 sabah aç ağacının kökünü açılır, köprü ağacında altı boşaltılır, boğmaca hastası çocuklar, 7 sabah aç karnına bu köprü altından 7ser kere geçirilerek tedavi edilir. Çocuğu ohmayan kadın ve yurtesine geçtikten çocuk (hask) 3 sabah aç karnına ananın ilk çocuğu tarafından bu kökün altından geçirilerek dırmam (dad) nın hamle kalmış, çocuğun yurtesine sağlanılır yapılır. Papraklar kaynatılarak elde edilen su, kına ya katılarak saç boyamada kullanılır. Ezilen düğüneğiği çiçekleri, tohum kabuğu (sert kabuk) na konularp ağ rıyan dıez sanır. Gövde oğunlaş karnı kovun yapılır. 1 adet tohum aksından bir bardak suya konular, köleslerde dıziyınca ve odemateler olanak sabah aç karnına kıılır Oğunlaşmamış (fındık büyüklüğünde) meyyeden reçel yapılır.
86	<i>Juncus</i> sp.	Koña	Saz	Başar (Papazın Yaylası)	Gıvım eşyası (Sopka)	Toprak üstü kısmı	Sopka örülür.
87	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Katan ardıcı	Cordıya, Zerdı	Üçgedik (Haya Yaylası)	Tedavi (Sığal gıderici)	Meyye suyu	Ezilen meyyelerden elde edilen sıvı, sığal uzeme sürülecek sigiller güderilir.
88	<i>Koaria involuerata</i> Somm. et Lev.	Deli eşşekbağı,	Bilimiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapıtulum	Kapıtulumların katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
89	<i>Lamium garganicum</i> L.	Balıbaba	Petekotu	Omanüstü, Kiremitli	Tedavi (Akeğer hastalıklarına karşı), (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı),Gıda	Ççek, Balızo	Balı, akeğer hastalıklarına karşı tüketilir. Ççeklerin balızo özüllük çocuklar tarafından emilir. Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
90	<i>Lapsana communis</i> L.	Şebek, Tavşan salatası	Sitilica	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapıtulum	Kapıtulumların katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
91	<i>Lathyrus rotundifolius</i> Willd.	Kırmızı mürdümük	Bilimiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
92	<i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Ols.	Kanyemış	Kanyemış	Almesci, Yazık, Omanüstü, Çimildiz, Başar, Oğulgaçe, Barışlı	Tedavi (Şeker hastalığına karşı, Baş ağrısına karşı, Mide rahatsızlığı, Mide ağrısına karşı, idrar tahliyesi (pıskıl önlenmesi için), Gıda, Rüzgar kranı	Meyye, Çekirdek, Yaprak, Ağaç, Tohum	Yas veya fırınlanmış meyye, çekirdeği ile birlikte yendiğinde şeker düşürür. Yas veya kuru meyye ve dövülerek şeker hastalığına karşı yenir. Çekirdek dövülerek şeker hastalığına karşı yenir. Kurutulmuş meyyeden komposto yapılır. Yas yaprakları baş ağrısını gidermek için ağrı an başı sanır. Yas veya kuru meyye, mide rahatsızlığına karşı tüketilir. Yapraklar kaynatılıp, mide ağrısına karşı kıılır. Yapraklar beşğin altındaki lazmığa idrar tahliye edilmesinde kullanılır, çocuklarda pıskıl önlenmesi için. Tohum (Çekirdek özü), şeker hastalığına karşı yenir. Rüzgar kranı olanak evlerin bakımı/zgar yönüne dikilir.
93	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne	Defne	Almesci, Yazık	Tedavi (Kepçeğe karşı) Bahaarat, Güve kovucu	Yaprak	Kaynatılmamış elde edilen su ile kepeğe karşı saçları yıkamak. Balık bulgularken tepsinin altına ve balıkların üzerine serilir. Yıvıllı gırsiler güvdenmesin diye aza sanı konur.
94	<i>Leontodon hispidus</i> L.	Aslan dışı	Sitilica	Omanüstü Yaylası, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapıtulum	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
95	<i>Leucanthemum vulgare</i> L.	Boyaz ay papatyası	Papatya	Omanüstü Yaylası, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapıtulum	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
96	<i>Lilium monadelphum</i> Bieb. var. <i>armenium</i> (Mischex Gross.) Davis et Henderson.	Bey zambığı, Zığana zambığı, Sarı çiçekli zambık	Akride, Kazan kulpu	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
97	<i>Linum bienne</i> Mill.	Yabani kerten, Nahn keken, Deli kerten	Bilimiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
98	<i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>varcomiculatus</i>	Gazal boyunu	Maya çiçeği, Antibiyotik	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
99	<i>Lysimachia verticillata</i> Sprengel	Çevrel dıdızlı li altın karışı	Bilimiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır
100	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	Altın karış	Bilimiyor	Omanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazın Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıkık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, le hastalıklarna ve sancıya karşı Cıv o lanak kıılır

Tablo 3. Devamı

101	<i>Malva communis</i> L.	Ehna	Ehna	Akrescit. Kiremiti, Erğir, Yeşilyurt, Ormanüstü, Barışlı	Gıda, Tedavi (İdrar yolu enfeksiyonuna karşı, Ayak ağrısına karşı, Kan yapıcı, Kandaki zehiri maddeleri (antoksidan) vücuttan atarak, Nazar ve büyü saive, Zayıflamak için, Mide ağrısına karşı, T. enfazik ve hijyen sağlamak için Hâ ve canları parlatmak için, Hoşafat Panzehir, Sifke	Meyve, Dal, Dal kabuğu suyu	İdrar yolu enfeksiyonunu gidermek için. Legene steak su konulup, meyveden elde edilen bir su bardağı sifke ilave edilerek ızdırılır. Ağrıyan ayaklara sirkeli su sürülür. Peknezi kan yapıcı olarak tüketilir. Kandaki zehiri maddelerin vücuttan atılması için 1 su bardağı suya 1 çorba kaşığı konularak sabahları aç karnına içilir. Nazan ve büyüye karşı tunc ev ve bapı grışleri sirkeli su ile silinir. Zayıflamak için sabahları aç karnına 1 tatlı kaşığı sifke ilk suya katılarak içilir. Sirkesi mide ağrısına karşı sabah aç karnına bir çorba kaşığı içilir. Sirkesi ile temizlik ve hijyen sağlamak amaçlı ev ve eşya temizlenir, hâ ve canları parlatılır. Kuru meyveden hoşaf yapılır. Dal kabuğu ezilip suyu çekilerek zehirlenen hayvanlara panzehir olarak içilir
102	<i>Malva sylvestris</i> Millier.	Yaban ehna	Yaban ehna	Ormanüstü	Gıda, Nizarlık	Meyve, Dal	4-5 cm büyüklüğündeki dal parçası soyulur, ortadan delinerek, nazan karşı, buzağı ve küçük çocukların boynuna takılır
103	<i>Malva neglecta</i> Wallr.(Syn. <i>M. rotundifolia</i>)	Ebegümeci	Ebegümeci	Çankılız/Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Gıda, tedavi (Kan yapıcı, Ağrı kesici, Yankı tedavisinde)	Taze topraküstü kısmı, Taze yaprak	Prince'i yemeği, ıaze yapraklardan sarma kan yapıcı olarak tüketilir. Toprak üstü kısmı pisşirir, unla lapa haline getirilir ağrıyan yere sarılır. Sütle pisşirilecek ağrıyan bölgeye sürülür. Toprak üstü kısmı pisşirilerek tereyağı ile merhem buline getirilerek yankı yarasına sürülür. Yaprakları kaynatılır, bu su ile yankı yarası tavuk kanadı yarıdınıyla temizlenir, haşlanmas yaprak ezilip lapa haline getirilerek yankı yarasına bağlanır
104	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümeci	Ebegümeci	Çankılız, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Gıda, tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı, Kan yapıcı, Ağrı kesici, İdrar söktürücü (İdrar yolu enfeksiyonuna karşı), Yankı tedavisinde)	Ççek, Taze toprak üstü kısmı, Taze tohum kapsülü	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir. Prince'i yemeği, yapraklardan sarma, Taze tohum kapsülü yaş olarak Kan yapıcı olarak ve karnı ağrısına karşı tüketilir. Toprak üstü kısmı pisşirir, unla lapa haline getirilir ağrıyan yere sarılır. Ççeklenme öncesi toprak üstü kısmı kaynatılarak elde edilen çay idrar yolu enfeksiyonuna karşı idrar söktürücü olarak içilir. Toprak üstü kısmı pisşirilecek tereyağı ile merhem buline getirilerek yankı yarasına sürülür. Yaprakları kaynatılır, bu su ile yankı yarası tavuk kanadı yarıdınıyla temizlenir, haşlanmas yaprak ezilip lapa haline getirilerek bu yankı yarasına bağlanır.
105	<i>Me lampyrum arvense</i> L. var. <i>arvense</i>	Tarla ipek bığdavyı	Bilimniyor	Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile banyo yapılır.
106	<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr.	Sarı taş yoncası	Yonca	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir.
107	<i>Mentha piperita</i> L.	Nane	Nane	Akrescit. Yazlık, Maçla-Merkez (Konak)	Biharat, Tedavi (Mide bulantısı na karşı, gaz giderici olarak)	Yaprak	Mide bulantısına karşı limon kabuğu ile kaynatılıp içilir. Gaz giderici olarak kaynatılıp içilir. Baharat olarak karıyale ve bazi yemeklere katılır.
108	<i>Mespilus germanica</i> L.	Mispalin, Doğel	Muşmula	Akrescit	Tedavi (İdrar söktürücü, idrar yolu enfeksiyonuna karşı) Gıda	Yaprak, meyve	Kuru veya yaş yaprak kaynatılıp idrar yolu enfeksiyonuna karşı, idrar söktürücü olarak içilir. Meyveler hem yaş tüketilir hem de sifke yapımında kullanılır.
109	<i>Morus alba</i> L.	Dut	Dut	Yeşilyurt, Uğedik (Yedihüman Yaylası)	Gıda, tedavi (Kan yapıcı)	Meyve	Kuru, yaş ve peknezi olarak tüketilir.
110	<i>Mulgedum tataricum</i> (L.) DC.	Mavi acı marul	Sut ilca	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı) Hayvan yem (Süt artırıcı)	Kap tulum	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir. Hayvanlar süt arttırıcı olarak yedirilir.
111	<i>Muscari parviflorum</i> DESF.	Arap sümbülü, Dağ sümbülü, Misk sümbülü, Kara sümbül	Burgu çiçeği, Karga soğanı	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası), Barışlı	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı), Çöhan ve yarı tedavisinde	Ççek, soğan	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir. Soğanı dövülerek suya eklenir, yumurta akı ve zeytinyağı karıdarak macun yapılır, ozenlikle çöhanlara ve yaralara sürülür.
112	<i>Myosotis</i> sp.	Unutma benı	Bilimniyor	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir.
113	<i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten.	Sakarec, Akyıldız	Garga soğanı	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir.
114	<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	Gürgen yapraklı kavacak, Demir ağacı	İstirç	Ormanüstü	Ev ve tannı aleti (Kazma, kürek, bel, balta sapı)	Gövde, dal	Gövde ve dallardan kazma kürek, bel, balta sapı yapılır.
115	<i>Oxalis acetosella</i> L.	Boynuzu eksiği	Eğ ilza	Akrescit. Ormanüstü	Tedavi (Süzülük giderici, Besleyici ve C vitamini zengin olduğuna inanılır)	Yaprak ve yaprak sapı	Yaprak ve yaprak sapı C vitamini zengin olduğuna inanıldığı için yaş olarak tüketilir. Süzülük karşıyası olarak tüketilir.
116	<i>Pollurus spina-christi</i> Miller	Kara çalı, Çalı diken	Diken	Kozağaç	Canlı çit, Erozyon kontrolü	Canlı çalı	Amaç çevrelerin de canlı çit olarak ve erozyon kontrolinde kullanılır.
117	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Çelincik	Çelincik	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir.
118	<i>Perasites hibridus</i> (L.) Gaertner	Kıbalık, Kat onu, Yaba onu	Çığul oğlu, Paldır	Ormanüstü, Uğedik (Yedihüman Yaylası)	Gıda, tedavi (Besleyici, şifalı)	Yaprak sapı	Kavumu, Turşu veya turşu kavurması olarak besleyici, şifalı olduğu için tüketilir.
119	<i>Phedimus stoloniferus</i> (S.G. Gmel.) Hart	Karnazı danıkonuğu, A1	Soguk otluk	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papaza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarda karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin karıdğı karışım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklık olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karışım ile hastalıklara ve sancıya karşı Çay o olarak içilir.
120	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Akyakeme	Yaban zeyini	Kozağaç	Süptüğe (A vlu, ahır)	Dal	Dallardan elde edilen süptüğe, avlu ve ahır süptümede kullanılır.

Tablo 3. Devamı

121	<i>Picea orientalis</i> (L.) Link	Doğu ladini	Çam, Dönük	Üçgedik, Akmesçit, Yazlık, Omaniştü, Çamlıdüz, Başsar, Koprıyay, Eğim, Taşalan (Atasu), Yaazlaş	Tedavi (Ağz- dış sağlığı için, Mide rahatsızlıkları, özellikle ülserler için, İltihap boşaltıcı, El ve ayaklardaki çatlakları giderici, Sedel hastalığına karşı, Ağrı kesici, Romatizmal diz ağrısına karşı, vereme karşı) İstemsyen tıy-leri giderici, Diken batın yerden dkeni çıarmak için, Ev ane gercisi (süperge), Mutlak ane gercisi (Çırpı,kölek, tekne, yayık ve kula (su taşıma kabı)/İlan lğıt (boşak,kula), Dam örtülüğü (farmat,bartama), Yapı malzemesi (kereste) Soba alıştırarak için, Yakacak, Antibakteriyel	Dal, Gövde, Reçine, Sakız(süte kaynatılarak hem boşaltıcı, El ve ayaklardaki çatlakları giderici, acılığı giderilir hem de ömrü uzatır) Güngörmöz sakza uzatır Güngörmöz sakza (tebrebin: Genç fidanlarda kabul almadaki reçine), Mutlak sürgünü ucu, Yeşil kozalak, Yeşilden kahverengiy e dommeke olan reçineli kozalak, Çın, Odun,	Ağz- dış sağlığı için ve verem hastalığına karşı sakza çğnenir. Güngörmöz sakza, tereyağı ve bal karıştırılıp loyru renkli şşede mutfaza edilir, ülserlere karşı tüketilir. Sakza hen çğnenir hem de mide rahatsızlığına karşı yutulur. İltihabarda güngörmöz sakza mide rahatsızlığı için yalınp sarılatır İltihabın boşaltılması sağlar. Reçine ve el ve ayakları çatlakları gidermede merhem gibi kullanılır. Yeşil kozalaklar kaynatılarak sedel hastası bu su ile yıkanır. Reçine eritilir, yayılarak reçine emzilir, ağrıyan bölgeye sıkanılır. Yeşilden kahverengiy e dommeke olan, yeşil kozalaklar kaynatılır, ağrıyan romatizmal dizler kinds kalacak şekilde baskılar bu suya batırılır. Reçine, diken batını yere dkeni çölmek için sarılır. Reçine istemeyen tüyleri koparmada kullanılır. Dallarından ev süpürgesi yapılır Tepe sürgünü ucundan ayan ve kaymak karıştırmak için çpı. Gövde ve dallarından kölek, tekne, yayık, kula, kula ve kölekene lğıt(başak) yapılır. Gövdesinden ahşap damlatıldığı yapılır. Gövdesinden yapı malzemesi yapılır. Çınas soba alıştırma kullanılır. Odunu yakacak olarak kullanılır Antibakteriyel özelliğinden ötürü kokunden çdan su, şifalı olarak bilinir.
122	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Şahin otu	Güz ççeğı	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklara karşı ve sancıya karşı)	Kaputulum	Kaputulumların katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak Çay olarak içilir.
123	<i>Pinipinella rhodantha</i> Boiss.	Gül anason	Bilimiyor	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
124	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Sarı çam	Sarı çam	Omaniştü	Tedavi (Diz ağrısına karşı)	Reçinele kozalak	Reçinele kozalaklar kaynatılıp, dayatılacak seallığa gelince bu suya diz kindle kalacak şekilde baskı solunulur (bir maddetle bekletilir.
125	<i>Plantago major</i> L.	Geniş yapraklı sinir otu	Damar otu, yılan otu	Üçgedik (Haya Yaylası), Omaniştü, Akmesçit, Yazlık, Çamlıdüz, Başsar, Kiremitli, Koprıyay, Özülgöç, Eğrin, Zaferi, Barışlı, Başar (Paparza Yaylası)	Tedavi (İltihap boşaltıcı (dolama ve çbana karşı), Nefes darlığına karşı, Damar açıcı, kalp sağlığı için Mide ağrısına karşı, Mide ülserine karşı, İdrar söktürücü, İdrar yolu enfeksiyonuna karşı, Kansere karşı, Mayasla karşı, İshale karşı, Kan durdurucu, Yanık yanısı iyileştirici, Yara iyileştirici, Şeker hastalığına karşı)	Yaprak, Yaprak sapı, Ççek ve tohumlu ççek sapı, Tohum	Soba üzerinde solunulmuş yaprak, iltihaplı yara (dolama ve çbana) ya sarılatır. İltihabın boşaltması sağlar. Ççek ve tohumlu ççek sapı kaynatılır, nefes darlığı çelen hastaya içilir. Yaprak ve yaprak sapı 2-3 dk. kaynatılıp elde edilen çpı damar açıcı ve kalp sağlığı için içilir. Yaprakları kaynatılıp, süzülerek elde edilen su, 1 glü ayazda bekletilerek mide ülserine karşı içilir. Tohumları kaynatılıp, idrar yolu enfeksiyonuna karşı içilir. Kuntulumus yapraklar, 5 dk. kaynatılıp kansere karşı içilir. Mayasla karşı yapraklar 7yaş olarak lames yemegine katılır. Kuntulumus karışım (tohumu ve yaprak, ısırganı sürgün ucu, ayva yaprağı, nane, maydanöz) hasıldığında kanı durdurur Yaprak elerek yara sarılır. Yapraklar kaynatılıp, 5-10 dk bekletilir, sabahları aç karına damar açıcı olarak içilir. Solunulmuş yapraklar yanık yanısı sarılatır iyileşme sağlar. Yaprak kesilen yere bağlanınca kanamayı durdurur. Yapraklar kaynatılıp kalınca sekerti düşürür.
126	<i>Plantago lanceolata</i> L. (Syn. P. eriophora)	Yılan otu	Damarotu	Barışlı	Tedavi (Zehirlenen hayvanlara parazetür)	Yaprak	Yaprakları elerek elde edilen sıvı zehirlenen hayvanlara içilir.
127	<i>Polygala major</i> Jacq.	Süt otu	Bilimiyor	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
128	<i>Polygonum bistorta</i> L. subsp. <i>carmum</i> (Koch) Coode et Cullen	Çayır çoban değneğı, Kurt pençesi	Çayır lahanası, Ya'la lahanası, Gorosiza, Gorasla, Gücelkene	Hamsıkoy (Beçiler), Üçgedik (Yediharmun Yaylası), Omaniştü, Çamlıdüz, Koprıyay, Başar, Kiremitli, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gda, Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı), Kan yapıcı, Besleyici, C vitamini, Hazm kolaylaştırıcı, şifalı olduğuna inanılır.	Ççek, Taze yaprak, yaprak sapı	Ççeklerinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Kan yapıcı, besleyici, C vitamini, Hazm kolaylaştırıcı, şifalı olduğuna inanıldığından, Bulgurlu veya pirinçli yemek yapılır. Mısır yutması ve kuru fasulyeli çorba veya yemeğı yapılır.
129	<i>Portulaco oleracea</i> L.	Seniz otu, Pipiran, Soğukluk	Seniz otu	Diklaya	Gda, tedavi (Şifalı, vitamini)	Toprak üstü kısmı	Pirinçli yemeğı yapılır.
130	<i>Precantha coccinea</i> Roemer	Ateş diken	Mihlisla	Kozğaç	Gda, tedavi (Şifalı)	Mezve	Doğal olduğu için şifalı olduğuna inanılıyor, meyve yaa olarak tüketilir.
131	<i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i>	Ateş diken	Mihlisla	Kozğaç	Gda, tedavi (Şifalı)	Mezve	Doğal olduğu için şifalı olduğuna inanılıyor, meyve yaa olarak tüketilir.
132	<i>Primula veris</i> L.	Tavşinkulağı, Anahitar ççeğı	Tutıya	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
133	<i>Primula vulgaris</i> Huds. (Syn. <i>Primula acaulis</i> Huds. subsp. <i>acaulis</i>)	Çebeğ evelbaha r ççeğı, balhar ççeğı, mart ççeğı	Zimbonat	Çamlıdüz, Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Gda, Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek, yaprak	Ççeklerinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Taze yapılarından Kuru fasulyeli, mısır yarmalı yemek yapılır.
134	<i>Primula auriculata</i> Lam.	Ayı kulığı, leğ otu	Manışak, Manışak	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
135	<i>Promertheum pilaum</i> (Fisch. ex Bieb.) H. Ohba	Hoş kaysa göbeğı	Bilimiyor	Omaniştü, Maçla-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülen su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmamasın diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.

Tablo 3. Devamı

136	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Erik ou, Yana ou	Bilinmiyor	Omanüstü, Maçka-Merkez (Konak Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı)	Çek	Çeklerin bittikten sonra kaynatılıp, süzülüp su ile ocuklara sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasını diye banyo yapılır, bu karışım iç hastalıklara ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
137	<i>Prunus avium</i> L.	Kiraz	Kiraz	Omanüstü, Çamlıduz Maçka-Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (İdrar yolları enfeksiyonuna karşı, idrar söktürücü (diüretik), ışıah açıcı (Lohusa inek için) Kan sulandırıcı, Gıda)	Meyve, Meyve sapı, Yaprak	Meyveleri gıda olarak tüketilir. Yaş veya kuru meyve sapı, kaynatılarak idrar söktürücü (Diüretik) olarak içilir. Yaş yaprakları kaynatılarak elde edilen yal, lohusa ineğe ışıah açıcı olarak yedirilir.
138	<i>Prunus avium</i> L.	Kuş kınazı (Yaban)	Yaban kınazı	Omanüstü, Çamlıduz	Tedavi (İdrar açıcı (Lohusa inek için)) Panzehir (zehirlenen hayvana), Hayvanlarda sancıya karşı) Kan sulandırıcı	Meyve, Yaprak, Dalın içindeki yeşil doku (Epidermis dokusu),	Yaş yaprakları kaynatılarak elde edilen yal, lohusa ineğe ışıah açıcı olarak yedirilir. Dallarda kabuk altındaki epidermis dokusu suya karılır, kaynatılır, en az 1 hafta bekletilir, zehirlenen hayvana veya sancısı olan hayvana içilir. Meyveleri kan sulandırıcı olarak tüketilir.
139	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb	Yabanî erik	Yaban erikçi, Aylı yemiş	Kozgâç, Çamlıduz Maçka-Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (C Vitamini), Haneli güdençi, bağışıklık güçlendirici) Gıda	Meyve	Kompostosu hararet gidermek için ve C vitamini olduğundan tüketilir, reçel olarak tüketilir. Yaş olarak bağışıklık artırıcı olarak içilir.
140	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	Armut	Akrescit, Kiremitli	Tedavi (İdrar yolu enfeksiyonuna karşı, Ayak ağrısına karşı, Kan yapıcı, Zayıflatmak için), Nızar ve büyüme, Temizlik ve hijyen sağlamak için Hali ve cımlar parlatmak için, Gıda Hoşaf (Sırte)	Meyve	İdrar yolu enfeksiyonunu gidermek için. Leğene suak su konulup, meyveden elde edilen bir su budağı sırte ilave edilerek üzerine otutulur. Ağrıyan ayaklara sirke su sürülür. Pekmezi kan yapıcı olarak tüketilir. Nazara ve büyüye karşı tırmık ve kapağı sirke su ile silinir. Zayıflatmak için sabahları aç karnına 1 tatlı kaşığı sirke tük suya karılarak içilir. Temizlik ve hijyen sağlamak amaçlı ev ve eşya temizlenir. Sirke su ile hali ve cımlar parlatılır. Meyve yaş olarak tüketilir. Kurutulmuş meyveden hoşaf yapılır.
141	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Palas	Ahlal	Yaban armudu	Maçka-Merkez (Konak Mah.)	Tedavi (Kabızlığa karşı bağışıklık artırıcı), Gıda	Meyve	Meyveler bursak çalıtırıcı olarak yaş tüketilir Gıda olarak tüketilir.
142	<i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) J. et B. subsp. <i>iberica</i> (Steven ex Bieb.) Krassl	Meşe	Pelit	Omanüstü	Tedavi (Eğermeye karşı)	Dal, gövde	Yakılarak elde edilen kül hasta olan insanın idrarına katılarak, elde edilen bulamaç egzemali bölgeye sürülür.
143	<i>Ranunculus repens</i> L.	Diğün çiçeği	Sarı çiçek	Üğedik (Haya Yaylası), Omanüstü, Çamlıduz, Başar, Köprüyanı	Tedavi (Romatizmal diz ağrısına karşı)	Çiçek	Çiçekler ezilerek dize bağlanır veya çiçekler ezilerek elde edilen sıvı ceviz kabuğuna konularak dize bağlanır. Dizede su kabareği oluşup patladığında süyun alınması la diz ağrısı kesilir.
144	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	Sarı orman gülü	Zifin	Omanüstü	Tedavi (Tansiyon yükselmesine karşı), Panzehir, Mutafak anacı (Çirpi)	Bal özü, Bittikinin altındaki toprak, Dal ucu	Bittikden elde edilen bal tansiyon yükseltilmesine karşı sabahları bir çay kaşığı yutulur. Bittikinin altından alınan 1 avuç toprak 1 masrapa ayranı karılarak zehirlenen hayvanlara içilir. 3-4 saatlı dal uçlarından çirpi (ayran, çorba, kaymak karıştırıcı) yapılır.
145	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Orman gülü	Komar	Omanüstü, Kiremitli	Tedavi (Tansiyon yükselmesine karşı), Mutafak anacı (Çirpi), kaşık, kepece), Yun eğirme anacı (Kerman), Gıda	Bal özü, Dal, 3 veya 4 çatalı dal ucu, Çiçek (dış içik borulan çıkarılma)	Bittikden elde edilen bal tansiyon yükseltilmesine karşı sabahları bir çay kaşığı yutulur. 3-4 çatalı dal uçlarından çirpi (ayran, çorba, kaymak karıştırıcı), yapılır. Daimden kerman (yun eğirme anacı) kaşık ve kepece yapılır. Dış içik borulan çıkarılan çiçekteki balıza özellikle çocuklara tınılından zevkle emilir, bu çiçekler yenir.
146	<i>Ribes rubrum</i> L.	Freng üzümlü, Bektesi üzümlü (Kirmazı meyveli)	Zavil, Zavlıza, Zavrılıza, Freng üzümlü, Zevila	Omanüstü, Başar (Papazra Yaylası), Maçka-Merkez (Konak), Çamlıduz, Hamsiköy (Bekçiler), Üğedik (Haya Yaylası), Akrescit, Yazlık	Gıda, tedavi (Şeker hastalığına karşı, göz sağlığı, Şifalı olduğuna inanılır.)	Meyve	Reçel ve komposto olarak, Şeker hastalığına karşı ve göz sağlığı için yaş olarak tüketilir.
147	<i>Ribes</i> sp.	Freng üzümlü, Bektesi üzümlü (Sarı meyveli)	Zavil, Zavlıza, Zavrılıza, Zevila Freng üzümlü	Omanüstü, Başar (Papazra Yaylası), Maçka-Merkez (Konak), Çamlıduz, Hamsiköy (Bekçiler), Üğedik (Haya Yaylası), Akrescit, Yazlık	Gıda, tedavi (Şeker hastalığına karşı, Şifalı olduğuna inanılır.)	Meyve	Reçel ve komposto olarak, Şeker hastalığına karşı ve göz sağlığı için yaş olarak tüketilir. Şifalı olduğuna inanıldığı için tüketilir.
148	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Akasya	Akasya	Kozgâç, Kiremitli	Tedavi (akciğer hastalıkları), Erozyon kontrolü, Kamyon kasası ahlılığı	Balozu, Ağaç, Gövde	Bittikden elde edilen bal akciğer hastalıklarına karşı tüketilir. A Jaci erozyona maruz alanlere dikilir. Gövedesinden kamyon kasası ahlılığı yapılır.
149	<i>Rosa canina</i> Bechst.	Kuşbunu	Kuşbunu	Hamsiköy (Bekçiler), Akrescit, Yazlık, Kozgâç, Omanüstü, Başar, Kiremitli, Köprüyanı, Oğulağaç, Ergin, Barışlı	Gıda, tedavi (Mayasıl, Grip, Soğuk algınlığı, Oksürge, Bronşite, Henoroid (basur) e karşı, Bağışıklık artırıcı, Bağışıklık sistemini güçlendirici, Kan temizleyici, İç hastalıklara karşı, Parmak anısı ekzemaya karşı, Diüretik, huzun koyleştirici), Nazara karşı (C Vitamini kaynağı) olarak biliniyor. İnans	Kuru veya yaş Meyve, Kok, Alarlı (Kozalak akan zarafısı) Dal	Mamelat, reçel, pekmez, komposto, hoşaf olarak tüketilir. Grip, soğuk algınlığı, öksürük, bronşit, henoroid karşı, bağışıklık artırıcı olarak, bağışıklık sistemini güçlendirmek, kanı temizlemek için, iç hastalıklarına, parmak anısı ekzemaya karşı meyveler kaynatılıp elde edilen çay içilir. Dalları Alarlıda 1 Mayıs, bazılarına göre 7 Mayıs atışması kapı ve bacası cadı kadim gelmesin, diye asılır. Kuşbunu, 1 kızılkök, 1 fincık dalı, 1 beyaz, 1 kirmazı, 1 siyah ipikkle bağlanır bu dal deret ile hayvanlar nazara karşı güdülür. Mayısla karşı akar (kozalak akan zarafısı) zarafası karşı meyveler veya kok kaynatılıp elde edilen çay içilir. Basur, soğuk algınlığı ve mayasıl karşı konutmuş meyveler nune (isteğe bağlı) katılıp kaynatılır, elde edilen çay linon (isteğe bağlı) sıkılarak içilir. 3-4 cm uzunluğundaki dalı nazara değmesin diye hayvanların başına tutulur. Dalları tarahlarla nazara değmesin diye konur.
150	<i>Rosa damascena</i> Miller	Gül	Gül	Akrescit, Yeşilyurt	Gıda, tedavi (Şifalı, Damar iltihabına karşı)	Tav yaprak	Şifalı olduğuna inanıldığı için reçel yapılarak tüketilir. Damar iltihabına karşı tav yapraklar kaynatılıp elde edilen çay içilir.

Tablo 3. Devamı

151	<i>Rubus caucasicus</i> Focke	Zarif boğurtleni	Kafkas boğurtleni	Mora	Yazlık, Kozlağac, Omaniştü, Çamlıduz, Başar, Kiremitli, Ergin, Köpürüyanı, Oğulağac, Hans İkyü (Yediharman Yaylası)	Gıda, tedavi (Kan şekerine karşı, Şeker hastalığına karşı, göz sağlığı için, bağırsak çalıştırıcı, tüm hastalıklara karşı, kan yapıcı, ısıtıcı, açıcı, C vitamini, Gıpal enfeksiyonlara karşı, Akciğer hastalıklarına karşı, Zımpara (kaval), patlanguç ve fucuktan deriden oynuncak tabanca için) Hans, Ebrek hamuru altı, Hayvan yemini (Hayvanlarda sütteki yağ oranını artırıcı ve besleyici)	Meyve, Gelişimini tanımlanmış olgun yaprak, Kok, Taze sürgün ucu, Dal (Hava daldırma yapıp köprü haline gelen), Toprak üstü kasma, Bal özü	Yaş ve reçel, komposto, şurup, pekmez olarak tüketilir. Yaş meyve bağışak çalıştırıcı, şeker hastalığına karşı, göz sağlığı için, kan yapıcı, ısıtıcı, açıcı olarak ve tüm hastalıklara karşı tüketilir. Taze sürgün ucu, vitamini olduğu için yaş olarak veya (soğan ve masur unu ile) yapraklar tüketilir. Balı gıpal enfeksiyonlara karşı tüketilir. Kökleri kaynatılıp kanser hastalıklarına karşı, Şifalı olduğuna inanılır. Tüm hastalıklara ilaç olduğuna inanılır. Dikenli dalın, kaval, fucuktan ve patlanguç yaprakları özü boşaltılan Mürver dalının içi şifade zımpara olarak kullanılır. Hava daldırma yapıp köprü haline gelen dalın altından çocuğu olmanın ladılar (çocuğu olsun diye), evlenmeyen kızlar (kısmed açılan diye) ve yitirmesi geçkimsi (bask) çocukları 3 gün kuşar ömeden, sabah aç karnama, ames min ilk çocuğu olan birisi tarafından geçmendir. Kurutulmuş yaprakları ısıtılarak ebrek hamuru altına döşenir. Özellikle kaba yemim kut olduğu dönemlerde toprak üstü ksmi hayvanlara yaş olarak yedirilir. Hayvanlarda süt oranını arttırmak için taze sürgünleri hayvanlara yedirilir. Bal akçeğer hastalıklarına karşı tüketilir.
152	<i>Rubus idaeus</i> L.	Ahıdudu	Mumad-qa, Ahudi, Şeklek, Karmız mora	Mumad-qa, Ahudi, Şeklek, Karmız mora	Hans İkyü (Bekeiler), Omaniştü, Başar, Kiremitli, Hans İkyü (Yediharman Yaylası), Çamlıduz, Köpürüyanı, Çamlıduz	Gıda, tedavi (Şifalı ve vitamini olduğuna inanılır, kan yapıcı, bronşite karşı, göz sağlığı için pıde rahatlatıcı), Yaprak ebrek hamuru altına döşenir.	Meyve, Gelişimini tanımlanmış olgun yaprak, Taze sürgün, Kok	Reçel, mamelet, komposto ve şifalı olarak tüketilir. Meyve kan yapıcı, mide rahatlatıcı olarak ve göz sağlığı için vitamini ve şifalı olduğuna inanıldığı için yaş tüketilir. Taze sürgünleri vitamini olduğu için soyulup yenir. Yaş yaprak slutularak, ebrek hamuru altına döşenir. Kok bronşite karşı kaynatılıp içilir.
153	<i>Rumex acetosella</i> L.	Evelik		Çayır eveligi	Omaniştü, Yeşilyurt, Üçgedik (Yediharman Yaylası), Başar (Papazna Yaylası)	Besleyici, vitamini, hazm kolaylaştırıcı	Taze çiçek sapı, Taze yaprak, taze sürgün	Taze çiçek sapı soyulup yenir. Taze Yapraklarından sarmı yapılır. Çayır lahanası (Polygnum bistorta) ile taze yapraklardan misir yamağı, kuru fasulyeli yemek yapılır.
154	<i>Rumex</i> L. sp.	Labaada		Lapaza	Çamlıduz, Omaniştü, Ergin, (Maçka-Merkez (Konak))	Gıda, ısırgan alerjisiine karşı, Panzehir, Ebrek hamuru altı	Yaprak, Kok	Yapraklardan sarma yapılır. Yaprakları kasırtıyı gidermek için ısırganın daldığı yere sürülür. Kökü dövülüp yağlarda katılarak zehirlenen hayvana kırılır. Kökü skılır, çıkan su zehirlenen hayvana kırılır. Yaş yapraklar ısıtılarak ebrek hamuru altına döşenir.
155	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Tavşanmemeşi, tavşan kınazı		Şıkan dikenli	Kozlağac, Omaniştü	Tedavi (Şifalı olduğuna inanılır), Erozyon kontrolü	Meyve, Canlı bitki	Meyveler şifalı olduğuna inanıldığı için yaş tüketilir. Erozyona maruz yerlerde erozyonu önler.
156	<i>Salvia forskahlei</i> L.	Şılba		Blınnıyör	Omaniştü, Maçka-Merkez (Konak Papazna Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklara karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerinin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmaması diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
157	<i>Salvia glutinosa</i> L.	Yapşkan adacığı		Mavnodan	Omaniştü	Tedavi (Yanık yarası iyileştirici)	Yaprak	Haşlanan yapraklar tereyağına karıştırılıp merhem haline getirilerek yanık yaralanma sürülür. Çiçeklerinin kütüldüğü karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmaması diye banyo yaptırılır, bu karışım, le hastalıklama ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
158	<i>Salvia verticillata</i> L.	Dudrak otu		Enli yaprak, petek otu	Omaniştü, Maçka-Merkez (Konak Papazna Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklama karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Toprak üstü ksmi haşlanır, sıcak olarak ağrıyan yere, soğudugunda yamık yarasma sürülür. Yaprağı sinek gıcırması diye kol ve bacaklara, ısırgan daldığında kasırtıyı gidermek için, dılanan kema sürülür. Kurutulmuş toprak üstü ksmi yakılarak, çıkan duman sayesinde insan ve hayvanlara sinek gıcırması önlenir. Kurutulmuş meyve varise, basuna ve romatizmal ağrılara karşı günde 3-4 adet yutulur. Olgun meyveleri ezilerek edile edilen lapaz ile mayas ile karşı bezemilir.
159	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Mürver		Levor, Livera	Kozlağac, Omaniştü, Köpürüyanı, Barışlı	Tedavi, (Sinek kovucu, ısırgan daldığında kasırtı giderici, Ağız kesici, Yanık yarası sağlığı, Basur, Mayasıl, Varise karşı, Romatizmal ağrılara karşı)	Kuru veya yaş Meyve, Yaprak, Toprak üstü ksmi	Özü çıkarılması, duduk haline getirilmesinin dalın içine kağıttan yapılan kürecikler konulup, üflenecek ses çıkarılır. 3-4 cm'lik dalının omzı boşaltılır, boğurtlen daldıyla zımparalandıktan sonra duduk yapılır. Patlanguç: Özü çıkarılan dalın içine kendinden yapılan kürecikler konulup, üflenecek fırılır. Fucuktan: Özü çıkarılan dalın içine enjektör gibi su çekilir, ucuna ince dedikli bir ipa sıkılır, bir çubukla sıkıştırılan su fışkırtılarak etrafıdaki slarılır. Gıvdesi sağlan olduğundan çiçek-çevirme malzemesi olarak kullanılır. Bal akçeğer hastalıklarına karşı tüketilir. Bal özü ve polen gıpal enfeksiyon ve akciğer rahatsızlıklarına karşı sabırlan aç karnama 1 tatlı veya çorba kıyğı tüketilir. 8-10 emzirmenin ardından kesilen 1,5-2 emzirmenin ardından özü çıkarılarak dokumceliklere kullanılan masun yapılır.
160	<i>Sambucus nigra</i> L.	Kara mürver, Ağaç mürver		Kaval ağacı, Dudukluk, Govolsila, Goolsila	Hans İkyü (Bekeiler), Omaniştü, Kozlağac, Kiremitli, Üçgedik (Yediharman Yaylası), Üçgedik (Haya Yaylası)	Oyuncağı (Dudukluk, Patlanguç (Tıpa tabancasının ilke il), Fucuktan (Su tabancasının ilke il), Çiçek çevirme malzemesi, Tedavi (Gıpal enfeksiyonlara ve akciğer rahatsızlıklarına karşı), Dokumcelik anağı (masun)	Gövde, Dal, Bal özü, Polen	Özü çıkarılması, duduk haline getirilmesinin dalın içine kağıttan yapılan kürecikler konulup, üflenecek ses çıkarılır. 3-4 cm'lik dalının omzı boşaltılır, boğurtlen daldıyla zımparalandıktan sonra duduk yapılır. Patlanguç: Özü çıkarılan dalın içine kendinden yapılan kürecikler konulup, üflenecek fırılır. Fucuktan: Özü çıkarılan dalın içine enjektör gibi su çekilir, ucuna ince dedikli bir ipa sıkılır, bir çubukla sıkıştırılan su fışkırtılarak etrafıdaki slarılır. Gıvdesi sağlan olduğundan çiçek-çevirme malzemesi olarak kullanılır. Bal akçeğer hastalıklarına karşı tüketilir. Bal özü ve polen gıpal enfeksiyon ve akciğer rahatsızlıklarına karşı sabırlan aç karnama 1 tatlı veya çorba kıyğı tüketilir. 8-10 emzirmenin ardından kesilen 1,5-2 emzirmenin ardından özü çıkarılarak dokumceliklere kullanılan masun yapılır.

Tablo 3. Devamı

161	<i>Satureja spicigera</i> (C.Koch) Boiss.	Tabaeron keldği	Güban çayı, Frankbula	Hamsiköy (Bekçiler), Üçgedik (Yediharman Yaylası), Yazlık, Kozgâç, Çamlıduz, Ormanistü, Bırsar, Köprüyanı	Tedavi (Okutruk, Boğaz ağrısına, Mide elmesime karşı, Soğuk algınlığa karşı, Sıncı gıdreci, Bağrısak hastalıklarına karşı, Bağrısak rahatsızlıca, Hazım kolaylaştırıcı)	Çiçekli sürgün, Yaprak	Kurutulmuş sürgün ve yapraklar 2-3 dk. kaynatılıp, elde edilen çay, okutruk ve boğaz ağrısına, mide elmesime, Sancıya karşı, Hazım kolaylaştırıcı, Bağrısak rahatsızlıca olarak kıllır. Karşım ilhamura katılarak kaynatılır, elde edilen çay soğuk algınlığa karşı kıllır. Kurutulup ufalanarak et yemelerine katılır, hazım kolaylaştırır.
162	<i>Scabiosa columbaria</i> L. subsp. <i>columbaria</i> var. <i>columbaria</i>	Uyuz otu, Çekek otu, Maya otu	Bilinmiyor	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.
163	<i>Silene compacta</i> Fischer	Nakil, Torbalı yapışkan otu, Çevşkan	Bilinmiyor	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.
164	<i>Silene vulgaris</i> (Mohench) Garcke var. <i>vulgaris</i>	Gövşkan, Çelimpınmağı	Kuzkuluğa Gelincik-pınmağı, Rozza	Hamsiköy (Bekçiler), Üçgedik (Hıyır Yaylası), Çamlıduz, Ormanistü, Kozgâç	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Taze sürgün ucu, Taze yaprak, Çiçek, Kurumuş tohum kapsülü	Taze sürgün ucu ve taze yaprakları kuru fasulye ile kavunarak lımsa yapılır. Taze sürgün ucu yeşil soğanlık birlikte tava veya fırında piyrel yemek yapılır, bu yemelerin sancıyı gıdrecine imalar. Şifalı ve kan yapıcı olduğuna inanıldığı için tüketilir. Çiçekleri kaynatıp suya atılır, başa bir örtü alınarak buharında dinlendir, böylece göz kurları düşürülür. Kurumuş tohum karışılardan çocuklar dıdık yapır.
165	<i>Smilax exelsa</i> L.	Anadolu sapaması	Zimlanke, Zimlanke, Zibilange, Zibileyenge, Mizimlanke, Cımlanke	Abneset, Yazlık, Kozgâç, Ormanistü, Kiremitli, Köprüyanı, Öğüngeç, Yeşilyurt, Esmeğlu (ışıklı), Maçka-Merkez (Konak), Bırsalı	Gıda, tedavi (Diz sıvısı arttırıcı, şifalı, besleyici kan yapıcı olduğuna inanılıyor), Kazan zıranası	Taze sürgün ucu, Meyve, Dal	Taze sürgün ucu haşlanıp, soğan ve masır unu karışılarak tava yapılır. Barbunya fasulyeli biberli kavurması yapılır. Meyve ve masır (kışın meyvenin kıl olduğu zamanlarda) tüketilir. Taze sürgün ucu yas tüketilir. Taze sürgün ucundan tursu yapılır ya tursu olarak veya tursu kavurması yapılarak tüketilir. Dalları birbirine örölerek yapılan halka şeklindeki zıgarı kazan alığı olarak kullanılır.
166	<i>Solidago virgaurea</i> L. subsp. <i>virgaurea</i>	Altınbaşak	Bilinmiyor	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.
167	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Kuş üzvezi	Nca, Anis	Hamsiköy (Bekçiler), Ormanistü, Çamlıduz	Tedavi (Sıncı yatıştırıcı), Hayvan yemi	Meyve, Yaprak	Meyve sıncı yatıştırıcı olarak tüketiliyor. Yaprakları hayvanlara yedirilir.
168	<i>Stachys macrantha</i> (K.Koch) Steam	Koca çiçekli dağ çayı	Bilinmiyor	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.
169	<i>Staphylea pinnata</i> L.	Ağzık çalı	Masır, Cocksila	Ormanistü, Kozgâç	Tespil, Dokumacılık aleti (masura)	Tohumdal	Tohumlardan tespil yapılır. 8-10 cm uzunluğunda kesilip, özi çıkarılan 1,5-2 cm çapındaki dallardan dokumacılıkta kullanılır masura yapılır.
170	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	Papatya	Papatya	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.
171	<i>Taraxacum campylodes</i> G.E.Hughand (Syn. <i>Taraxacum officinale</i>) L.	Aslandışı, Karalindiba	Hindiba	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı) Şeker hastalığa ve kansere karşı) Oyuncak (furfalak)	Kapitulum, Yaprak, Kapitulumsapı, Kök	Kapitulumların katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır. Yas yaprakları Şeker hastalığa karşı yarar. Kök şeker hastalığa ve kansere karşı kaynatılıp elde edilen çay kıllır. Kapitulum saplarından furfalak denen oyuncak yapılır.
172	<i>Teledia speciosa</i> (Schreber) Baumg.	Andız otu	Fenofila	Ormanistü, Maçka-Merkez (Konak-Papazra Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, k hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Kapitulum	Kapitulumların katıldığı karşım, kaynatılıp, süzulen su ile çocuklar sağıklı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yaptırılır, bu karşım, k hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak kıllır.

Tablo 3. Devamı

173	<i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>jankeae</i> <i>grossheimii</i>	Kekik	Yayla çayı, Anuk, Kekik	Hamsı (Bekçiler), Yazık, Kozgâç, Omaniştü, Çanıldüz, Ergin, Oğulgaç, Başar, Kiremitli, Köprütanı, Uğedik (Haya Yaylası), Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Mide nahaletine, Bağırsak çalıtıncı, Gribe ve Soğuk algınlığa karşı. Öksürüğe, Boğaz ağrısına, Kalbızığa karşı. Sinir yatıştırıcı, Nefes darlığına karşı. Kansere karşı. İdrar yollarını etkileyen bir süre bekletir. İdrar yolları etkiyonuna karşı. Antidepresan, Damar açıcı. Solunum yolu enfeksiyonuna karşı. (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı). Şifalı olduğuna inanılıyor. Baharat	Çekelli sürgün ucu, Bal özü	Kurutulmuş çiçedi sürgün ucu gribe ve soğuk algınlığa karşı 2-3 dk. kaynatılarak elde edilen çay içilir (isteğe bağlı limon şifalı). Kuru bitkiden 3-5 dk. kaynatılmasıyla elde edilen çay, kalbızığa, nefes darlığına, boğaz ağrısına, öksürüğe, kansere karşı ve sinir yatıştırıcı, mide nahaletine olanaklıdır. İdrar yolları enfeksiyonuna karşı içilir. Karşın. Normal çayın içine katılarak, karışımı ilavesiyle bir süre bekletilir, şifalı olduğu için içilir. Karşın. İhanura katılarak kaynatılır, elde edilen çay soğuk algınlığa karşı içilir. Kaynatılarak elde edilen çay antidepresan ve damar açıcı olarak içilir. Balı, solunum yolu enfeksiyonuna karşı tüketilir. Kurutulup ullanılan biki, et yemekte kullanılır. Çekkinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara karşı Çay olarak içilir. Kurutulup ullanarak et yemekte kullanılır olarak karışır.
174	<i>Thymus praecox</i> Opiz. subsp. <i>grossheimii</i>	Kekik	Yayla çayı, Anuk, Kekik	Uğedik, Omaniştü, Çanıldüz, Başar, Dikkaya, Uğedik (Yediharman Yaylası), Yazlık, Kiremitli, Maçka- Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Mide nahaletine, Bağırsak çalıtıncı (kalbızığa karşı), Gribe ve Soğuk algınlığa karşı, Öksürüğe, Boğaz ağrısına, Sinir yatıştırıcı, Nefes darlığına karşı. Kansere karşı, İdrar yollarını etkileyen bir süre bekletir. İdrar yolları etkiyonuna karşı. Antidepresan, Damar açıcı. Solunum yolu enfeksiyonuna karşı. (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı). Şifalı olduğuna inanılıyor. Baharat	Çekelli sürgün ucu, Bal özü	Kurutulmuş çiçedi sürgün ucu gribe ve soğuk algınlığa karşı 2-3 dk. kaynatılarak elde edilen çay içilir (isteğe bağlı limon şifalı). Kuru bitkiden 3-5 dk. kaynatılmasıyla elde edilen çay, kalbızığa, nefes darlığına, boğaz ağrısına, öksürüğe, İdrar yolları enfeksiyonuna, kansere karşı ve sinir yatıştırıcı, mide nahaletine olarak içilir. Karşın. Normal çayın içine katılarak, karışımı ilavesiyle bir süre bekletilir, şifalı olduğu için içilir. Karşın. İhanura katılarak kaynatılır, elde edilen çay soğuk algınlığa karşı içilir. Kaynatılarak elde edilen çay antidepresan ve damar açıcı olarak içilir. Balı, solunum yolu enfeksiyonuna karşı tüketilir. Kurutulup ullanılan biki, et yemekte kullanılır. Çekkinin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara karşı Çay olarak içilir. Kurutulup ullanarak et yemekte kullanılır olarak karışır.
175	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasicca</i> (Rupr.) Engler	İhanur	İhanbul, Flanbul	Akrescit, Yazık, Omaniştü, Çanıldüz, Kiremitli, Köprütanı, Ergin, Zaleli, Yeşilyurt, Yazlık	Tedavi (Soğuk algınlığa, Viscut kiremitli, gribe karşı, Gğüs yumaşıcı, Bağırsak yumaşıcı, Migrene karşı Kaldı, Kara kovan, Kovan, Halleç yayı	Taze yaprak, Çiçek dumu, Gövde	Kurutulmuş çiçek durumundan kaynatılarak elde edilen çay (isteğe bağlı olarak içine kekik ve/veya ayva yaprağı da katılır), soğuk algınlığa karşı, viscut kiremitli, gribe karşı, göğüs ve bağırsak yumaşıcı olarak içilir. Kurutulmuş çiçek durumuna kaynatılıp, süzülün su ile bir orta alanak bulamada yarım saat durur. Gövdesi iyulank kara kovan yapılır. Gövdesinden kovan ve halleç yayı yapılır. Taze yapraklardan sarma yapılır.
176	<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G.Don	Hodan, Kaldık	Tonura, Somna, Somya, Sobi, Somya, Somania	Akrescit, Yazık, Omaniştü, Çanıldüz, Başar, Kiremitli, Köprütanı, Oğulgaç, Ergin, Atısu (Tuşlan), Esroğlu (ışıklı), Uğedik (Yediharman Yaylası), Bansılı	Gıda, Tedavi (Hals üzige, kansere karşı, her yere faydalı, kan yapıcı ve şifalı olduğuna inanılır)	Taze yaprak, Yaprak sapı, Çiçek ve Çiçek sapı	Turşu, turşu kavurması, İyva (soğan ve masunu ile), Çiçek, çiçek sapı, taze yaprak, pıncıçlı yemek yapılıncı kansere karşı tüketilir. Hals üzige karşı yaprak sapı kaynatılıp içilir. Taze yaprak ve yaprak sapından kuru ilaşı et, soğanlı ve samsaklı kavurması yapılır. Şifalı olduğuna inanıldığı için tüketilir.
177	<i>Trifolium canescens</i> Willd.	Samsı beyaz üçgül	Yonca, Bal otu	Uğedik (Haya Yaylası), Omaniştü, Maçka-Merkez (Konak-Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı) Akeğir hastalıklara karşı Balbötün şifalı olduğuna inanılır	Çiçek, Bal özü	Çiçeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile banyo yapılır. Bu karışım, iç hastalıklardan ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Balı akeğir hastalıklara karşı tüketilir. Çiçeklerdeki bal özü şifalı olduğuna inanıldığı için emilir.
178	<i>T. pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal.	Çayır üçgülü	Yonca, Bal otu	Uğedik (Haya Yaylası), Omaniştü, Kiremitli, Maçka- Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı) Akeğir hastalıklara karşı Balbötün şifalı olduğuna inanılır	Çiçek, Bal özü	Çiçeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklara ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Balı akeğir hastalıklara karşı tüketilir. İdrar yolları enfeksiyonuna Çiçeklerdeki bal özü şifalı olduğuna inanıldığı için emilir.
179	<i>T. repens</i> L. var. <i>repens</i>	Ak üçgül	Yonca, Bal otu	Uğedik (Haya Yaylası), Omaniştü, Kiremitli, Maçka- Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı) Akeğir hastalıklara karşı Balbötün şifalı olduğuna inanılır	Çiçek, Bal özü	Çiçeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklara ve sancıya karşı Çay olarak içilir. Balı akeğir hastalıklara karşı kullanılır.
180	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Anadolu üçgülü, Acemüçgülü	Yonca	Omaniştü, Maçka-Merkez (Konak-Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı)	Çiçek	Çiçeklerin katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın (bağırsıklık güçlendirici) diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklara ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
181	<i>Tussilago farfara</i> L.	Öksürük otu	Nal otu	Omaniştü, Maçka-Merkez (Konak Paparza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağırsıklık güçlendirici, iç hastalıklara karşı ve sancıya karşı)	Kaputulum	Kaputulumun katıldığı karışım, kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıklara yakalanmasın (bağırsıklık güçlendirici) diye banyo yapılır, bu karışım, iç hastalıklara ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
182	<i>Ulmus glabra</i> Hudson	Karagaç	Karagaç	Omaniştü, Yeşilyurt	Peynir mayası, Tedavi (kabuk altı sıvısının şifalı olduğuna inanılır)	Dal kabuğu, Taze kabuk altı sıvısı	Dallardan sıyrılan kabuk ve sıvıdan doğanır. peynir suyuna katılır, 1 hafta bekledikten sonra peynir mayası olarak kullanıma hazır olur. benceye kadar kullanılır. Kabuk sıvıyaltı altındaki tuzlu kısmı şifalı olduğuna inanıldığı için yalanır.

Tablo 3. Devamı

183	<i>Urtica dioica</i> L.	İsrangan	Sihuan, İsrangan	Hamsiköy (Bekçiler), Üçgedik (Haya Yaylası), Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Almesicet, Yazlık, Kozgâç, Ormanüstü, Çamlıduz, Başar, Kiremitli, Köprüyanı, Oğulağaç, Ergin, Atasu (Taşalan), Dikkaya, Maçla-Merkez(Konak), Esiröglü (İşkil), Yazallıas, Başar (Papazza Yaylası), Barışlı, Öğütlü	Gıda, tedavi(Şişe, uzutmak, gütesimemek, beslemek ve parlatmak için, suç dokünesine karşı, Kansere karşı, Bağrsak kanserine karşı, Mide rahatsızlıklarına karşı, Neleş darlığına karşı, Bağrsak yunusatesi, Baş ağrısına karşı, Troid büyümesine karşı, İnuası (Alturka Mart dolunuzu(22 Nisan)) kadar yemese o yıl sinek sarmaz), Ağrı kesici, Bronşite karşı, Danni sertliğine karşı, Kabızlığa karşı, İltihap giderici, Diüretik, Toksik verici, Bitkilerde pusa karşı, Basuru, kanseriger hastalıklarına karşı, Anestez malzemesi olarak, her derde şifa olduğuna inanılır İsrangan yiyen hayvanın sütünü de şifalı olduğuna inanılır Romatizma ağrıları karşı	Toprak üstü kısmı, Taze sürgün ucu, veya tohumlu sürgün ucu, T. tohum	Toprak üstü kısmı kaynatılır, süzülür, bu su ile saç, beslenmesi, perdaması ve dokünesinin önlenmesi için ylanır. Çorba (taze sürgünlemeden fin ması rımlı) yapılır. Kuntuluş sürgünün kansere karşı bızı çorbalara katılır. Kansere karşı kuru veya yaş toprak üstü kısmı kaynatılıp çay olarak içilir. Tohumu bala katılır, kansere karşı yenir. Toprak üstü kısmı başlanır, dayanacak kadar sıcakta ağırılan yere sanılır. Kaynatılıp süzülün süyu 3 gün ayazda bekletilerek kansere karşı içilir. Taze sürgün ucu kaynar suya atılır, 4-5 dk bekletildikten sonra süzülüp akken içilir. Tava (meydanöz, biber, nane, soğan, prasa katılarak) yapılır. Kuymağı (Yaş veya kuntuluş tohumlu veya tohumuz taze sürgün ucu sarımsak, nane (sişegle bağlı) ile vesile, ması rımlı ile yapılan lapa kıvamında yemek) kabızlığa karşı yararlıdır. Güderici, tokluk verici olarak tüketilir. Tohumu veya kuntuluşu yağından elde edilir.
184	<i>Urtica urens</i> L.	İsrangan		Üçgedik (Yedihaman Yaylası)	Gıda, tedavi (kansere karşı), Boyar maddeler, her derde şifa olduğuna inanılır.	Toprak üstü kısmı	Kuymak yapılır, kansere karşı ve her derde şifa olduğuna için yenir. Ürta doica dan yapılan kuymak katılarak daha yest olması sağlanır.
185	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Maviyemiş Yaban mersini, Ayı ızumu	Dal liforu, Lıkarba, Lıkarbas, Çilek	Yazlık, Kozgâç, Ormanüstü, Başar (Papazza), Köprüyanı, Atasu (Taşalan), Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Maçla-Merkez(Konak), Hamsiköy (Bekçiler)	Gıda, tedavi (Kansere karşı, Göz sağlığı için, Kolestero düşürücü, Gıbe karşı, Hazma kolaylaştırıcı, Mide bulantısına karşı Vitamini Şifalı olduğuna inanılıyor. Ev aneı gereci (Altur ve avlu süptüresi)	Meyve, Taze sürgün ucu, Taze yaprak Dal,	Meyve reçel, komposto, narmelat, pekmez olarak tüketilir. Yaş meyve kansere, gribe, seker hastalıklarına karşı, göz sağlığı için, mide bulantısına karşı ve hazma kolaylaştırıcı olarak tüketilir. Kuntuluş yaprak ve kuntuluş taze sürgün uçlarından kaynatılarak veya kaynatmış suya atılıp 10-15 dk bekletilerek elde edilen ayı kölestero ve şeker düşürücü olarak tüketilir. Donutluk olarak tüketilir. Şifalı olduğuna inanıldığı için meyve yaş olarak tüketilir. Dallar kurutulup yaprakları doküldükten sonra avlu ve ahır süptüresi olarak kullanılır.
186	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Maviyemiş	Yer liforu, Çilek, Lıkarba, Lıkarbas	Üçgedik (Haya Yaylası), Yazlık, Kozgâç, Ormanüstü, Başar (Papazza), Köprüyanı, Atasu (Taşalan), Üçgedik (Yedihaman Yaylası), Maçla-Merkez(Konak), Hamsiköy (Bekçiler)	Gıda, tedavi (Kansere karşı, Göz sağlığı için, Kolestero düşürücü, Gıbe karşı, Kalp hastalıklarına, Mayasılı karşı, Vitamini, Şifalı olduğuna ve her şeyi faydalı olduğuna inanılır. Ev aneı gereci (Ocak süptüresi)	Meyve, Taze sürgün ucu, Dal	Meyve reçel, komposto, narmelat, pekmez olarak tüketilir. Yaş meyve kansere, gribe, seker hastalıklarına karşı, göz sağlığı için, olarak tüketilir. Kuntuluş yaprak ve kuntuluş taze sürgün uçlarından kaynatılarak veya kaynatmış suya atılıp 10-15 dk bekletilerek elde edilen ayı kölestero ve şeker düşürücü olarak tüketilir. Şifalı ve her şeyi faydalı olduğuna için meyve yaş olarak tüketilir. Dallar kurutulup yaprakları doküldükten sonra ocak süptüresi olarak kullanılır.
187	<i>Valeriana allatifolia</i> Adams	Kedi otu	Zambonot	Ormanüstü, Çamlıduz	Oyuncaık (didik), Hayvan yemi (Şütteki yağ ormanı arttırıcı)	Ççek sapı, toprak üstü kısmı	Ççek sapından didik yapılır. Toprak üstü kısmı şütteki yağ ormanı arttırıcı olarak hayvanlara verilir.
188	<i>Veratrum album</i> L.	Boyaz çöplene	Zumuh, Comak	Üçgedik (Haya Yaylası), Ormanüstü, Çamlıduz, Başar, Ergin	Balk avlamak amacıyla, Elmek hamuru altı, Hayvan yemi, Hayvanlarda dış parazit giderici	Yaprak, Taze toprak üstü kısmı, Toprak üstü kısmı (tohumlu dönem daha etkil)	Yaprakları taze kurutulur, ısıtılıp şeker hamuru altına döşenir. Toprak üstü kısmı (tohumlu dönem daha etkil) ezilerek balk göçkürüne atılır, anı şöla tibi olan balıkla sersemleşip yüze vurulduğunda kolayca avlanır. Koku pişirilir, süyu süzülür, dış parazitlere karşı hayvanlara haren süzülür Taze toprak üstü kısmı bğakla yanıp, kurutulur, bu materyal kışın kaynatılarak hayvanlara yal yapılır. Yaş yaprak haşı suya batırılıp, çıkarılır, soğuk suda yıkanıp süzülür, elmek hamuru altına döşenir.
189	<i>Viburnum opulus</i> L.	Karopu	Gemeşe	Çeşmeler, Ormanüstü	Tedavi (Böbrek hastalıkları ve böbrek usına karşı)	Meyve	Salamıya yapılan meyveler, acıklıkla gıttikten sonra salamından çıkarılıp, s kılarkı suyu çıkarılır, günde bir bardak, böbrek hastalıklarına ve böbrek taşı düşürmek için içilir.
190	<i>Viola odorata</i> L.	Mor menekşe, Kır menekşesi, Kokulu menekşe	Mor Menekşe	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak-Papazza Yaylası)	Tedavi (Çocuklarda bağışıklık güçlendirici, le hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerinin kıldığı kansım kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıkların yalanmasına diye banyo yapılır, bu kansım, le hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
191	<i>Viola arvensis</i> Murray	Hercai menekşe, Alıca menekşe	Menekşe	Ormanüstü, Maçla-Merkez (Konak Papazza Yaylası)	Hastalıklarına karşı ve sancıya karşı)	Ççek	Ççeklerinin kıldığı kansım kaynatılıp, süzülün su ile çocuklar sağlığı olsun, hastalıkların yalanmasına diye banyo yapılır, bu kansım, le hastalıklarına ve sancıya karşı Çay olarak içilir.
192	<i>Vitis labrusca</i> L.	İzabella üzümü	Kokulu kara üzüm	Almesicet, Yazlık, Ormanüstü, Çamlıduz, Kiremitli, Barışlı	Gıda, Tedavi (Kanseriger hastalıklarına karşı, Dızagrısına karşı, Kan yapıcı), Sıkke	Yaprak, Meyve, Özü, Epidermis dokusu	Yaş meyve, kan yapıcı olarak ve kanseriger hastalıklarına karşı tüketilir. Taze yaprakları sarma yapılır. Meyve reçel, narmelat, şunup olarak tüketilir. Daltı soyulup, kabuk altındaki epidermis dokusu, kızıllıp, bir kuru kapagaına konularak güryan dize sanılır, ağrı bölgesinde sıvı kabarcığı oluşur, bu kabarcık patlayıp sıvı akınca ağrı kesilir.
193	<i>Vitis</i> sp.	Yabanı üzüm	Yabanı üzümü	Kozgâç	Gıda	Meyve	Meyveler yaş olarak tüketilir.

3.4. Çalışma Alanlarında Tespit Edilen Bitki Türlerinin Peyzaj Değerlendirmesi

Çalışma alanında tespit edilen bitkiler, çiçek estetiği, yaprak estetiği, doku estetiği, form estetiği, meyve estetiği, renklenme estetiği, sürgün-gövde estetiği ve koku estetiği parametreleri yönünden değerlendirilmiştir. Buna göre 193 bitki taksonuna ilişkin peyzaj özellikleri ve kullanılabileceği alanların değerlendirmeleri tablo şeklinde hazırlanmıştır. Farklı estetik özellikleri ile dikkat çeken taksonlardan bazılarına ilişkin görseller Şekil 36'da görülmektedir. Tüm bitkilerin peyzaj değerlendirme tablosu Ek Tablo 3'de sunulmuştur.

Bu parametrelerden hiçbir parametreye sahip olmayan bitki sayısı 12, bir parametreye sahip bitki sayısı 23, iki parametreye sahip bitki sayısı 12, üç parametreye sahip bitki sayısı 11, dört parametreye sahip bitki sayısı 66, beş parametreye sahip bitki sayısı 36, altı parametreye sahip bitki sayısı 25, yedi parametreye sahip bitki sayısı 7 olarak belirlenmiştir. Sekiz parametreye sahip bitki çıkmamıştır.

Parametrelere göre bitki dağılımına bakıldığında, çiçek estetiği olan 156 bitki, yaprak estetiği olan 110 bitki, doku estetiği olan 138 bitki, form estetiği olan 147 bitki, meyve estetiği olan 48 bitki, renklenme estetiği olan 24 bitki, sürgün-gövde estetiği olan 18 bitki, koku estetiği olan 37 bitki belirlenmiştir. 12 bitkinin hiçbir peyzaj değerinin olmadığı, 4 bitkinin peyzaj değeri olmakla birlikte istilacı bitkiler olduklarından peyzaj düzenlemelerinde kullanımları uygun görülmemektedir.

Şekil 36. Saha çalışmalarında fotoğraflanan bazı bitkilerden örnekler: 1 *Rhododendron luteum* Sweet, 2 *Rhodondron ponticum* L., 3 *Aquilegia olimpica* Boiss., 4 *Lilium monadelphum* Bieb. var. *armenum* (Miscz.ex Grossh.) Davis et Henderson., 5 *Trifolium canescens* Willd., 6 *Pimpinella rhodantha* Boiss., 7 *Thymus praecox* Opiz. subsp. *grossheimii*, 8 *Corylus avellana* L. (Erkek çiçeklerinin görseli), 9 *Eryngium giganteum* M. Bieb.,

Şekil 36. Devamı: 10 *Carduus* sp., 11 *Anthemis cotula* L., 12 *Mulgedium tataricum* DC. (Syn: *Lactuca tatarica* C.A.Mey.), 13. *Hypericum perforatum* L., 14 *Prometheum pilosum* (Fisch.ex Bieb.) H.Ohba, 15 *Caltha polypetale* Hochst. (Syn: *Caltha palustris* L.), 16 *Melampyrum arvense* L. var. *arvense*, 17 *Aster amellus* subsp. *ibericus* (Stev.) Avetisian, 18 *Alcea hohenackeri* Boiss.,

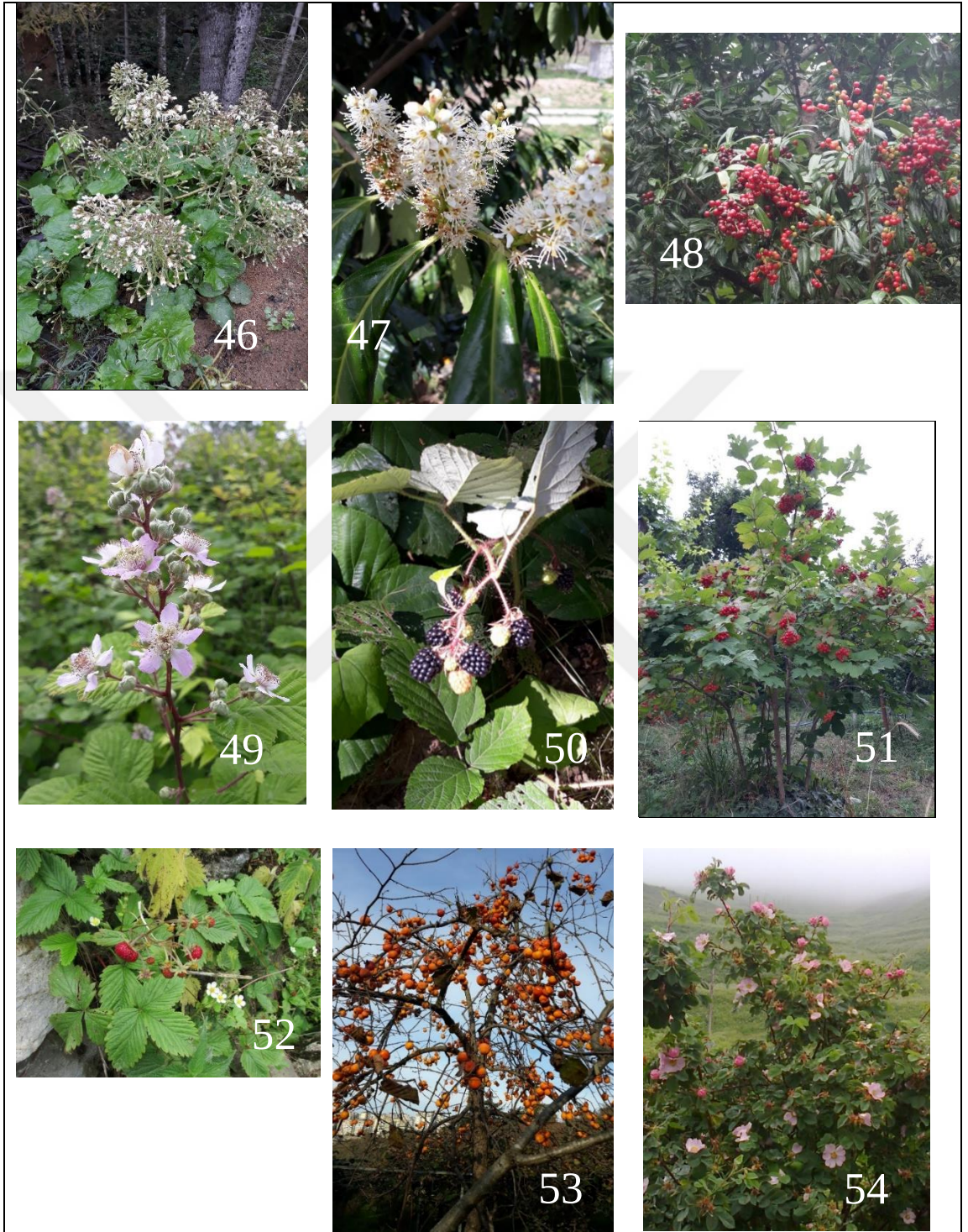
Şekil 36. Devamı: 19 *Gentiana asclepiadea* L., 20 *Ornithogalum orthophyllum* Ten., 21 *Telekia speciosa* (Schreber) Baumg., 22 *Gentiana verna* L., 23 *Campanula latifolia* L., 24 *Campanula alliariifolia* Willd., 25 *Cyclamen coum* Miller, 26 *Primula vulgaris* Huds., 27 *Primula veris* L.

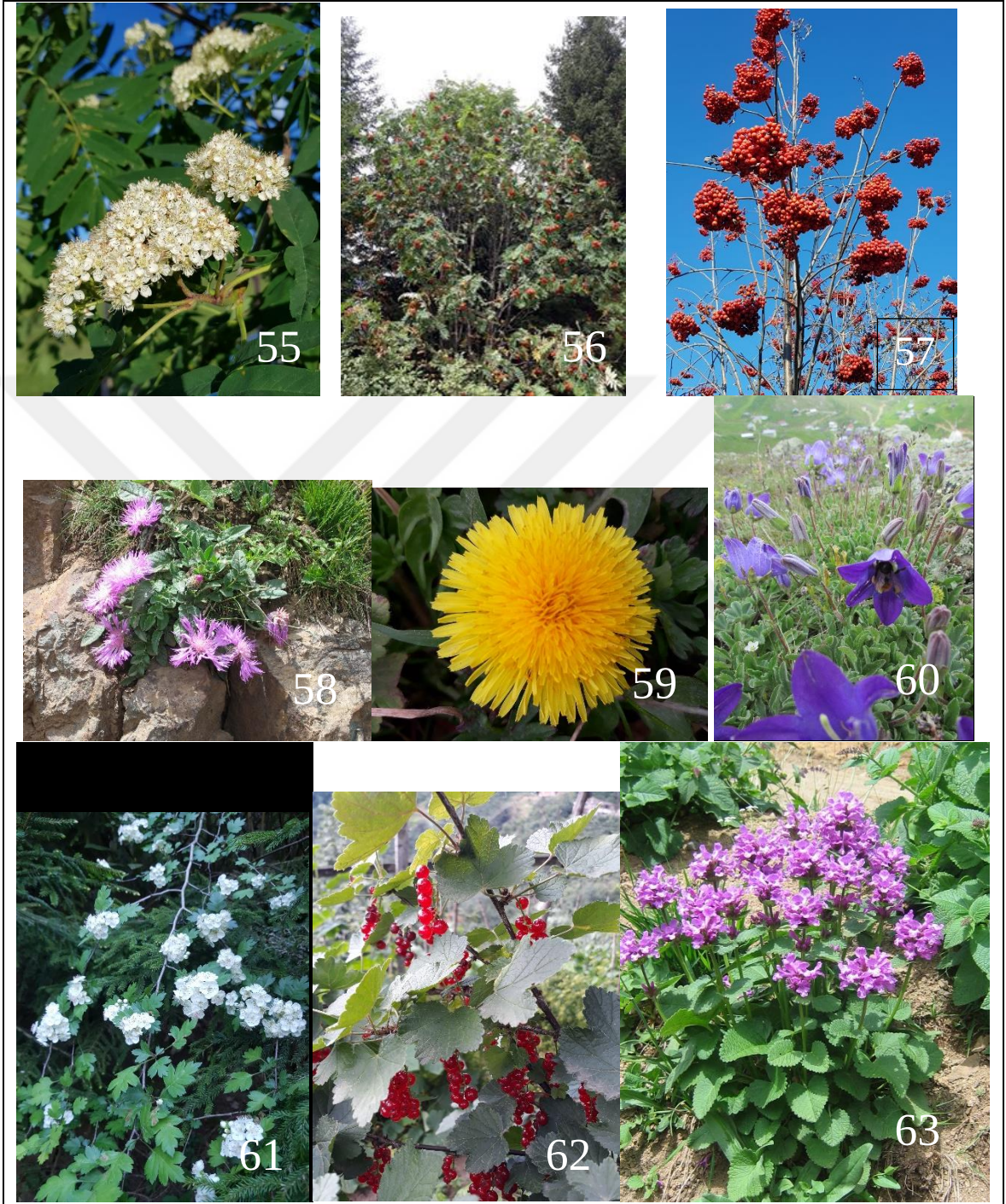
Şekil 36. Devamı: 28 *Primula auriculata* Lam., 29 *Muscari* sp., 30 *Lotus corniculatus* L. subsp. *corniculatus*, 31 *Viola arvensis* Murray, 32 *Gentianella caucasea* (Lodd. ex Sims) Holub., 33 *Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C. M.Richard, 34 *Dactylorhiza urvilleana*(Steudel)Baumann&Künkele, 35 *Crocus scharojanii* Rupr.,36 *Dactylorhiza umbrosa* (Kar.&Kir.) Nevski,

Şekil 36. Devamı: 37 *Euonymus latifolius* (L.) Miller, 38 *Precanthea coccinea* Roemer var. *lalandi*, 39 *Polygala major* Jacq., 40 *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.)t Hart, 41 *Campanula lactiflora* M.Bieb., 42 *Viola odorata* L. 43 *Geum coccineum* Sm., 44 *Myosotis* sp., 45 *Chelidonium majus* L.

Şekil 36. Devamı: 46 *Petasites hybridus* (L.) G. Gaertn., B.Mey. & Scherb., 47-48 *Laurocerasus officinalis* (L.) Lois., 49-50 *Rubus caucasicus* Focke, 51 *Viburnum opulus* L., 52 *Fregaria vesca* L., 53 *Diospiros kaki* L.f., 54 *Rosa canina* Bechst.

Şekil 36. Devamı: 55-56-57 *Sorbus aucuparia* L., 58 *Centaurea* sp., 59 *Taraxacum campylodes* G.E.Haglund, 60 *Campanula aucheri* A.DC., 61 *Crataegus monogyna* Jacq., 62 *Ribes rubrum* L., 63 *Stachys macrantha* (K.Koch) Stearn

Şekil 37: Saha çalışmalarında tespit edilen bitkilerin oluşturdukları görsellerden örnekler: *Polygonum bistorta* subsp. *carneum* Coode & Cullen, *Primula auriculata* Lam., *Cardamine raphanifolia* subsp. *acris* (Gris.) O.E.Schulz., *Vaccinium myrtillus* L.(Sonbahar renklenmesi), *Primula vulgaris* Huds.

4. TARTIŞMA

Çalışma alanı olan Maçka (Trabzon) yöresine yakın olan Dereli (Giresun) yöresinde Arslan (2005) yaptığı benzer çalışmada halk ilacı olarak saptanan 69 bitki taksonu ile Maçka yöresinde tespit edilen bitkiler karşılaştırıldığında her iki yörede de ortak kullanılan 39 bitki saptanmış, bunların 19'unun benzer, 20'sinin farklı amaçla kullanıldığı belirlenmiştir.

Uzun ve Palabaş Uzun (2011), Maçka (Trabzon) yöresinin vadilerinden biri olan Altındere Vadisi'nde gerçekleştirdikleri çalışmada "Altındere Vadisi'nin tıbbi ve aromatik özellikli bitki taksonları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda yörenin doğal florasında bulunan tıbbi ve aromatik özellikli 136 adet bitki taksonu belirlenmiştir". Bu tez çalışmasında belirlenen taksonlardan 58 adet taksonun Uzun ve Palabaş Uzun (2011)'un çalışmasında tespit ettikleri bitkilerden olduğu saptanmıştır. Bu bitkilerden 45 taksonun farklı, 13 taksonun hem benzer ve hem de farklı kullanım amacıyla, kullanıldığı tespit edilmiştir.

Polat ve Satıl (2010), Maçka (Trabzon) yöresinde Havran ve Burhaniye'de yaptıkları etnobotanik araştırma kapsamında "yaklaşık 25 köy gezilmiş, 244 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 400 ilk ve ortaöğretim öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır". Saha çalışmalarında yaklaşık 500 bitki örneği toplanmış ve 1200 adet kadar fotoğraf çekilmiştir.

Kızılarıslan (2008), yapmış olduğu çalışma kapsamında İzmit Körfezinin Güney kesiminde 15 köy ziyaret etmiş ve doğadan 145 bitki örneğini farklı vejetasyon dönemlerinde toplamıştır. Tez kapsamında ise 5 vadide yer alan 25 mahalle, 5 yayla, 3 mezrada arazi çalışması yapılarak, 1250 adede yakın fotoğraf, 49 adet video çekilmiş, 450'ye yakın bitki örneği toplanmıştır.

Akbulut ve Özkan (2014), yaptıkları çalışmada Trabzon yöresinde yerel halk tarafından yemek, şifa, baharat vb. amaçlarla kullanılan yabani bitkileri tespit etmişlerdir. Araştırmada 118 erkek, 162 kadın, olmak üzere toplam olarak 280 kişi ile görüşmüşlerdir. 9 adet takson kültür bitkisi olmak üzere 87 adet bitki taksonu tespit etmişlerdir.

“Genellikle mide rahatsızlıkları, cilt rahatsızlıkları, şeker hastalığı, yaralar, solunum yolu rahatsızlıkları, dini inanışlar, besi sağlığı ve bunların yağ ve süt verimleri başta olmak üzere bir çok hastalığın tedavisinde” kullanıldıklarını saptamışlardır. Çalışma kapsamında tespit edilen bitkilerden 44 taksonun Maçka (Trabzon) yöresinde kaydedilen taksonlardan olduğu, bunların 4 taksonun benzer, 13 taksonun farklı, 27 taksonun ise hem benzer hem de farklı amaçlarla kullanıldığı görülmüştür.

Bak Erşen ve Çifci (2020), Artvin’in merkez ilçesine bağlı mahalle ve köylerde yaptıkları benzer çalışmada 138 kişi ile yüz yüze görüşüp bunun sonucunda 43 bitki taksonunun yerel halk tarafından tıbbi amaçlarla kullanıldığını saptamışlardır. Bu bitkiler incelendiğinde, 24 taksonun Maçka (Trabzon) yöresinde yapılan çalışmada saptanan bitkilerle aynı olduğu belirlenmiştir. Her iki yörede ortak kullanımı olan bu 24 bitkinin kullanım amaçları karşılaştırıldığında benzerlikler olması yanında farklılıkların da olduğu görülmüştür. Bunlardan 4 adedinin kullanım amacı her iki yörede de aynı, 9 adedinin kullanım amacı farklı, 11 adedinin ise benzer kullanım amaçlarının olması yanında farklı amaçlarla da kullanıldığı tespit edilmiştir.

Gürdal ve Öztürk (2021), çalışma alanına yakın bir yöre olan Sürmene İlçesi’nde yaptıkları çalışmada “42 familyaya ait 82 adet bitki taksonu tespit etmişlerdir. Bunlardan 66’sı doğal, 16’sı kültür bitkisidir. Toplanan bitkilerden 54’ü tıbbi, 31’i gıda, 17’si hayvan yemi, 16’sı yakıt, 3’ü bal bitkisi, 2’si organik gübre, 16’sı ise organik gübre olarak kullanılmaktadır. İlçede kullanılan bitkilerin çoğu Asteraceae (11 tür), Rosaceae (9 tür), Lamiaceae (6 tür), Poaceae (4 tür) ve Ericaceae (4 tür) familyalarına aittir”.

Palaşoğlu ve Eminağaoğlu (2022), “Artvin ilinin merkez ilçesine bağlı Beşpare Köyleri olarak adlandırılan Ahlat, Salkımlı, Seyitler, Vezirköy ve Varlık köylerinde yaptıkları çalışmada 120 kişiye anket uygulamışlar, ankete katılan yerel halkın cinsiyet, yaş, meslek, eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerini de tespit etmişlerdir”. Uyguladıkları anket çalışmasına binaen 39 familyaya mensup 75 bitki taksonunun yerel halk tarafından tıbbi ve aromatik amaçla kullanıldığını belirlemişlerdir. Belirlenen bu bitkilerden 24 taksonun Maçka (Trabzon) yöresinde kullanılan bitkilerle aynı olduğu saptanmıştır. Bu bitkilerden

13 taksonun hem benzer hem de farklı amaçlarla, 11 taksonun ise farklı amaçla kullanıldığı belirlenmiştir.

Dönmez ve ark. (2016), Bartın yöresinde yaptıkları çalışmada ise Bartın iklim şartlarına uygun doğal florada bulunan veya bitkisel tasarım uygulamalarında ve halk arasında tıbbi ve aromatik bitki olarak kullanılan 107 bitki saptamışlardır. Bu bitkileri; “çiçek, yaprak ve meyve özellikleri, hoş koku, kozmetik, çiçek parterlerinde ve soliter kullanım ile canlı çit olarak kullanımı ve budamaya yatkınlık özellikleri bakımından olmak üzere 9 parametre” çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Yaptıkları değerlendirme sonucunda “5 ve üzeri parametreye sahip olan, ülkemizde bitkisel tasarım uygulamalarında kullanılabilecek 17 adet takson tespit etmişlerdir. Bu bitkilerden 12 adedinin ise bitkisel tasarım çalışmalarında kullanım potansiyeline sahip tıbbi ve aromatik bitki olarak ön plana çıktığını” tespit etmişlerdir. Belirlenen söz konusu türlerin peyzaj mimarlığı çalışmalarında kullanımlarına yönelik tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu tez kapsamında tespit edilen bitkiler, çiçek estetiği, yaprak estetiği, doku estetiği, form estetiği, meyve estetiği, renklenme estetiği, sürgün-gövde estetiği ve koku estetiği olmak üzere sekiz parametre yönünden değerlendirilmiştir. Dört parametre ve üzeri özellik taşıyan 134 bitki peyzaj değerine sahip bitki olarak saptanmıştır.

Özer, Yılmaz ve Kaya (2009) benzer bir çalışmayı Sarıkamış ilçesinde gerçekleştirmişlerdir. Yörede doğal olarak yetişen işlevsel ve estetik yönden önem arzeden 15 odunsu ve 22 otsu bitki taksonunun peyzaj mimarlığı uygulamalarında kullanılabileceği belirlenmiştir.

Bozkurt (2019), Gürün (Sivas) Tohma Çayı Vadisi’nde yapmış olduğu benzer çalışmada “134 tıbbi bitki taksonunu peyzaj mimarlığında kullanım özelliklerine göre dokuz nitelik (ilaç ve kozmetik, gösterişli yaprak, gösterişli çiçek, gösterişli meyve, güzel koku, soliter kullanım, çiçek parterinde kullanım, soliter kullanım, budamaya uygunluk, canlı çit, özelliğine sahip olma) üzerinden değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bitkilendirme tasarımında kullanılabilecek altı ve üzeri özelliğe sahip 22 bitki olduğu belirlenmiştir ve bu bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanımları ile ilgili öneriler” belirlenmiştir.

Maçka (Trabzon) yöresine komşu ilçelerden biri olan Akçaabat'ta Akbulut, Karaköse ve şen (2022)'in yaptıkları benzer çalışmada halk hekimliğinde kullanılan bitkileri tespit etmeyi, analiz etmeyi ve ortaya koymayı amaçlamışlardır. Yerel halktan 126 kişi ile yüz yüze iki bölümden oluşan bir anket uygulanmışlardır. Çalışma sonucu, 37 familyaya mensup 80 bitki taksonu teşhis edilmiş ve tıbbi kullanımları kayıt altına alınmıştır. Bu taksonlardan 34 tanesinin Maçka (Trabzon)'da yapılan araştırmada tespit edilen bitkilerle aynı olduğu saptanmıştır. Bunlardan 19 taksonun kullanım amacının farklı olduğu, 15 taksonun ise kullanım amacında benzerlikler olduğu gibi farklılıkların da olduğu belirlenmiştir.

Maçka (Trabzon) yöresine komşu olan Rize yöresinde Akbulut ve zkan (2022)'ın yaptığı çalışmada yerel halk tarafından hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılan 30 familyaya ait 38 takson belirlemişlerdir. Çalışma incelendiğinde söz konusu taksonlarla Maçka yöresinde hayvan sağlığında kullanılan taksonlar arasında benzerlik bulunamamıştır.

Akbulut ve zkan (2022) Trabzon yöresinde yerel halk tarafından hayvan sağlığı için kullanılan bitkileri konu alan araştırmaları sonucu, hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılan 33 familyaya ait 47 takson belirlemişlerdir. Bu taksonlarla Maçka (Trabzon) yöresinde hayvan sağlığı için kullanılan taksonlar karşılaştırıldığında *Aesculus hippocastanum* L.'nin Maçka yöresinde sadece atlarda, Akbulut ve zkan (2022) 'nın çalışmasında ise tüm hayvanlarda sancı kesici olarak, *Ficus carica* L.'nin ise Maçka yöresinde insanlarda siğil giderici olarak Akbulut ve zkan (2022)'nin Trabzon'da yaptığı çalışmada ise hayvanlarda siğil giderici olarak, *Plantago major* L.'nin Maçka yöresinde insanlarda yara iyileştirici olarak, Trabzon yöresinde yapılan çalışmada ise hayvanlarda yara iyileştirici olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Derlenen bilgiler tamamen yöre halkına ait olup, tıbbi bir amaç taşımamaktadır. Halkın şıfalı bitkileri kullanırken dikkatli davranması gerekmektedir. Zira yanlış ve aşırı miktarda kullanım zehirlenmenin ötesinde ölümle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle tedavi amacıyla kullanılacak bitkisel ürünler mutlaka doktor nerileri gözönünde bulundurularak kullanılmalıdır.

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak tespit edilen 193 bitki taksonunun daha ziyade gıda ve tedavi amaçlı kullanıldığı; 61'i gıda, 164'ü tedavi, 5'i baharat, 1'i yoğurt mayası, 3'ü peynir mayası, 2'si antiallerjen, 1'i güve kovucu, 2'si sirke, 4'ü canlı çit ve erozyon kontrolü, 5'i süpürge, 2'si yapı malzemesi, 1'i kamyon kasası altlığı, 3'ü boyar madde, 2'si dokumacılık aleti, 6'sı ekmek hamuru altlığı, 1'i sigara ağızlığı, 8'i oyuncak, 3'ü kesme çiçek, 3'ü süs eşyası, 1'i tespih, 2'si şapka, 8'i nazar ve büyüye karşı, 6'sı inanış, 1'i spor aleti, 2'si balık avcılığı, 1'i çit çevirme, 2'si sepet örme, 7'si ev araç gereci, 4'ü mutfak aleti, 1'i yün eğirme aleti, 1'i bitki sağlığı, 2'si kuş tuzağı, 1'i tedavi aracı, 5'i yakacak, 6'sı tarım aleti, 3'ü hallaç yayı, 2'si kovan yapımı, 1'i kara kovan yapımı, 1'i rüzgar kıran, 5'i hayvanlarda panzehir, 11'i hayvanlarda besi sağlığı, 3'ü hayvan sağlığı, 16'sının arıcılık amaçlı kullanıldığı saptanmıştır. Bitkilerin çoğunun birden fazla amaç için kullanıldığı belirlenmiştir.

İç hastalıklarına karşı ve sancı giderici olarak ve çocuklarda bağışıklığı güçlendirmek amacıyla kullanılan 91 adet bitki taksonuna ait çiçek veya kapitulumun kaynatılması ile elde edilen karışıma benzer bir karışıma taranan literatürde rastlanmamıştır. Bu denli geniş içerikli bir karışım ilk kez tespit edilmiştir. Bu karışımın içeriğinin mevsime ve bitkilerin bulunduğu çevreye bağlı olarak değişeceği, bitki sayısının azalıp çoğalacağı ankete katılan kişilerin ifadelerinden anlaşılmıştır. Zira karışıma konulan bitkiler sadece anket yapılan kişilerce teyit edilenlerdir. Tespit ettiğimiz karışıma giren bitkiler aşağıda sıralanmış olup listeye bitkilerin sadece tür adları konulmuş, sinonimleri konulmamıştır:

Achillea biserrata M.Bieb., *Achillea millefolium* var. *litoralis* Ehrend. ex Nobs, *Alcea hohenackeri* Boiss., *Alchemilla orthotricha* Rothm., *Alyssum* sp., *Anthemis cotula* L., *Aquilegia olimpica* Boiss., *Aster alpinus* L., *Aster amellus* subsp. *ibericus* (Stev.) Avetisian, *Bellis perennis* L., *Caltha polypetale* Hochst., *Campanula alliariifolia* Willd., *Campanula aucheri* A.DC. *Campanula lactiflora* M.Bieb., *Campanula rapunculoides* L., *Campanula latifolia* L., *Cardamine raphanifolia* subsp. *acris* (Gris.) O.E.Schulz., *Carlina*

vulgaris L., *Centaurea jacea* L., *Centaurea* sp., *Clinopodium vulgare* L., *Corydalis caucasica* DC., *Coronilla varia* L., *Crocus scharojanii* Rupr., *Crocus vallicola* Herbert, *Cyclamen coum* Miller, *Dactylorhiza urvilleana* (Steudel) Baumann & Künkele, *Dactylorhiza umbrosa* (Kar.&Kir.) Nevski, *Dianthus carmelitarum* Reut.ex Boiss., *Dianthus* sp., *Echium vulgare* L., *Epilobium angustifolium* L., *Euphrasia rostkoviana* Hayne subsp. *rostkoviana* Hayne, *Gentiana asclepiadea* L., *Gentiana pyrenaica* L., *Gentiana verna* L., *Gentiana septemfida* Pallas, *Gentianella caucasea* (Lodd. ex Sims) Holub., *Geranium ibericum* subsp. *jubatum* (Hand.-Mazz.) P.H.Davis, *Geranium psilostemon* Ledeb., *Geum coccineum* Sm., *Helianthemum nummularium* Miller, *Hypericum bithynicum* Boiss., *Hypericum perforatum* L., *Knautia involucrata* Somm. et Lev., *Lamium garganicum* L., *Lapsana comminus* L., *Lathyrus rotundifolius* Willd., *Leontodon hispidus* L., *Leucanthemum vulgare* Lam., *Lilium monadelphum* var. *armenum* (Mischx.ex Grossh.) Davis et Henderson., *Linum bienne* Mill., *Lotus corniculatus* L. subsp. *corniculatus*, *Lysimachia verticillata* Hand.-Mazz. *Lysimachia vulgaris* L., *Malva sylvestris* L., *Melampyrum arvense* L., *Melilotus officinalis* (L.) Pall., *Mulgedium tataricum* DC., *Muscari* sp., *Myosotis* sp., *Ornithogalum orthophyllum* Ten., *Papaver rhoeas* L., *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.)'t Hart, *Pilosella hoppeana* subsp. *cilicica* (Nägeli&Peter)P.D.Sell&C.West, *Pimpinella rhodantha* Boiss., *Polygala major* Jacq., *Polygonum bistorta* subsp. *carneum* Coode & Cullen, *Primula veris* L., *Primula vulgaris* Huds., *Primula auriculata* Lam., *Prometheum pilosum* (M.Bieb.)H.Ohba, *Prunella vulgaris* L., *Salvia forskahlei* L., *Salvia verticillata* L., *Scabiosa columbaria* L., *Silene compacta* Fisch. ex Hornem, *Solidago virgaurea* subsp. *virgaurea* L., *Stachys macrantha* (K.Koch) Stearn, *Tanacetum parthenium* Schultz Bip., *Taraxacum campylodes* G.E.Haglund, *Telekia speciosa* (Schreber) Baumg., *Thymus praecox* subsp. *jankae* (Čelak.) Jalas, *Thymus praecox* subsp. *grossheimii* (Ronniger) Jalas, *Trifolium canescens* Willd., *Trifolium pratense* L. var. *pratense* Boiss. et Bal., *Trifolium repens* subsp. *repens* L., *Trifolium resupinatum* L., *Tussilago farfara* L., *Viola odorata* L., *Viola arvensis* Murray olarak belirlenmiştir.

Tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin daha çok soğuk algınlığı, grip, öksürük, nefes darlığı, midevi hastalıklar, diyabet, romatizma, kanser, hemoroid, mayasıl, idrar yolu

enfeksiyonu, akciğer hastalıklarına karşı ve yara iyileştirici, antidepresan, bağırsak yumuşatıcı, idrar söktürücü, sancı giderici, bağışıklık güçlendirici, hazmı kolaylaştırıcı, kan yapıcı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bitkilerin kullanım amaçları literatürle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Çalışma alanında yapılan anket sonuçlarına göre, *Urtica dioica* L., *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don, *Cydonia oblonga* Mill, *Cornus mas* L., *Plantago major* L., *Juglans regia* L., *Malva sylvestris* L., *Thymus praecox* Opiz.subsp.jankae, *Vaccinium myrtillus* L., *Rosa canina* Bechst., *Smilax exelsa* L., *Fregaria vesca* L., *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*, *Picea orientalis* (L.) Link, *Rubus caucasicus* Focke, *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engler, *Vaccinium arctostaphylos* L., en yaygın kullanımı olan bitkiler olarak saptanmıştır.

Yapılan literatür taramasında, *Juglans regia* L., *Hypericum perforatum* L., *Laurus nobilis* L., *Chelidonium majus* L., *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*, *Silene vulgaris* (Mohench) Garcke var. *vulgaris*, *Rosa canina* Bechst., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik, *Taraxacum campylodes* G.E.Haglund (Syn.*Taraxacum officinale*) L., *Plantago majör* L., *Plantago lanceolata* L. (Syn. *P.eriophora*), *Morus alba* L., *Malva sylvestris* L., *Paliurus spina-christi* Miller, *Urtica dioica* L. başta olmak üzere *Urtica* cinsine bağlı türlerin, *Cornus mas* L. başta olmak üzere *Cornus* cinsine bağlı türlerin, *Crataegus monogyna* Jacq. başta olmak üzere *Crataegus* cinsine bağlı türlerin, *Cydonia oblonga* Mill başta olmak üzere *Cydonia* cinsine bağlı türlerin, *Berberis vulgaris* L. başta olmak üzere *Berberis* cinsine bağlı türlerin, *Malus comminus* L. başta olmak üzere *Malus* cinsine bağlı türlerin, *Juniperus oxycedrus* L. başta olmak üzere *Juniperus* cinsine bağlı türlerin, *Mentha*, *Helichyrisum*, *Alchemilla*, *Tilia*, *Salvia*, *Alcea*, *Thymus*, *Achillea*, *Centaurea*, *Rubus*, *Vitis*, *Ranunculus*, *Anthemis* cinslerine bağlı türlerin yaygın olarak kullanıldığı ve aynı cinslere bağlı türlerin farklı türler olsalar da genel olarak kullanım amaçlarının benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Taranan literatürde kullanımı olmayıp tez kapsamında tespit edilen hayvan hastalıkları ve parazitlerine karşı ve besi sağlığı için kullanılan 18 bitkinin kullanım amacına ilişkin bilgiler literatüre ilk kez girecektir. Bu bitkiler, *Ilex colchica* POJ., *Rumex* L. sp.,

Rhododendron luteum Sweet, *Rubus caucasicus* Focke, *Ruscus aculeatus* L., *Prunus cerasus* (L.) L., *Sorbus aucuparia* L. *Cerasus avium* (L.) L., *Plantago lanceolata* L., *Malus comminus* L., *Mulgedium tataricum* DC., *Aesculus hippocastanum* L., *Astragalus* L. sp., *Carduus* sp., *Delphinium formosum* Boiss. & A.Huet, *Euonymus latifolius* (L.) Miller, *Valeriana alliariifolia* Vahl, *Veratrum album* L. olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında tespit edilen *Ailanthus altissima* Mill. (Swingle), *Robinia pseudoacacia* L. bitkilerinin peyzaj değeri olmakla birlikte istilacı bitkilerden olduklarından peyzajda kullanımları önerilmemektedir. Zira istilacı bitkilerin ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli olumsuz etkileri bulunmaktadır (Sarı, 2019). Keza *Cirsium arvense* (L.) Scop. ve *Carduus* sp.'nin de peyzajda kullanımı sakıncalıdır.

Çalışmaya konu, 193 bitkiden dört ve üzeri parametreye sahip 134 taksonun peyzaj değerine sahip olduğu saptanmış olup, Tablo 4'te kullanılabilecekleri alanlar verilmiştir.

Tablo 4. Çalışma kapsamında tespit edilen ve peyzaj değerine sahip bazı tıbbi ve aromatik taksonların potansiyel kullanım alanlarına yönelik öneriler

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Kentsel açık yeşil alanlar	<i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach., <i>Acer</i> sp., <i>Aesculus hippocastanum</i> L., <i>Arbutus andrachne</i> L., <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Castanea sativa</i> Mill., <i>Celtis australis</i> L., <i>Clematis vitalba</i> L., <i>Cornus mas</i> L., <i>Corylus</i> L. sp., <i>Corylus avellana</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Crataegus</i> L. sp., <i>Cydonia oblonga</i> Mill., <i>Diospyros lotus</i> L., <i>Diospiros kaki</i> L.f., <i>Fagus orientalis</i> Lipsky <i>Ilex colchica</i> POJ. <i>Juglans regia</i> L., <i>Juniperus oxycedrus</i> L., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois., <i>Laurus nobilis</i> L., <i>Malus comminus</i> L., <i>Mespilus germanica</i> L., <i>Morus alba</i> L., <i>Ostrya carpinifolia</i> Scop., <i>Picea orientalis</i> (L.) Link, <i>Pinus sylvestris</i> L., <i>Precantha coccinea</i> Roemer, <i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i> , <i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.), <i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.subsp. <i>iberica</i> (Steven ex Bieb.) Krassiln, <i>Ribes rubrum</i> L., <i>Ribes</i> sp., <i>Rubus idaeus</i> L., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Sorbus aucuparia</i> L., <i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i> , <i>Ulmus glabra</i> Hudson, <i>Vaccinium myrtillus</i> L., <i>Vaccinium arctostaphylos</i> L., <i>Viburnum opulus</i> L.,	Form estetiği, sonbahar renklenmesi, adaptasyon yeteneği, dal yapısı veya yaprak dizilişi gibi öne çıkan özellikler

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Kaya bahçeleri	“<i>Achillea biserrata</i> M.Bieb. <i>Achillea millefolium</i> var. <i>litoralis</i> Ehrend. ex Nobs (Syn: <i>Achillea millefolium</i> L.), <i>Alcea hohenackeri</i> Boiss., <i>Alyssum</i> sp., <i>Aruncus vulgaris</i> RAFİN, <i>Astragalus</i> L. sp., <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Carlina vulgaris</i> L., <i>Campanula alliariifolia</i> Willd., <i>Centaurea</i> sp., <i>Chelidonium majus</i> L., <i>Corydalis caucasica</i> DC., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Crataegus</i> L. sp., <i>Cyclamen coum</i> Miller, <i>Dianthus carmelitarum</i> Reut.ex Boiss., <i>Epilobium angustifolium</i> L., <i>Fregaria vesca</i> L., <i>Gentiana asclepiadea</i> L., <i>Helichyrisum</i> spp., <i>Hypericum perforatum</i> L., <i>Laurus nobilis</i> L., <i>Lotus corniculatus</i> L. subsp. <i>corniculatus</i>, <i>Melampyrum arvense</i> L. var. <i>arvense</i>, <i>Muscari</i> sp., <i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten., <i>Phedimus stoloniferus</i> (S.G.Gmel.)'t Hart, <i>Precantha coccinea</i> Roemer, <i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i>, <i>Prometheum pilosum</i> (Fisch.ex Bieb.) H.Ohba, <i>Rhododendron luteum</i> Sweet, <i>Rhododendron ponticum</i> L., <i>Rosa x damascena</i> Miller, <i>Satureja spicigera</i> (C.Koch) Boiss., <i>Silene compacta</i> Fisch. ex Hornem, <i>Stachys macrantha</i> (K.Koch) Stearn, <i>Tanacetum parthenium</i> Schultz Bip., <i>Thymus praecox</i> Opiz.subsp. <i>jankae</i>”	Doğal yayılım alanlarında kayalık zeminlere gösterdikleri uyum yeteneği
Çatı ve teras bahçeleri	“<i>Cornus mas</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Rubus idaeus</i> L., <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Helichyrisum</i> spp., <i>Hypericum perforatum</i> L., <i>İlex colchica</i> JOB., <i>Laurus nobilis</i> L., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois. <i>Phedimus stoloniferus</i> (S.G.Gmel.)'t Hart <i>Rhododendron ponticum</i> L. <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Rosa x damascena</i> Miller, <i>Vaccinium arctostaphylos</i> L., <i>Vaccinium myrtillus</i> L.”	Çiçek, yaprak, meyve, doku veya form estetiği özelliklerinden biri veya bir kaçına sahip olmaları
Karayolu peyzajı	“<i>Acer</i> sp., <i>Aesculus hippocastanum</i> L., <i>Arbutus andrachne</i> L., <i>Fagus orientalis</i> Lipsky, <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.)Lois. <i>Ostrya carpinifolia</i> Scop., <i>Precantha coccinea</i> Roemer, <i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i>, <i>Prunus divaricata</i> Ledep (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.), <i>Rhododendron luteum</i> Sweet, <i>Rhododendron ponticum</i> L., <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Sorbus aucuparia</i> L., <i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal., <i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L., <i>Trifolium resupinatum</i> L.”	Kurağa dayanıklı, bakımı kolay, kanaatkar, çiçek veya meyve estetiği özelliklerine sahip olmaları, bazı bitkilerin herdem yeşil olmaları

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Erozyon kontrolü ve sorunlu alanların onarımı, rehabilitasyon	“ <i>Astragalus</i> L. sp., <i>Alnus glutinosa</i> (L.), <i>Coronilla varia</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Crataegus</i> L. sp., <i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>corniculatus</i> , <i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr., <i>Paliurus spina-christi</i> Miller, <i>Phillyrea latifolia</i> L., <i>Pyrus comminus</i> L., <i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas, <i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.subsp. <i>iberica</i> (Steven ex Bieb.) Krassiln, <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Rosa x damascena</i> Miller, <i>Rubus caucasicus</i> Focke, <i>Rubus idaeus</i> L., <i>Ruscus aculeatus</i> L., <i>Sambucus nigra</i> L., Gaertner, <i>Staphylea pinnata</i> L., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Trifolium canescens</i> Willd., <i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal., <i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L., <i>Trifolium resupinatum</i> L.”	Erozyon sahalarına uyum, Fabaceae familyasına mensup bitkiler ise kök yapılarının toprak iyileştirici özelliğinden dolayı rehabilitasyon amaçlı da önerilmişlerdir.
Soliter kullanım	“ <i>Arbutus andrachne</i> L., <i>Aruncus vulgaris</i> RAFİN., <i>Aster amellus</i> subsp. <i>ibericus</i> (Stev.) Avetisian, <i>Campanula alliariifolia</i> Willd., <i>Campanula lactiflora</i> M.Bieb., <i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: <i>Campanula latifolia</i> L.subsp. <i>latifolia</i>), <i>Campanula rapunculoides</i> L., <i>Heracleum platytaenium</i> Boiss., <i>Ilex colchica</i> JOB., <i>Lilium monadelphum</i> Bieb. var. <i>armenum</i> (Misch.ex Grossh.) Davis et Henderson., <i>Lotus corniculatus</i> L. subsp. <i>corniculatus</i> , <i>Malva sylvestris</i> L., <i>Melampyrum arvense</i> L. var. <i>arvense</i> , <i>Muscari</i> sp., <i>Myosotis</i> sp., <i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten., <i>Ostrya carpinifolia</i> Scop., <i>Papaver rhoeas</i> L., <i>Picea orientalis</i> (L.) Link, <i>Primula veris</i> L., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Silene compacta</i> Fisch. ex Hornem, <i>Solidago virgaurea</i> subsp. <i>virgaurea</i> L., <i>Stachys macrantha</i> (K.Koch) Stearn, <i>Staphylea pinnata</i> L., <i>Tanacetum parthenium</i> Schultz Bip., <i>Telekia speciosa</i> (Schreber) Baumg., <i>Ulmus glabra</i> Hudson, <i>Valeriana alliariifolia</i> Adams, <i>Veratrum album</i> L., <i>Viburnum opulus</i> L.”	Çiçek, yaprak, doku ve form özellikleri yönünden üstün özellikler
Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar	“ <i>Alcea hohenackeri</i> Boiss., <i>Anthemis cotula</i> L., <i>Aquilegia olimpica</i> Boiss., <i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) L.C.M. Richard, <i>Aster amellus</i> subsp. <i>ibericus</i> (Stev.) Avetisian, <i>Bellis perennis</i> L., <i>Caltha polypetale</i> Hochst. (Syn: <i>Caltha palustris</i> L.), <i>Campanula lactiflora</i> M.Bieb., <i>Campanula rapunculoides</i> L., <i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: <i>Campanula latifolia</i> L.subsp. <i>latifolia</i>), <i>Coronilla varia</i> L., <i>Cyclamen coum</i> Miller, <i>Dactylorhiza urvilleana</i> (Steudel) Baumann & Künkele, <i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar. & Kir.) Nevski, <i>Delphinium formosum</i> Boiss.& Huet”	Çiçek estetiği özelliği yönünden üstünlük

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar	<i>“Echium vulgare L., Gentiana septemfida Pallas, Geranium ibericum Cav.subsp.jubatum Cav., Geranium psilostemon Ledeb., Geum coccineum Sm., Helichyrisum spp., Leucanthemum vulgare Lam., Lilium monadelphum Bieb. var. armenum (Miscz.ex Grossh.) Davis et Henderson., Linum bienne Mill., Lotus corniculatus L. subsp. corniculatus, Lysimachia verticillata Hand.-Mazz. (Syn: Lysimachia hybrida Michx.), Lysimachia vulgaris L., Malva sylvestris L., Melampyrum arvense L. var. arvense, Muscari sp., Myosotis sp., Ornithogalum orthophyllum Ten., Papaver rhoeas L., Pimpinella rhodantha Boiss., Polygala major Jacq., Polygala major Jacq., Primula auriculata Lam., Primula veris L., Primula vulgaris Huds.(Syn:Primula acaulis Huds.subsp.acaulis), Silene compacta Fisch. ex Hornem, Cav., Stachys macrantha (K.Koch) Stearn, Thymus praecox subsp. grossheimii (Ronniger) Jalas”</i>	Çiçek estetiği özelliği yönünden üstünlük
Tıbbi ve aromatik bahçeler	<i>“Achillea millefolium var. litoralis Ehrend. ex Nobs (Syn: Achillea millefolium L.), Alchemilla orthotricha Rothm., Anthemis cotula L., Chelidonium majus L., Dactylorhiza urvilleana (Steudel) Baumann&Künkele, Dactylorhiza umbrosa (Kar. & Kir.) Nevski, Ficus carica L. Helichyrisum spp., Hypericum perforatum L., Laurus nobilis L., Malva sylvestris L., Rosa canina Bechst., Ruscus aculeatus L., Sambucus nigra L., Satureja spicigera (C. Koch) Boiss., Stachys macrantha (K. Koch) Stearn, Sorbus aucuparia L., Tanacetum parthenium Schultz Bip., Tilia rubra DC. subsp. caucasica (Rupr.) V.Engler, Thymus praecox Opiz. subsp. jankae, Thymus praecox subsp. grossheimii (Ronniger) Jalas, Vaccinium arctostaphylos L., Vaccinium myrtillus, Valeriana alliariifolia Adams, Viburnum opulus L., Vitis labrusca L., Vitis sp.”</i>	Tedavi edici ve/veya aromatik özellik
Tema bahçeleri	<i>“Arbutus andrachne L., Berberis vulgaris L., Castanea sativa Mill., Celtis australis L., Cerasus avium (L.) L., Cornus mas L., Corylus avellana L., Crataegus monogyna Jacq., Crataegus L. sp., Cydonia oblonga Mill., Diospyros lotus L., Diospiros kaki L.f., Fregaria vesca L., Ficus carica L. Juglans regia L., Lamium garganicum L., Laurocerasus officinalis (L.) Lois., Malus comminus L., Mentha x piperita L., Morus alba”</i>	Tema bahçe tasarımlarında önerilen bitkilerden meyve estetiğine sahip olanlar Kuş Bahçesi tasarımlarında, koku estetiğine sahip olanlar ise Koku Bahçeleri tasarımlarında kullanıma uygun bitkilerdir.

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Tema bahçeleri	“ <i>Malus comminus</i> L., <i>Mentha x piperita</i> L., <i>Morus alba</i> L., <i>Prunus cerasus</i> (L.) L., <i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.), <i>Pyrus comminus</i> L., <i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas, <i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.subsp. <i>iberica</i> (Steven ex Bieb.) Krassiln, <i>Ribes rubrum</i> L., <i>Ribes</i> sp., <i>Ruscus aculeatus</i> L., <i>Rosa canina</i> Bechst. <i>Rosa damascena</i> Miller, <i>Rubus caucasicus</i> Focke, <i>Satureja spicigera</i> (C.Koch), <i>Sorbus aucuparia</i> L., Boiss., <i>Thymus praecox</i> Opiz.subsp. <i>jankae</i> , <i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas, <i>Vaccinium myrtillus</i> L., <i>Vaccinium arctostaphylos</i> L., <i>Viburnum opulus</i> L., <i>Vitis labrusca</i> L., <i>Vitis</i> sp.”	Tema bahçe tasarımlarında önerilen bitkilerden meyve estetiğine sahip olanlar Kuş Bahçesi tasarımlarında, koku estetiğine sahip olanlar ise Koku Bahçeleri tasarımlarında kullanıma uygun bitkilerdir.
Polinasyon bahçeleri	“ <i>Astragalus</i> L. sp., <i>Castanea sativa</i> Mill., <i>Cornus mas</i> L., <i>Eryngium giganteum</i> M. Bieb., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engler, <i>Lamium garganicum</i> L., <i>Rhododendron luteum</i> Sweet, <i>Rhododendron ponticum</i> L., <i>Rubus caucasicus</i> Focke, <i>Thymus praecox</i> Opiz. subsp. <i>jankae</i> , <i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas, <i>Trifolium canescens</i> Willd., <i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal., <i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L., <i>Trifolium resupinatum</i> L., <i>Prunella vulgaris</i> L.”	Polen ve/veya balözü bakımından zenginlik
Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri	“ <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Juniperus oxycedrus</i> L., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois., <i>Morus alba</i> L., <i>Precanthe coccinea</i> Roemer, <i>Precanthe coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i> , <i>Pyrus comminus</i> L., <i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas <i>Ribes rubrum</i> L., <i>Ribes</i> sp., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Vitis labrusca</i> L., <i>Vitis</i> sp.”	Kök sistemleri veya yaprak yapılarından ötürü kurağa dayanıklılık
Canlı çit	“ <i>Acer</i> sp., <i>Arbutus andrachne</i> L., <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Coryllus</i> L. sp., <i>Corylus avellana</i> L., <i>Cornus mas</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Crataegus</i> L. sp., <i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller, <i>Ilex colchica</i> POJ., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.)Lois., <i>Paliurus spinachristi</i> Miller, <i>Phillyrea latifolia</i> L., <i>Precanthe coccinea</i> Roemer, <i>Precanthe coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i> , <i>Rubus caucasicus</i> Focke, <i>Rubus idaeus</i> L., <i>Rhododendron luteum</i> Sweet, <i>Rhododendron ponticum</i> L., <i>Ribes rubrum</i> L., <i>Ribes</i> sp., <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Rosa damascena</i> Miller, <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Staphylea pinnata</i> L., <i>Vaccinium arctostaphylos</i> L., <i>Viburnum opulus</i> L.”	Canlı çit olarak kullanılacak bitkiler ise genellikle çalı formunda olduklarından çit olarak kullanıma uygunluk, <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois.ise herdem yeşil özelliği meyve çiçek estetiği özelliklerine sahip olması

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Düşey yüzey bitkilendirmeleri	“ <i>Clematis vitalba</i> L., <i>Vitis labrusca</i> L., <i>Vitis</i> sp.”	Sarılcı ve tırmanıcı özellik
Orta refüj düzenlemeleri	“ <i>Berberis vulgaris</i> L., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois., <i>Paliurus spina-christi</i> Miller, <i>Precantha coccinea</i> Roemer, <i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i> , <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Hypericum perforatum</i> L.”	Bodur, budanmaya uygunluk veya eksoz gazlarına dayanıklılık
Ses, toz ve rüzgar engelleme amaçlı bitki perdesi oluşturma	“ <i>Acer</i> sp., <i>Castanea sativa</i> Mill., <i>Celtis australis</i> L., <i>Laurocerasus officinalis</i> (L.) Lois., <i>Picea orientalis</i> (L.) Link, <i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.)”	Bu gruptaki bitkiler, boylu ağaçlar ve geniş yaprak yüzeyine sahip olma özelliğinden dolayı, <i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.) ise sık dallanma özelliğiyle önerilmiştir.
Kötü görüntü engelleme	“ <i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach., <i>Picea orientalis</i> (L.) Link”	<i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach. ve <i>Picea orientalis</i> (L.) Link, herdem yeşil boylu ağaçlar olmaları form ve doku estetiği özellikleri
Şev bitkisi	“ <i>Cornus mas</i> L., <i>Coronilla varia</i> L., <i>Crataegus monogyna</i> Jacq., <i>Hypericum perforatum</i> L., <i>Juniperus oxycedrus</i> L., <i>Laurus nobilis</i> L., <i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr., <i>Precantha coccinea</i> Roemer, <i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i> , <i>Rosa canina</i> Bechst., <i>Rhododendron luteum</i> Sweet, <i>Rhododendron ponticum</i> L., <i>Sambucus nigra</i> L., <i>Trifolium canescens</i> Willd., <i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal., <i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L., <i>Trifolium resupinatum</i> L., <i>Vaccinium myrtillus</i> L.”	Doğal florada şevlerde sıkça görülen şevlere uyumlu, toprak akmasını önleyici özellik
Sulak alan düzenlemeleri	“ <i>Alchemilla orthotricha</i> Rothm., <i>Caltha polypetale</i> Hochst. (Syn: <i>Caltha palustris</i> L.), <i>Cardamine raphanifolia</i> subsp. <i>acris</i> (Gris.) O.E.Schulz., <i>Juncus</i> sp., <i>Primula auriculata</i> Lam.”	Doğal yayılım alanları sulak alanlar olan bitkiler olup, sulak alanlara uyumluluk yeteneği

Tablo 4 Devamı

Peyzajda kullanım alanları	Kullanılabilecek taksonlar	Önerilme nedenleri
Yer örtücü	“<i>Achillea millefolium</i> var. <i>litoralis</i> Ehrend. ex Nobs (Syn: <i>Achillea millefolium</i> L.), <i>Alchemilla orthotricha</i> Rothm., <i>Anthemis cotula</i> L., <i>Aquilegia olimpica</i> Boiss., <i>Bellis perennis</i> L., <i>Caltha polypetale</i> Hochst. (Syn: <i>Caltha palustris</i> L.), <i>Campanula aucheri</i> A. DC. (Syn: <i>Campanula saxifraga</i> subsp. <i>aucheri</i> (A.DC.) Ogan.), <i>Coronilla varia</i> L., <i>Dactylorhiza urvilleana</i> (Steudel) Baumann&Künkele, <i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar. & Kir.) Nevski, <i>Geranium ibericum</i> Cav.subsp. <i>jubatum</i> Cav., <i>Geranium psilostemon</i> Ledep., <i>Geum coccineum</i> Sm., <i>Lathyrus rotundifolius</i> Willd., <i>Melampyrum arvense</i> L. var. <i>arvense</i>, , <i>Muscari</i> sp., <i>Myosotis</i> sp., <i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten., <i>Oxalis acetosella</i> L., <i>Papaver rhoeas</i> L., <i>Pimpinella rhodantha</i> Boiss., <i>Polygala major</i> Jacq., <i>Polygonum bistorta</i> subsp. <i>carneum</i> Coode & Cullen (Syn: <i>Polygonum carneum</i> K.Koch), <i>Primula veris</i> L., <i>Primula vulgaris</i> Huds.(Syn:<i>Primula acaulis</i> Huds.subsp.<i>acaulis</i>), <i>Taraxacum campylodes</i> G.E.Haglund (Syn.<i>Taraxacum officinale</i>) L., <i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas <i>Trifolium canescens</i> Willd., <i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal., <i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L., <i>Trifolium resupinatum</i> L., <i>Vaccinium myrtillus</i> L.”	Çayır mera alanlarında geniş yayılım gösteren, çiçek, yaprak, doku ve form estetiği özelliğine sahip olan otsu bitkiler Bu grupta yer alan bitkilerin bir çoğu çiçeklenme dönemlerinin dışında da toprak yüzeyine yayılarak toprağı örtme özelliğine sahip olduğundan toprağın çıplak kalıp, kötü görünmesini engelleyici özelliğe sahiptir. <i>Vaccinium myrtillus</i> L.ise çalı formunda olup, yer örtücü özelliği ve sonbahar renklenmesi estetiği ile görsel kalitesi yüksek bir bitkidir.

Tespit edilen bitki taksonlarından bazıları belirlenen kriterlere göre 4 parametrenin altında özelliğe sahip olup, peyzaj değeri daha zayıf bitki taksonları olduklarından Tablo.4’e konmamıştır. Fakat bu bitkilerin bazı üstün özelliklerinden ötürü peyzajda kullanılmaları salık verilebilir. Söz konusu bitkilerin kullanım alanlarını gerekçeleriyle birlikte aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Allium L. sp. sadece çiçek estetiği olmasına karşın gösterişli çiçekleriyle çiçek parterlerinde mevsimlik kullanımlarda ve kaya bahçelerinde kullanılabilir. *Aster alpinus* L. sadece çiçek estetiği olmasına rağmen doğada kayalık vejetasyonlarda yayılım göstermesinden dolayı kaya bahçelerinde kullanımı uygundur. Çatı ve teras bahçelerinde de kullanımı uygundur.

Centaurea jacea L. sadece çiçek estetiğine sahip olmakla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerde kullanılabilir. *Campanula aucheri* A.DC. (Syn: *Campanula saxifraga* subsp. *aucheri* (A.DC.) Ogan.) çiçek estetiği özelliğine sahip olarak, gösterişli ve göz alıcı çiçekleriyle çiçek parterlerinde mevsimlik kullanılabilir.

Clinopodium vulgare L. sadece çiçek ve koku estetiği parametrelerine sahip olmakla birlikte tıbbi ve aromatik özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerde kullanımı önerilebilir. *Crocus scharojanii* Rupr. ve *Crocus vallicola* Herbert, türleri yalnızca çiçek ve form estetiğine sahip olmakla birlikte sonbaharda çiçeğin kıt olduğu dönemlerde çiçek parterlerinde mevsimlik olarak kullanımları uygundur.

Dianthus sp. zemini kayalık mera alanlarında yayılış gösterme özelliğinden dolayı sadece çiçek ve koku estetiğine sahip olsa da kaya bahçelerinde kullanımı önerilebilir.

Echium vulgare L. sadece çiçek, doku ve form estetiği taşımasına karşın çiçek parterlerinde ve mevsimlik kullanımlarda ve şev bitkisi olarak kullanımı uygundur. *Euphorbia* L. sp. sadece çiçek estetiği olmasına rağmen ekstrem çevre şartlarına uygunluğu nedeniyle kaya bahçesi tasarımlarında kullanılabilir.

Euphrasia rostkoviana Hayne subsp. *rostkoviana* Hayne sadece çiçek estetiği özelliğine sahip olmasına karşın zemini kayalık mera alanlarında yayılış göstermesinden ötürü kaya bahçelerinde kullanımı önerilebilir. *Gentiana pyrenaica* L. sadece çiçek estetiği özelliğine sahip olmasına rağmen sonbaharda görünen çivit mavisi çiçekleriyle çiçek parterlerinde ve mevsimlik kullanımı salık verilebilir.

Gentiana verna L. çiçek, doku ve form estetiği ile erken baharda açan koyu çivit mavisi çiçek öbekleriyle görülmeye değer görseller oluşturmasıyla çiçek parterlerinde ve mevsimlik olarak kullanılması tavsiye edilebilir.

Gentianella caucasea (Lodd. ex Sims) Holub. çiçek, form ve doku estetiği bulunmakla birlikte sonbaharda açan eflatun beyaz ebruli, küme çiçekleriyle çiçek parterlerinde mevsimlik kullanımı ve kaya bahçelerinde kullanımı önerilebilir.

Helianthemum nummularium Miller çiçek, doku ve form estetiği özellikleriyle kaya bahçelerinde ve yer örtücü olarak kullanımı önerilebilir. *Hypericum bithynicum* Boiss.

çiçek estetiği özelliğiyle çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı ve yer örtücü olarak önerilebilir. *Knautia involucrata* Somm. et Lev. çiçek estetiği özelliğiyle kaya bahçelerinde kullanımı uygundur.

Lamium garganicum L. sadece çiçek estetiği özelliğine sahip olmasına rağmen bal özünce zengin olduğundan polinasyon bahçelerinde kullanılabilme potansiyeli vardır. *Lapsana comminus* L. çiçek estetiği özelliğiyle çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar için değerlendirilebilir.

Lathyrus rotundifolius Willd. sadece çiçek estetiği özelliğine sahip olmasına rağmen köklerinin toprak iyileştirici özelliğinden dolayı sorunlu alanların rehabilitasyonu için kullanılabilir. *Leontodon hispidus* L. yalnızca çiçek estetiği özelliği olmasına karşın kayalık alanlara uyumu nedeniyle kaya bahçelerinde kullanımı uygundur.

Malva neglecta Wallr. hiçbir estetik özelliğe sahip olmamakla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında önerilebilir. *Mentha x piperita* L. sadece koku estetiğine sahip olmasına rağmen tıbbi ve aromatik özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik ve tema bahçelerinden koku bahçesi tasarımlarında kullanılabilir.

Mespilus germanica L. çiçek, form ve meyve estetiği özellikleriyle tema bahçeleri kapsamında olan kuş bahçeleri ile tıbbi özelliğinden ötürü tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında kullanımı uygundur.

Mulgedium tataricum DC. (Syn: *Lactuca tatarica* C.A.Mey.) çiçek, doku ve form estetiği özellikleriyle soliter olarak kullanılabilir. *Oxalis acetosella* L. yaprak, doku ve form estetiği özellikleriyle yer örtücü olarak değerlendirilmesi uygundur.

Pilosella hoppeana subsp. *cilicica* (Nägeli&Peter) P.D.Sell&C.West sadece çiçek estetiği özelliği olmasına karşın sonbaharda çiçeğin az olduğu dönemde çiçeklenmesiyle çiçek parterlerinde ve mevsimlik kullanımı ve yer örtücü olarak kullanımı uygun olur.

Plantago major L. ve *Plantago lanceolata* L. bu iki türün estetik özellikleri zayıf olsa da tıbbi ve aromatik özelliklerinden dolayı yaygın olarak kullanıldıkları için tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında kullanımları önerilebilir.

Prunella vulgaris L. çiçek estetiği özelliğine sahip olmakla birlikte yıl boyu çiçekli ve olumsuz toprak koşullarına dayanıklı kanaatkar olması nedeniyle nedeniyle yer örtücü olarak önerilebilir. *Rumex acetosella* L. sadece çiçek estetiği olmasına rağmen tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında değerlendirilebilir.

Salvia forskahlei L. çiçek ve form estetiği özellikleriyle çiçek parterlerinde ve mevsimlik kullanımlar ile çatı ve teras bahçe tasarımlarında önerilebilir. *Salvia glutinosa* L. sadece çiçek ve form estetiği özellikleri olamasıyla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerle çatı ve teras bahçesi tasarımlarında kullanılabilir. *Salvia verticillata* L. çiçek ve form estetiği özelliklerine sahip olmakla birlikte çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar ile çatı ve teras bahçe tasarımlarında değerlendirilebilir.

Sambucus ebulus L. çiçek, yaprak ve meyve estetiği özelliklerine sahip olmakla birlikte tıbbi özelliğinde ötürü tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında kullanılabilir. *Scabiosa columbaria* L. sadece çiçek estetiği özelliği taşımasına rağmen kurağa dayanıklılık ve kayalık vejetasyonda yetişmesinden dolayı kaya bahçeleri, kurakçıl peyzaj düzenlemeleri ve yer örtücü olarak kullanımı uygundur.

Silene vulgaris (Mohench) Garcke sadece çiçek, doku ve form estetiği özelliklerine sahip olmakla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerde kullanılabilir. *Smilax exelsa* L. meyve estetiği ile sürgün estetiği özelliklerine sahip olmakla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerde, meyve özelliğiyle tema bahçelerinde değerlendirilebilir.

Taraxacum campylodes G.E.Haglund (Syn.*Taraxacum officinale*) L. çiçek estetiği özelliğine sahip olmakla birlikte tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçelerde ve yer örtücü olarak kullanılabilir.

Trachystemon orientalis G.Don sadece çiçek ve yaprak estetiği özelliğine sahip olmasına rağmen tıbbi özelliğinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında kullanılabilir. *Urtica dioica* L. ve *Urtica urens* L. türlerinin peyzaj değeri oldukça zayıf olmasına karşın tıbbi özelliklerinden dolayı tıbbi ve aromatik bahçe tasarımlarında kullanılabilir.

Viola odorata L. ve *Viola arvensis* Murray çiçek ve koku estetiği özelliklerine sahip olmakla birlikte erken baharda hatta kışın çiçeklendiklerinden çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlarda değerlendirilebilirler. *Viola odorata* L. çatı bahçe tasarımlarında da kullanılabilir.

Literatür taraması sonucunda çalışma alanında belirlenen bitkilerden bazılarının kullanımlarının literatürle benzeştiği, büyük bir kısmının ise literatürdeki kullanımlarından farklı olduğu saptanmıştır. Bazı bitkilerin ise kullanımlarının ilk kez tez kapsamında belirlendiği tespit edilmiştir. Söz konusu bitkilere ait bilgilerin kayıt altına alınması gelecek kuşaklara ve bilim insanlarına önemli bir bilgi kaynağı olacaktır.

Taranan literatürde kullanımına rastlanmayıp literatüre bu tez bulguları sonucu girecek bitkiler şöyle sıralanabilir: *Achillea biserrata* M.Bieb., *Alyssum* sp., *Aruncus vulgaris* RAFİN., *Aster amellus* subsp. *ibericus* (Stev.) Avetisian, *Campanula aucheri* A.DC. (Syn: *Campanula saxifraga* subsp. *aucheri* (A.DC.) Ogan.), *Cardamine raphanifolia* subsp. *acris* (Gris.) O.E.Schulz., *Corydalis caucasica* DC., *Dactylorhiza urvilleana* (Steudel) Baumann & Künkele, *Delphinium formosum* Boiss.& A.Huet *Euphrasia rostkoviana* Hayne subsp. *rostkoviana* Hayne, *Fallopia convolvulus* (L.) Á.Löve, *Gentiana pyrenaica* L., *Gentiana septemfida* Pallas, *Gentianella caucasea* (Lodd. ex Sims) Holub., *Geranium psilostemon* Ledeb., *Geum coccineum* Sm., *Hypericum bithynicum* Boiss., *Ilex colchica* JOP., *Lathyrus rotundifolius* Willd., *Leucanthemum vulgare* Lam., *Lysimachia verticillata* Hand.-Mazz. (Syn: *Lysimachia hybrida* Michx.), *Mulgedium tataricum* DC.(Syn: *Lactuca tatarica* C.A.Mey.), *Ornithogalum orthophyllum* Ten., *Ostrya carpinifolia* Scop., *Pimpinella rhodantha* Boiss., *Polygala major* Jacq., *Prometheum pilosum* (M.Bieb.) H.Ohba, *Salvia forskahlei* L., *Salvia verticillata* L., *Vitis labrusca* L. Bu 30 bitki taksonu taranan literatürde kullanımları olmayıp, ilk kez bu tez kapsamında kullanımları saptanmıştır. *Alyssum* sp. cins düzeyinde olmasına rağmen taranan literatürdeki *Alyssum* cinslerindeki taksonlardan olmadığı saptandığından, *Aruncus vulgaris* RAFİN., ise taranan literatürde *Aruncus* cinsine mensup bitki taksonuna rastlanmadığından cins düzeyinde olmasına rağmen bulgulara kaydedilmiştir.

Çalışma sonucu saptanan yörenin endemik bitkilerinden *Heracleum platytaenium* Boiss.'in özellikle yüksek rakımlardaki mahallerde yaygın ve bilinçsiz kullanımı türün devamını tehlikeye sokmakla birlikte, dar alanlarda da olsa yer yer kültüre alınıp çoğaltılması umut verici bir gelişme olarak gözlemlenmiştir. *Dianthus carmelitarum* Reut.ex Boiss. ve *Draba bruniifolia* Stev.subsp.*armeniaca* Coode Et Cullen kayalık alanlarda yayılış göstermelerinden ötürü taş ocağı çalışmaları, yol açma ve genişletme çalışmaları ve HES (Hidroelektrik santrali) projelerinden dolayı nesli tehlike altında olan bir türdür. *Delphinium formosum* Boiss.& A. Huet ise yaşam alanlarının yerleşim yerlerine yakın olmaması ve genç kuşakların bitkinin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmaması, bir kısım insanın ise zehirli olduğu için bitkiyi kullanmaması, bitkiye doğal bir korunma şansı vermektedir. Fakat yol açma ve genişletme çalışmaları ve taş ocağı çalışmaları, HES projeleri bitkinin neslinin devamını risk altına sokmaktadır. *Corydalis caucasica* DC. da yol açma ve yol genişletme çalışmaları nedeniyle nesli tehlike altında olan bitkilerdendir. *Geranium ibericum* subsp. *jubatum* (Hand. -Mazz.) P.H. Davis bol yağış alan alpin kuşaktaki meralarda yayılış göstermekte ve yem değeri olmadığı için hayvanlar tarafından tercih edilmediğinden, genç kuşaklar tarafından da tıbbi özelliği bilinmediği için kullanılmadığından doğal olarak korunmaktadır.

Çeşitli çalışmalarla nesli tehlike altına giren endemik taksonların halka ve ilgili girişimcilere tanıtılarak bu konudaki hassasiyetin sağlanması gerekmektedir. Yerel halk tarafından dar alanlarda kültüre alınan *Heracleum platytaenium* Boiss.'in kültüre alınması işleminin yaygınlaştırılması hem bitkinin korunmasına hem de ekonomiye katkı sağlayacaktır.

Yapılan çalışma sonucunda bitkilerin kullanımlarına ait bilgilerin ileri yaş grubundaki kişilerce hem takson sayısı hem de kullanıldıkları amaç çeşitliliği bakımından gençlere oranla çok daha fazla bilindiği ortaya çıkmıştır. Bu gerçekten hareketle yöresel bilgilerin ivedilikle kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle etnobotanik çalışmalara hız verilerek bilgilerin derlenmesi gerekmektedir.

Günümüzde doğal bitkilere yönelimin artması bu konuya yönelik yatırımların yapılmasını gündeme getirmiştir. Çalışma alanının aynı zamanda turizm alanı olmasından doğan

fırsatları da değerlendirerek Maçka ilçesinde yörede yetişen doğal bitki kaynaklı gastronomik çalışmalara önem verilip, bu konuda ekonomiye katkıda bulunacak yatırımlar yapılmalıdır. İlçede yöresel yemekler üreten lokantalar açılıp, buralarda halkın geleneksel olarak kullandığı bitkilerin kullanılması önemli bir gelir kaynağı olmasının yanında gündemde kalıp gelecek kuşaklara aktarılabilecektir. Kültüre alınabilen gıda olarak tüketilen bitkilerin üretiminin arttırılıp, bu tür lokantaların hammadde ihtiyaı sürekli olarak karşılanabilmelidir.

Öte yandan araştırma yapılan yörenin de içinde bulunduğu Doğu Karadeniz Bölgesinin doğal florasında peyzaj değerine sahip pek çok bitki taksonu bulunmasına karşın peyzaj tasarımlarında egzotik bitki kullanımı yaygındır. Bu durum hem projede ilk tesis masraflarını hem de bitkiler yerel koşullara uygun olmadıklarından bakım masraflarını arttırıp ekonomik kayba neden olmaktadır. Ayrıca yurdumuza özellikle kaçak veya yeterli karantina tedbiri alınmadan sokulan egzotik bitkilerle birçok bitki hastalık ve zararlısı ülkemize girebilmekte bu da çok büyük ekonomik kayba neden olmaktadır. Buna rnek olarak çalışma alanı dahilinde bulunan Esiroğlu mevkiinde yakın zamanda görülen ve dekarlarca fındık bahçesinin sklp imha edilmesine neden olan, hala tehlikesi ve mücadelesi devam eden, *Anoplophora chinensis* Forster (Turunçgil uzun antenli beği) zararlısının Türkiye ekonomisine verdiği zararı gösterilebilir. Yine ülkemize kaçak yollarla sokulan egzotik bitkilerle taşınan ve Doğu Karadeniz yöresinde son yıllarda özellikle tarım alanlarında önemli zararlara yol açmasının yanında insanları rahatsız eden *Ricania simulans* Walker (Yalancı kelebek) adlı bitki zararlısı da yörede önemli ekonomik zarara sebep olmaktadır. Bu nedenle peyzaj çalışmalarında yerel koşullara uyumlu bitki taksonları peyzaj tasarımcılarına bitki seçiminde yol göstermesi açısından büyük önem arz etmektedir.

EKLER

Ek Tablo 1. Anket formu

ARAŞTIRMA KONUSU: “Maçka (Trabzon) İlçesinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri ve Peyzaj Değerleri”	
Açıklama: Bu anket çalışması Maçka (Trabzon) ilçesinde yerel halk tarafından kullanılan etnobotanik özellikli bitkileri tespit edebilmek amacıyla yapılmaktadır. Ankete katılanların kişisel bilgileri sorgulanmamaktadır. Elde edilen bilgiler “Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalında” yürütülen aynı adlı yüksek lisans tezinde bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.	
Çalışma yürütücüler: Doç. Dr. Derya SARI, Zehra ÖZTÜRK	
1. <u>Cinsiyetiniz:</u> Bay..... Bayan	
2. <u>Yaşınız:</u> 15-25..... 26-35 36-45..... 46-55..... 56 – 65..... 65 ve üzeri	
3. <u>Eğitim Durumunuz:</u> Tahsilsiz İlköğretim (ilkokul, ortaokul) Lise Üniversite Lisansüstü	
4. <u>Mesleğiniz:</u> İşsiz Öğrenci Memur İşçi Emekli Serbest/Özel sektör Diğer	
5. <u>Ne kadar süredir Maçka’da yaşıyorsunuz:</u> Doğduğumdan beri 1-10 yıl 11-20 yıl 21-30 yıl 30 yıldan fazla Sadece mevsimlik ziyaret ediyorum (yaz aylarında veya kış aylarında gelenler gibi)	
Anket tarihi ve yeri: NO:1	
6. Yaşadığınız yörede toplayıp yiyecek-içecek veya tıbbi (ilaç) amaçlı topladığınız doğal bitkiler nelerdir? (verilen cevaplar için, her bir bitki türüne ait ayrı ayrı sırayla aşağıdaki soruların cevapları alınacaktır)	

Ek Tablo 1. Devamı: Anket formu

7. Soruya verilen cevaplar doğrultusunda her bir bitki türü için aşağıdaki soruları cevaplayınız. Bitkinin Yöresel Adı: Bitkinin Toplandığı Dönem: Bitkinin Kullanım Alanı: <i>(birden fazla seçenek işaretlenebilir)</i> İnsan sağlığı Hayvan sağlığı Yiyecek İçecek Odunu Diğer (açıklayınız:.....) Bitkinin Kullanılan Kısmı: Bitkinin Tedavideki Kullanış Amacı: Bitkinin Tıbbi Kullanımı: Tek başına Diğer bitkiler ile karışım olarak Kullanış Şekli: Dahilen Haricen Diğer: Yan Etki ve Zararlı Etkileri: Yok Var (açıklayınız:.....) Diğer Bilgiler:
--

Ek Tablo 2. Herbayrum çalışması yapılan taksonların listesi

No	Bitkinin adı	Bitkinin habitatu	HERBARYUM NO	Toplayıcı No
1	<i>Achillea biserrata</i> M.Bieb.	Yol kenarı	16733	z024
2	<i>Achillea millefolium</i> L.	Zemini kayalık mera, Yol kenarı	16772	z063
3	<i>Alchemilla orthotricha</i> Rothm.		16719	z010
4	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertner	Sulak yol kenarı, dere boyları	16722	z013
5	<i>Astrantia maxima</i> Pallas	Mera, otlak	16737	z028
6	<i>Bellis perennis</i> L.	Mera, otlak	16735	z026
7	<i>Campanula alliariifolia</i> Willd.	Kayalık	16765	z056
8	<i>Campanula lactiflora</i> Bieb.	Çayır, Yol kenarı	16776	z067
9	<i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: <i>Campanula latifolia</i> L. subsp. <i>latifolia</i>)	Organik maddesi bol çayır, yol kenarı	16766	z057
10	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	Mera, otlak, Orman kenarı, Orman içi	16717	z08
11	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Organik maddesi bol tarla, eski koyun yatağı	16769	z060
12	<i>Carlina vulgaris</i> L.	Kayalık	16713	z04
13	<i>Centaurea jacea</i> L.	Çayır, yol kenarı	16774	z065
14	<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	Yol kenarı, organik maddesi bol tarla, yol kenarı, gübrelik kenarı	16742	z033
15	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Organik maddesi bol tarla, eski koyun yatağı	16755	z046
16	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Orman içi	16770	z061
17	<i>Crocus vallicola</i> Herbert	Mera, otlak	16736	z027
18	<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar&Kir) Nevski	Sulak çayır	16729	z020
19	<i>Dactylorhiza urvilleana</i> (Steude) Bauman&Künkele	Sulak çayır	16739	z030
20	<i>Dianthus</i> sp.	Zemini kayalık mera, otlak	16761	z052
21	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Kayalık, yol kenarı	16726	z017
22	<i>Euphrasia rostkoviana</i> subsp. <i>rostkoviana</i> Hayne	Mera, kayalık	16730	z021
23	<i>Fallopia convolvulus</i> (L.) Á.Löve	Organik gübresi bol tarla	16748	z039
24	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Orman kenarı, Nemli yol kenarı	16764	z055
25	<i>Gentiana prenaica</i> L.	Mera, otlak	16754	z045
26	<i>Gentiana septemfida</i> Pallas	Mera, otlak	16752	z043
27	<i>Helichrysum</i> sp. (ince çiçekli)	Kıraç mera alanı	16716	z07
28	<i>Hypericum bithynicum</i> Boiss.	Yol kenarı, orman içi	16740	z031
29	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Yol kenarı	16718	z09
30	<i>Lapsana communis</i> L.	Eski koyun yatağı, yol kenarı, çayır	16775	z066
31	<i>Leontodon hispidus</i> L.	Yol kenarı, kayalık	16773	z064
32	<i>Leucanthemum vulgare</i> L.	Yol kenarı	16710	z01
33	<i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>corniculatus</i>	Mera, otlak, yol kenarı, kayalık	16747	z038
34	<i>Malva sylvestris</i> L.	Yol kenarı	16744	z035
35	<i>Melampyrum arvense</i> L. var. <i>arvense</i>	Orman içi, orman kenarı, kayalık	16749	z040
36	<i>Myosotis</i> sp.	Mera, otlak	16738	z029
37	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Bitki örtüsü olmayan mera kenarı	16715	z06
38	<i>Phedimus stoloniferus</i> (S.G.Gmel.) 't Hart	Yol kenarı, kayalık	16760	z051
39	<i>Pilosella hoppeana</i> subsp. <i>cilicica</i> (Nägeli & Peter) P.D.Sell & C.West	Mera, otlak	16768	z059
40	<i>Pimpinella rhodantha</i> Boiss.	Yol kenarı, mera, otlak	16759	z050
41	<i>Polygonum bistorta</i> L. subsp. <i>carneum</i> (Koch) Coode et Cullen	Mera, otlak	16746	z037
42	<i>Primula vulgaris</i> Huds. (Syn: <i>Primula acaulis</i> Huds. subsp. <i>acaulis</i>)	Mera, otlak	16734	z025
43	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Mera, otlak	16767	z058
44	<i>Ranunculus repens</i> L.	Geşek yapıklı ve organik maddesi bol toprak, ev avlu çevresi	16758	z049
45	<i>Rumex</i> sp.	Mera, yol kenarı	16714	z05
46	<i>Salvia forskahlei</i> L.	Mera, otlak	16743	z034
47	<i>Salvia glutinosa</i> L.	Yol kenarı, orman kenarı	16756	z047
48	<i>Salvia verticillata</i> L.	Çayır, otlak	16721	z012
49	<i>Scabiosa columbaria</i> L. subsp. <i>columbaria</i> var. <i>columbaria</i>	Zemini kayalık mera, otlak	16757	z048
50	<i>Silene compacta</i> Fischer	Yol kenarı, kayalık	16751	z042
51	<i>Silene vulgaris</i> (Mohench) Garcke var. <i>vulgaris</i>	Mera, otlak	16763	z054
52	<i>Solidago virgaurea</i> L. subsp. <i>virgaurea</i>	Yol kenarı, kayalık	16762	z053
53	<i>Stachys macrantha</i> (K.Koch) Stearn	Mera, otlak	16771	z062
54	<i>Tanacetum partenium</i> (L.) Schultz Bip.	Yol kenarı	16725	z016
55	<i>Taraxacum campylodes</i> G.E.Haglund (Syn. <i>Taraxacum officinale</i>)	Yol kenarı, otlak	16732	z023
56	<i>Telekia speciosa</i> (Schreber) Baumg.	Yol kenarı	16741	z032
57	<i>Thymus paraecox</i> Opiz. subsp. <i>jankae</i>	Mera, kayalık	16728	z019
58	<i>Thymus paraecox</i> Opiz. subsp. <i>grossheimii</i>	Mera, otlak	16727	z018
59	<i>Tilia rubra</i> Dc. Subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) v. Engler	Geniş yapraklı Ormanları	16720	z011
60	<i>Trifolium canescens</i> Willd.	Yol kenarı, mera, otlak	16712	z03
61	<i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal.	Mera, otlak	16711	z02
62	<i>Trifolium repens</i> L. var. <i>repens</i>	Mera, otlak	16753	z044
63	<i>Ulmus glabra</i> Hudson.	Geniş yapraklı Ormanları	16723	z014
64	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Orman açığı, orman kenarı	16724	z015
65	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Orman kenarı, Orman açığı, mera, otlak	16745	z036
66	<i>Valeriana alliariifolia</i> Adams	Yol kenarı, kayalık	16750	z041
67	<i>Viola arvensis</i> Murray	Mera, otlak	16731	z022

Ek Tablo 3. Çalışma alanlarında tespit edilen taksonların peyzaj özellikleri ve kullanılabileceği alanlar

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Biti-türü Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklenme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabileceği Alanlar
1	<i>Abies nordmanniana</i> (Steven)Spach.	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*			*	*	Kentsel açık yeşil alanlar, Kötü görüntü engelleme
2	<i>Acer L. sp.</i>	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*		*			Kentsel açık yeşil alanlar
3	<i>Achillea biserrata</i> M.Bieb.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya bahçeleri
4	<i>Achillea millefolium</i> var. <i>litoralis</i> Ehrend. ex Nobs (Syn: <i>Achillea millefolium</i> L.)	Çok yıllık otu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tıbbi aromatik bahçeler, Kaya bahçeleri
5	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*		*			Kentsel açık yeşil alanlar, Karayolu peyzajı, Tıbbi ve aromatik bahçeler
6	<i>Ailanthus altissima</i> Mill. (Swingle)	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*		*			İstilaçı bitki olduğu için peyzajda kullanıma tavsiye edilmemektedir.
7	<i>Alcea hortenackeri</i> Boiss.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Kaya
8	<i>Achemilla orthoiccha</i> Rothm.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Tıbbi aromatik bahçeler, Yer örtücü
9	<i>Allium L. sp.</i>	Çok yıllık otu, soğanlı	*	*	*	*		*			Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya bahçeleri
10	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaermer	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*					Sonlu alanların onarımı
11	<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) Rich.	Çok yıllık otu yunrulu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
12	<i>Anthemis cotula</i> L.	Tek yıllık otu	*	*	*	*				*	Tıbbi aromatik bahçeler, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer
13	<i>Aquilegia olympica</i> Boiss.	Çok yıllık otu	*	*	*	*		*			Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
14	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*		*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Karayolu peyzajı, Çift brikisi Tema
15	<i>Aruncus vulgaris</i> RAFIN.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri, Soliter kullanımlar
16	<i>Aster alpinus</i> L.	Çok yıllık otu rizomlu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
17	<i>Aster amellus</i> subsp. <i>ibericus</i> (Siev.) Avetisian	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterlerinde ve mevsimlik kullanımlar
18	<i>Astragalus L. sp.</i>	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Erozyon kontrolü, Kaya bahçeleri
19	<i>Bellis perennis</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü, Şev brikisi
20	<i>Berberis vulgaris</i> L.	Çalı, yaprak dökün	*	*	*	*		*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Teras ve Çatı Bahçeleri, Kaya Bahçeleri, Orta
21	<i>Caltha polypetale</i> Hochst. (Syn: <i>Caltha palustris</i> L.)	Çok yıllık otu	*	*	*	*					reliji düzenlemeleri, Kuraklı peyzaj düzenlemeleri
22	<i>Campanula alliarifolia</i> Winkl.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Sulu alanlar, Yer örtücü
23	<i>Campanula aucheri</i> A.DC. (Syn: <i>Campanula saxifraga</i> subsp. <i>aucheri</i> (A.DC.) Ogan.)	Çok yıllık otu, rizomlu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri
24	<i>Campanula lactiflora</i> M.Bieb.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
25	<i>Campanula latifolia</i> L. (Syn: <i>Campanula latifolia</i> L. subsp. <i>latifolia</i>)	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Soliter kullanımlar
26	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
27	<i>Capsella bursa-pastoris</i> subsp. <i>bursa-pastoris</i> Medik. (Syn: <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik)	Tek veya iki yıllık otu	*	*	*	*					Yaygın kullanıma yoktur
28	<i>Cardamine raphanifolia</i> subsp. <i>acris</i> (Gris.) O.E.Schulz.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Yaygın kullanıma yoktur
29	<i>Carduus sp.</i>	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Sulu alanlar
30	<i>Carlina vulgaris</i> L.	İki yıllık otu	*	*	*	*					İstilaçı bitki olduğu için peyzajda kullanıma tavsiye edilmemektedir.

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Büyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklemne estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabileceği Alanlar
31	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Rüzgar Perdesi, Kentsel açık yeşil alanlar, Tema bahçeleri, Soliter Kullanım
32	<i>Celtis australis</i> L.	Ağaç, yaprak dökken		*	*	*	*				Rüzgar Perdesi, Kentsel açık yeşil alanlar, Tema bahçeleri,
33	<i>Centaurea jacea</i> L.	Çok yıllık otsu	*								Tibbi ve aromatik bahçeler
34	<i>Centaurea</i> sp.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*	*				Kaya bahçeleri
35	<i>Cerasus avium</i> (L.) L.	Ağaç, yaprak dökken	*				*	*		*	Tema bahçeleri
36	<i>Cherophyllum aureum</i> L.	Çok yıllık otsu	*			*					Peyzaj değeri yoktur.
37	<i>Chelidonium majus</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Tibbi ve aromatik bahçeler, Kaya bahçeleri
38	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Tek yıllık otsu	*								Peyzaj değeri yoktur.
39	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Çok yıllık otsu	*								İstiflat bitti olduğu için peyzajda kullanıma tavsiye edilmemektedir.
40	<i>Clematis vitalba</i> L.	Çok yıllık odunsu, Tırmanıcı,	*								Kentsel açık yeşil alanlar
41	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Çok yıllık otsu	*							*	Düsey yüzey bitkilendirmeleri
42	<i>Cornus mas</i> L.	Ağaç, çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*	*		Tibbi ve aromatik bahçeler
43	<i>Coronilla varia</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*	*	*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Çit bitkisi, Tema bahçeleri, Polinasyon bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri, Şev bitkisi
44	<i>Corydalis caucasica</i> DC. *	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Şev bitkisi, Yer örtücü
45	<i>Corylus avellana</i> L.	Ağaç, çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*				Kaya bahçeleri
46	<i>Corylus</i> L. sp.	Ağaç, çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*				Kentsel lasarım alanları, Çit Bitkisi
47	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Ağaç, Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*			*	Kentsel açık yeşil alanlar, Çit bitkisi
48	<i>Crataegus pontica</i> C. KOCH	Ağaç, Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*			*	Kentsel açık yeşil alanlar, Çit bitkisi, Çatı ve teras bahçeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Sorumlu alan onarım, Kaya bahçeleri, Tema bahçeleri, Teras bahçeleri
49	<i>Crocus scherojanii</i> Rupr.	Çok yıllık otsu, soğanlı	*			*	*				Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
50	<i>Crocus vallicola</i> Herbert	Çok yıllık otsu, soğanlı	*			*	*				Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
51	<i>Cyclamen coum</i> Miller	Çok yıllık otsu, yunrulu	*	*	*	*	*			*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tema bahçeleri
52	<i>Cydania oblonga</i> Mill.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Tema bahçeleri
53	<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar.&Kir.) Neeski	Çok yıllık otsu, yunrulu	*	*	*	*	*			*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tibbi ve aromatik bahçeler,
54	<i>Dactylorhiza urvilliana</i> (Steudel) Baumann&Künkele	Çok yıllık otsu, yunrulu	*	*	*	*	*			*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tibbi ve aromatik bahçeler,
55	<i>Delphinium formosum</i> Boiss. & A.Huet *	Tek yıllık otsu	*	*	*	*	*			*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
56	<i>Dianthus carnularum</i> Reut.ex Boiss. *	Çok yıllık otsu	*	*	*	*	*			*	Kaya bahçeleri
57	<i>Dianthus</i> sp.(Çok bodur)	Çok yıllık otsu	*	*	*	*	*			*	Kaya bahçeleri
58	<i>Diospiros kaki</i> L.f.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Tema bahçeleri, Kentsel açık yeşil alanlar
59	<i>Diospiros lotus</i> L.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Tema bahçeleri, Kentsel açık yeşil alanlar

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Büyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renkleme estetiği	Silgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabileceği Alanlar
60	<i>Draba bruniifolia</i> STEV. subsp. <i>armeniaca</i> COODE ET CULLEN *	Çok yıllık otu	*		*	*				*	Kaya bahçeleri
61	<i>Echium vulgare</i> L.	Çok yıllık otu	*		*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Şev bakisi
62	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri
63	<i>Eryngium giganteum</i> M.Bieb.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Poliasyon bahçeleri
64	<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller	Çalı, ağaççık, yaprak	*	*	*	*	*				Soliter kullanımları, Çit bakisi
65	<i>Euphorbia</i> L. sp.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri
66	<i>Euphrasia rostkoviiana</i> Hayne subsp. <i>rostkoviana</i> Hayne	Tek yıllık otu	*								Kaya bahçeleri
67	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	Ağaç, yaprak döken	*	*	*	*	*	*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Karayolu peyzajı
68	<i>Fallopia convolvulus</i> (L.) A.Löve	Tek yıllık otu									Peyzaj değeri yoktur
69	<i>Ficus carica</i> L.	Ağaç, yaprak döken	*	*	*	*	*	*			Tema bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler
70	<i>Fragaria vesca</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*	*		Kaya bahçeleri, Tema bahçeleri
71	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Soliter kullanımları, Kaya bahçeleri
72	<i>Gentiana pyrenaica</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
73	<i>Gentiana septemfida</i> Palis	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
74	<i>Gentiana verna</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
75	<i>Gentianella caucasea</i> (Lodd. ex Sims) Holub.	İki yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya bahçeleri
76	<i>Geranium ibericum</i> subsp. <i>jubatum</i> (Hand.-Mazz.) P.H.Davis *	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
77	<i>Geranium psilostemon</i> Ledeb.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
78	<i>Geum coccineum</i> Sm.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
79	<i>Helianthemum nummularium</i> Miller	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri, Yer örtücü
80	<i>Helichrysum</i> sp. (Kısa boylu ve ince çiçekli)	Çok yıllık otu	*	*	*	*				*	Tıbbi aromatik bahçeler, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
81	<i>Helichrysum</i> sp. (uzun boylu ve iri çiçekli)	Çok yıllık otu	*	*	*	*				*	Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
82	<i>Heracleum platytanenum</i> Boiss. *	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Soliter kullanımları
83	<i>Hypericum bithynicum</i> Boiss.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
84	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri, Kaya bahçeleri, Şev bakisi

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Büyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklenme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabileceği Alanlar
85	<i>Ilex colchica</i> POI.	Çal, herdem yeşil	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Çatı ve teras bahçeleri, Soliter kullanım,Canlı çit
86	<i>Juglans regia</i> L.	Ağaç, yaprak dökken		*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Teras bahçeleri
87	<i>Juncus</i> sp.	Çok yıllık otu		*	*	*	*	*			Sulak alanlar
88	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Çal, herdem yeşil		*	*	*	*	*		*	Rüzgar Perdesi, Kentsel açık yeşil alanlar, Kurakçıl peyzaj
89	<i>Knautia involucrata</i> Somm. et Lev.	Tek yıllık otu	*								Kaya bahçeleri
90	<i>Lamium garganicum</i> L.	Çok yıllık otu	*								Polinasyon bahçeleri
91	<i>Lapsana comminus</i> L.	Çok yıllık otu	*								Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
92	<i>Lathyrus rotundifolius</i> Willd.	Çok yıllık otu	*								Yer örtücü
93	<i>Laurocerasus officinalis</i> (L.)Lois.	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Çit bitkisi, Karayolu peyzajı, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Teras bahçeleri, Orta refly düzenlemeleri, Rüzgar kırarı
94	<i>Laurus nobilis</i> L.	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*	*	*		*	Kentsel açık yeşil alanlar, Kaya bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri, Şev bitkisi
95	<i>Leontodon hispidus</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Kaya bahçeleri
96	<i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.	Tek yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
97	<i>Lilium monadelphum</i> var. <i>armenium</i> (Mischex Grossh.)Davis et Henderson. (Syn: <i>Lilium armenium</i> (Misch ex Grossh.) Manden.)	Çok yıllık otu, soğanlı		*	*	*	*	*			Soliter kullanım, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
98	<i>Linum bienne</i> Mill.	Tek, iki yıllık veya kışkık otu	*	*	*	*	*	*			Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
99	<i>Lotus corniculatus</i> L. subsp. <i>corniculatus</i>	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
100	<i>Lysimachia verticillata</i> Hand.-Mazz. (Syn: <i>Lysimachia hybrida</i> Michx.)	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Kaya bahçeleri, Soliter kullanım, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Rehabilitasyon (Toprak iyileştirici)
101	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*		*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
102	<i>Malus comminus</i> L.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Teras bahçeleri
103	<i>Malus sylvestris</i> (L.) Miller	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Teras bahçeleri, Canlı çit
104	<i>Malva neglecta</i> Wall.	Yıllık veya iki yıllık otu		*	*	*	*	*			Tıbbi ve aromatik bahçeler
105	<i>Malva sylvestris</i> L.	Yıllık veya iki yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Soliter kullanım, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tıbbi ve Soliter kullanım, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Kaya
106	<i>Melampyrum arvense</i> L.	Tek yıllık otu	*	*	*	*	*	*			Erozyon kontrolü, Rehabilitasyon (Toprak iyileştirici), Şev bitkisi
107	<i>Meibomia officinalis</i> (L.) Pall.	İki yıllık otu	*	*	*	*	*	*		*	Tıbbi ve aromatik bahçeler, Teras bahçeleri
108	<i>Mentha x piperita</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*	*		*	Teras bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler
109	<i>Mespilus germanica</i> L.	Ağaç, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Teras bahçeleri
110	<i>Morus alba</i> L.	Ağaç, yaprak dökken		*	*	*	*	*			

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Btkinin Bilimsel (Latince) adı	Büyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklenme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzafta Kullanılabileceği Alanlar
111	<i>Mulgedium tataricum</i> DC. (Syn: <i>Lactuca tatarica</i> C.A.Mey.)	Tek veya iki yıllık otsu	*		*	*					Soliter kullanm
112	<i>Muscari</i> sp.	Çok yıllık otsu, soğanlı	*		*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Soliter kullanm, Yer örtücü,
113	<i>Myosotis</i> sp.	Çok yıllık otsu	*		*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Soliter kullanm, Yer örtücü
114	<i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten.	Çok yıllık otsu soğanlı	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Soliter kullanm, Yer örtücü,
115	<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*	*	*			Kentsel açık yeşil alanlar, Soliter kullanm, Karayolu peyzajı
116	<i>Oxalis acetosella</i> L.	Tek veya çok yıllık otsu yunrukl		*	*	*					Yer örtücü
117	<i>Paliurus spina-christi</i> Miller	Çalı, yaprak dökün		*	*	*	*		*		Canlı Çit, Dere ıslahı, Erozyon kontrolü, Orta refli düzenlemeleri
118	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Tek yıllık otsu	*	*	*	*					Soliter kullanm, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanm, Yer örtücü
119	<i>Petasites hybridus</i> (L.) G.Gaerm., B.Mey. & Scherb.	Çok yıllık otsu									Yaygın kullanmı yoktur
120	<i>Pedimuns stoloniferus</i> (S.G.Gmel.) Hart	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
121	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*				Canlı çit, Erozyon kontrolü
122	<i>Picea orientalis</i> (L.) Link	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*	*		*	*	Kentsel açık yeşil alanlar, Kötu görüntü engellenme, Ses ve rüzgar önleme amaçlı biki perdesi oluşturma, Soliter kullanm
123	<i>Pilosella hoppeana</i> subsp. <i>cilicica</i> (Nägelschke & Peter) P.D.Sell & C. West	Çok yıllık otsu	*								Yer örtücü
124	<i>Pimpinella rhodantha</i> Boiss.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü
125	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Ağaç, herdem yeşil	*	*	*	*	*		*	*	Kentsel açık yeşil alanlar
126	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Çok yıllık otsu		*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler
127	<i>Plantago major</i> L.	Çok yıllık otsu		*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler
128	<i>Polygala major</i> Jacq.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanm, Yer örtücü
129	<i>Polygonum bistorta</i> subsp. <i>carneum</i> Coode & Cullen (Syn: <i>Polygonum carneum</i> K.Koch)	Çok yıllık otsu rizomlu									
130	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Tek yıllık otsu	*		*	*				*	Yer örtücü
131	<i>Precanthes coccinea</i> Roemer	Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*				Yer örtücü
											Karayolu peyzajı, Orta refli, Orta refli, Canlı çit, Kentsel açık yeşil alanlar, Su kıyısı düzenlemeleri, Kaya bahçeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Şev biki

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bilimin Bilimse (Latince) adı	Biytime Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklemme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzafta Kullanılabilceğı Alanlar
132	<i>Precantha coccinea</i> Roemer var. <i>lalandi</i>	Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*			*	Karayolu peyzajı, Orta refiljlerde, Canlı çit, Kentsel açık yeşil alanlar, Şev bitkisi, Kaya bahçeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri
133	<i>Primula auriculata</i> Lam.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Şev bitkisi, Kaya bahçeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri
134	<i>Primula veris</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Soliter kullanımı, Sülak alan, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı, Yer örtücü
135	<i>Primula vulgaris</i> Huds. (Syn: <i>Primula acaulis</i> Huds. subsp. <i>acaulis</i>)	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı, Yer örtücü
136	<i>Promethium pilosum</i> (M.Bieb.) H. Ohba	İkili yıllık otsu	*	*	*	*					Kaya bahçeleri
137	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Yer örtücü, Kaya bahçeleri, Tıbbi aromatik bahçe, polinasyon bahçeleri
138	<i>Prunus cerasus</i> (L.) L.	Ağac, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Tema bahçeleri
139	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb (Syn: <i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.)	Çalı, ağaççık, yaprak dökken	*	*	*	*	*			*	Ses ve rüzgar önleme amaçlı bitki perdesi oluşturma, Karayolu peyzajı, Kentsel açık yeşil alanlar, Tema bahçeleri
140	<i>Pyrus comminus</i> L.	Ağac, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Erozyon kontrolü, Kentsel açık yeşil alanlar, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Tema bahçeleri
141	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas	Ağac, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Erozyon kontrolü, Tema bahçeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri
142	<i>Quercus petraea</i> subsp. <i>iberica</i> (Steven ex M.Bieb.) Kraslila.	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Erozyon kontrolü, Kentsel açık yeşil alanlar, Tema bahçeleri
143	<i>Ranunculus repens</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı
144	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*	*	*	Canlı çit, Şev bitkisi, Karayolu peyzajı, Kaya bahçeleri
145	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*	*	*	*	Canlı çit, Şev bitkisi, Karayolu peyzajı, Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
146	<i>Ribes rubrum</i> L.	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*			Canlı çit, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Tema bahçeleri
147	<i>Ribes</i> sp.	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Canlı çit, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Tema bahçeleri
148	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Ağac, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	İslahı olgudan peyzajda kullanımı tavsiye edilmektedir.
149	<i>Rosa canina</i> Bechst.	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Çatı ve teras bahçeleri, Erozyon kontrolü, Canlı çit, Karayolu peyzajı, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Tema bahçeleri, Şev bitkisi
150	<i>Rosa x damascena</i> Miller	Çalı, yaprak dökken	*	*	*	*	*	*		*	Canlı çit, Erozyon kontrolü, Tema bahçeleri, Kaya bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bitkinin Bilimsel (Latince) adı	Büyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renklenme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabileceği Alanlar
151	<i>Rubus caucasicus</i> Focke	Sarıktı, Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*		*		Canlı çit, Erozyon kontrolü, Tema bahçeleri, Sorunlu alanların onarımı
152	<i>Rubus idaeus</i> L.	Çalı, yaprak dökem	*	*	*	*	*		*		Canlı çit, Erozyon kontrolü, Tema bahçeleri, Çatı ve teras bahçeleri
153	<i>Rumex acetosella</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Tıbbi ve aromatik bahçeler
154	<i>Rumex</i> L. sp.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Alpin bahçeler
155	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Çalı, herdem yeşil	*	*	*	*	*				Erozyon kontrolü, Tema bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler
156	<i>Salvia forskahlei</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü, Çatı ve teras bahçeleri
157	<i>Salvia glutinosa</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri
158	<i>Salvia verticillata</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Yer örtücü, Çatı ve teras bahçeleri
159	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Çok yıllık otu, rizumlu	*	*	*	*	*				Tıbbi aromatik bahçeler
160	<i>Sambucus nigra</i> L.	Çalı, ağaççık, yaprak dökem	*	*	*	*	*				Soliter kullanımı, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Kentsel açık yeşil alanlar, Şev bitkisi, Canlı çit, Polimasyon bahçeleri, Erozyon kontrolü ve Sorunlu alan onarımı, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri
161	<i>Satureja spicigera</i> Boiss.	Çalı, yaprak dökem	*	*	*	*	*			*	Kaya bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Tema bahçeleri
162	<i>Scabiosa columbaria</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*			*	Kaya bahçeleri, Yer örtücü
163	<i>Silene compacta</i> Fisch. ex Homem	İki veya çok yıllık otu	*	*	*	*	*			*	Kaya bahçeleri, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Soliter kullanımı
164	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*			*	Tıbbi ve aromatik bahçeler
165	<i>Smilax exelsa</i> L.	Çok yıllık odunsu, Sarıktı, yaprak dökem	*	*	*	*	*			*	Tema bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler
166	<i>Solidago virgaurea</i> subsp. <i>virgaurea</i> L.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*		*		Soliter kullanımı
167	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Ağaç, yaprak dökem	*	*	*	*	*		*		Kentsel açık yeşil alanlar, Karayolu peyzajı, Tema bahçeleri, Soliter kullanımı, Tıbbi ve aromatik bahçeler
168	<i>Stachys macrantha</i> (K. Koch) Stearn	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*				Soliter kullanımı, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Kaya bahçeleri
169	<i>Staphylea pinnata</i> L.	Ağaççık, çalı, yaprak dökem	*	*	*	*	*				Canlı çit, Erozyon kontrolü, Soliter kullanımı
170	<i>Tanacetum parthenium</i> Schultz Bip.	Çok yıllık otu	*	*	*	*	*			*	Tıbbi ve aromatik bahçeler, Kaya bahçeleri, Soliter kullanımı

Ek Tablo 3. Devamı

Sıra No	Bilimin Bilimse (Latince) adı	Biyüme Formu	Çiçek estetiği	Yaprak estetiği	Doku estetiği	Form estetiği	Meyve estetiği	Renkleme estetiği	Sürgün-gövde estetiği	Koku estetiği	Peyzajda Kullanılabilirliği Alanlar
171	<i>Taraxacum campyloides</i> G.E.Haglund (Syn. <i>Taraxacum officinale</i>) L.	Çok yıllık otsu	*								Tıbbi ve aromatik bahçeler, Yer örtücü
172	<i>Telekia speciosa</i> (Schreber) Baumg.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*				*	Soliter kullanımı
173	<i>Thymus praecox</i> subsp. <i>grossheimii</i> (Romniger) Jalas	Çok yıllık otsu	*		*	*				*	Tıbbi ve aromatik bahçeler, Terna bahçeleri, Yer örtücü, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımlar
174	<i>Thymus praecox</i> subsp. <i>jankae</i> (Čelak.) Jalas	Çok yıllık otsu	*		*	*				*	Kaya bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Terna bahçeleri
175	<i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.)V.Engler	Ağaç, yaprak dökün	*	*	*	*		*		*	Kentsel açık yeşil alanlar, Polinasyon bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler
176	<i>Trachystemon orientalis</i> G.Don	Çok yıllık otsu, rizomlu	*	*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler
177	<i>Trifolium canescens</i> Willd.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı, Şev biktisi, Yer örtücü
178	<i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. et Bal	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Erozyon kontrolü, Rehabilitasyon (Toprak iyileştirici), Şev biktisi, Karayolu peyzajı, Yer örtücü
179	<i>Trifolium repens</i> subsp. <i>repens</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Erozyon kontrolü, Şev biktisi, Rehabilitasyon (toprak iyileştirici), Karayolu peyzajı, Yer örtücü
180	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Çok yıllık otsu	*	*	*	*					Erozyon kontrolü, Şev biktisi, Rehabilitasyon (toprak iyileştirici), Karayolu peyzajı, Yer örtücü
181	<i>Tussilago farfara</i> L.	Çok yıllık otsu	*		*	*				*	Tıbbi aromatik bahçeler
182	<i>Ulmus glabra</i> Hudson	Ağaç, yaprak dökün		*	*	*		*	*		Su kıyası düzenlemeleri, Kentsel açık yeşil alanlar, Soliter kullanımı
183	<i>Urtica dioica</i> L.	Çok yıllık otsu		*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler
184	<i>Urtica urens</i> L.	Tek yıllık otsu									Tıbbi ve aromatik bahçeler
185	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Çalı, yaprak dökün	*	*	*	*	*	*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Terna bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri, Canlı çit
186	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Çalı, yaprak dökün					*	*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Terna bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri, Canlı çit
187	<i>Valeriana alliarifolia</i> Vahl	Çok yıllık otsu	*	*	*	*	*	*	*		Kentsel açık yeşil alanlar, Terna bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Çatı ve teras bahçeleri, Şev biktisi, Yer örtücü
188	<i>Veratrum album</i> L.	Çok yıllık otsu rizomlu	*	*	*	*					Tıbbi ve aromatik bahçeler, Soliter kullanımı
189	<i>Viburnum opulus</i> L.	Çalı, yaprak dökün	*	*	*	*	*	*	*		Soliter kullanımı
190	<i>Viola arvensis</i> Murray	Tek yıllık otsu	*	*	*	*				*	Kentsel açık yeşil alanlar, Terna bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler, Canlı çit, Soliter kullanımı
191	<i>Viola odorata</i> L.	Çok yıllık otsu	*		*	*				*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı
192	<i>Vitis labrusca</i> L.	Çok yıllık odunsu, sarıktı, yaprak dökün		*	*	*	*	*	*	*	Çiçek parterleri ve mevsimlik kullanımı, Çatı ve teras bahçeleri
193	<i>Vitis</i> sp.	Çok yıllık odunsu, sarıktı, yaprak dökün		*	*	*	*	*	*	*	Düsey yüzey biktendirmeleri, Kurakçıl peyzaj düzenlemeleri, Terna bahçeleri, Tıbbi ve aromatik bahçeler

KAYNAKLAR

- Acar, Z., Var, M., 2001. Trabzon Ekolojik Koşullarında Bazı Doğal Yer Örtücü Bitkilerin Adaptasyonları ve Peyzaj Mimarlığında Değerlendirilmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, 25, 235-245.
- Acıbuca, V., Bostan Budak, D., 2018. Dünya’da ve Türkiye’de Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeri ve Önemi, *Çukurova Tarım Gıda Bilim Dergisi*, 33(1), 37-44
- Akan, H., Sade Bakır, Y., 2015. Kahta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü’nün Etnobotanik Açıdan Araştırılması, *Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4(2), 219-248
- Akan, H., Öz, A., Pekmez, H., 2018. Ortaca (Muğla) Yöresinde Halk Arasında Kullanılan Bazı Bitkiler, *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6 (9), 1168-1174
- Akbulut, S., Özkan, Z.C., Çetin, Y., 2011. Hamsiköy Yöresi Florası ve Tıbbi Bitkileri Üzerine Bir Araştırma, II. Uluslararası Odun Dışı Ürünler Sempozyumu, 8-10 Eylül 2011, Isparta –Türkiye ss. 295-304
- Akbulut, S., Bayramoğlu, M.M., 2013. The Trade and Use of Some Medical and Aromatic Herbs in Turkey, *Etno Med*, 7 (2), 67-77
- Akbulut, S., Karaköse, M., Şen, G., 2022. Medicinal Plants Used in Folk Medicine of Akçaabat District (Turkey), *Fresenius Environmental Bulletin*, 31, 7160-7176.
- Akbulut S., Özkan, Z.C., 2014. Traditional Usage of Some Wild Plants in Trabzon Region (Turkey), *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1), 135-145
- Akbulut, S., Özkan, Z.C., 2022. An Ethnoveterinary Study On Medicinal Plants Used For Animal Diseases In Rize (Turkey), *Applied Ecology and Enviromental Research*, 20 (5), 4109-4119
- Akbulut, S., 2022. An Ethnoveterinary Study On Therapeutic Plants Used For Livestock Ailments in the Province Of Trabzon (Turkey), *Fresenius Environmental Bulletin*, 31 (02), 2276-2284
- Anonim, 2008. Türkiye’nin Çayır Mera Bitkileri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, ISBN 978-9944-0776-1-3, 468 s.
- Arı, E., Karagüzel, O., Gürbüz, E., 2010. Antalya Florasından Selekte Edilen ve Kültüre Alınan Bazı Doğal Bitkilerin Peyzajda Kullanım Önerileri, IV.Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Erdemli-Mersin, 189-199.

- Arslan, M., 2010. Tıbbi ve Aromatik Bitki Türlerinin Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Kullanım Olanakları, IV.Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Erdemli-Mersin, 265-271.
- Arslan, Ö., 2005. Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan,H., 2020. Ankara Kenti Açık Yeşil Alanlarında Kullanılan Meyve Türlerinin Belirlenmesi ve Peyzaj Mimarlığında Süs Bitkisi Olarak Değerlendirilme Olanakları, *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34 (Özel sayı), 99-114
- Aslan,R., Karakuş,Z.,2019. Gelenekten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 6(73), 60-66.
- Atmaca, S., Uysal F.,Karagüzel,Ö., Ülger,S.,2010. Ülkemiz Koşullarında Yer Örtücü Olarak Kullanılabilecek Yeni Bir Tür: *Putoria calabrica* L.(Rubiaceae), IV.Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Mersin, 558-561.
- Bağcı, Y., Savran A., Dural,H., 2006. Pozantı (Adana) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 27:77-82.
- Bağcı, Y., Erdoğan, R., Doğu, S., 2016. Sarıveliler (Karaman) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 42 (1), 84-107
- Bak Erşen, F., Çifci, K., 2020. Artvin'in Merkez Köylerinde Bazı Tıbbi Bitkilerin Yöresel Kullanımları, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 21(2), 318-329
- Başaran, S., 2003. Elmalı Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, *Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı 211(5).
- Baydar, H., Telci, İ., 2015. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerde Islah, Tohumluk, Tescil ve Sertifikasyon, *Türktob Dergisi*, 5(15), 12-21.
- Baytop, T., 1999. *Türkiye'de Bitkilerle Tedavi*, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul
- Bayramoğlu, E., 2016. Sürdürülebilir Peyzaj Düzenleme Yaklaşımı: KTÜ Kanuni Kampüsü'nün Xeriscape Açısından Değerlendirilmesi, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7(2), 119-127.
- Bekci,B., Dinçer, D., Var, M., Yahyaoğlu, Z., 2010. Trabzon Yöresinde Doğal Olarak Bulunan Bazı Meyveli Bitkilerin Yetiştirme Teknikleri ve Peyzaj Mimarlığında

Değerlendirilmesi, III.Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs 2010, Artvin, 1456-1466.

Bozkurt, S.G., 2019. Gürün (Sivas)-Tohma Çayı Vadisinde Yetişen Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanım Olanaklarının Belirlenmesi, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(1), 1-15.

Can, Z., 2019. Karaman İlinde Kullanılan Bitkisel Halk İlaçları, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Karaman.

Cansaran, A., Kaya, Ö.F., 2006. Amasya Merkez İlçe, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri ile Yassıçal ve Ziyaret Beldeleri Etnobotanik Envanteri 2005, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 135-170.

Davis P H (1965 – 1988) *Flora of Turkey and East Aegean Islands*. Vol. I – XI, Edinburg

Dikilitaş, B., 2016. Ovacık (Karabük) ve Çevresinin Flora ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

Dinçer, D., Güneröğlu, N., Bekci, B., Var, M., 2010. *Crataegus* L. Cinsinin Sistematığı, Morfolojik Özellikleri ve Kullanım Alanlarının Peyzaj Mimarlığında Değerlendirilmesi, IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Erdemli-Mersin, 518-522.

Doğan, A., 2008. Ovacık (Tunceli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dönmez, Ş., Çakır, M., Kef, Ş., 2016. Bartın’da Yetişen Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanımı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 1(2), 1-8.

Dönmez, Ş., Yazıcı, N., Şahin Kuş,C., 2013. Erozyon Sahalarında Kullanılabilecek Yer Örtücü Bitkiler Üzerine Bir Araştırma; Göller Bölgesi Örneği, V.S üs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 06-09 Mayıs 2013, Yalova, cilt I, 143-149.

Elçi, B., Erik, S., 2006. GÜDÜL (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 57-64.

Emre, G., 2003. Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erdoğan, S.S.,2014. Karayemişin Tıbbi Bitki Olarak Önemi, II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu, Yalova, ss.59.

- Erduran, F., Çelik, A., Özel Cengiz, A. E., 2010. Çanakkale ve Kazdağları Florasından Bazı Odunsu Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanım Olanakları, IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Erdemli-Mersin, 463-470.
- Eroğlu, E., Acar, C., Demirel, A., 2013. Yol Şevlerindeki Doğal Yerörtücü Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Değerlendirilebilme Olanakları: Sultanmurat-Uzungöl Yol Güzergahı Örneği, V. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 06-09 Mayıs 2013, Yalova, cilt I, 126-133.
- Ertuğ, F., 1996. Etnobotanik Enstitüsü, TÜBİTAK Bilim ve Teknik, s.98-99.
- Ertuğ, F. 2002. Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler, Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, 29-31 Mayıs 2002, Eskişehir, 76-93.
- Ertuğ, Z.F., 2005. Ethnobotany: At the Junction of the Contents and the Disciples, Proceeding of the IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), 21-26 August, İstanbul
- Eşen, B., 2008. Aydınlar Köyü ve Çevresinin (Erdemli-Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Faydaoğlu, E., Sürücüoğlu, M.S., 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-67
- Fidan, M.S., Komut, O., Öz, M., Yaşar, M., 2011. Gümüşhane İli Florasında Bulunan Tıbbi Bitkiler ve Kullanım Alanları, 2nd International Non-Wood Forest Products Symposium, 8-10 Eylül 2011, Isparta, 219-228.
- Gezgin, D., 2006. Bitki Mitosları, Sel Yayıncılık
- Gül, V., 2014. Rize Yöresine Ait Tıbbi ve Aromatik Bitkilere Genel Bir Bakış, *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4 (4), 97-107
- Gül, V., Seçkin Dinler, B., 2016. Kumru (Ordu) Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 146-156
- Güneroğlu, N., Kahveci, H., Acar, C., 2010. Yer Örtücü Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanım Alanları, IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, Mersin, ss, 553-557.
- Güneş, F., 2018. Edirne'nin İpsala İlçesinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 11(19), 29-37

- Hacıoğlu, A., 2014. Tıbbi ve Aromatik Özellikli Bitkilerin Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanımı, II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu, 23-25 Eylül 2014, Yalova, ss.59.
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S., Williamson, E.M., 2004. Fundamentals of Pharmacognosy and Phytoteraphy, Churchill Livingstone, Edinburg.
- Kafi, M., Homayouni, G., Ebadi, M.T., Zare, A., 2015. Application of Medicinal And Aromatic Plants in Landscape Desing & Healing Garden, Entesharat Amuzesh Keshavarzi, Tahrán.
- Karaevli, A., Sarıkaya, A.G., 2019. Korgan (Ordu) Yöresinde Gıda Olarak Tüketilen Doğal Bazı Bitki Taksonlarına Ait Yöresel Tarifler ve Etnobotanik Özellikleri, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2), 1108-1123
- Karagöz, A., Zencirci, N., Tan, A., Taşkın, T., Köksel, H., Sürek, M., Toker, C., Özbek, K., 2010. Bitki Genetik Kaynaklarının Korunması ve Kullanımı, Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Ankara, 11-15.
- Karaköse, M., Akbulut, S., Özkan, Z. C., 2019. Etnobotanical Study of Medicinal Plants in Torul District, Turkey, *Bangladesh Association of Plant Taxonomists*, 26 (1), 29-37
- Karaköse, M., Çolak Karaköse, G., 2017. Medicinal and Aromatic Plants of Esenli (Giresun) Forest Planning Unit, *International Journal of Secondary Metabolite*, 4 (3). 285-305.
- Karavaş, B., 2006. Kentsel Dokuda Bitkilendirme Tasarımında Yapılan Yanlışlıkların Belirlenmesi “Trabzon Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kendir, G., Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye’de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 49-80
- Keskin, M.E., 2002. Kışlak (Yayladağı-Hatay) Hakkında Etnobotanik Bir Araştırma, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 9 (2), 91-100.
- Kılıç, Ö., Özdemir F. A., Yıldırım, Ş., 2017. Some Aromatic and Medicinal Plants from Bingöl (Turkey), *International Journal of Secondary Metabolite*, 4 (3), 244-248.
- Kılıç, Ö., 2018. Bingöl’de Süs Bitkisi Olarak Kullanılabilme Potansiyeli Olan Bazı Doğal Bitkiler, *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi*, 26-33.
- Kızıllarlan, Ç., 2008. İzmit Körfezi’nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Koçyiğit, M., 2005. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, M., Alparlan, Z., 2015. Ergen Dağı (Erzincan-Türkiye)'nin Etnobotanik Özellikleri, *Bağbahçe Bilim Dergisi* 1(3), 1-31.
- Kösa, S.,Güral, S.M., 2019. Tıbbi Aromatik Bitkiler ve Peyzajda Kullanımları, *Peyzaj Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat Dergisi*, 1, 41-54.
- Lewin, R., 2000. Modern İnsanın Kökeni, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Çeviri: N. Özüaydın, 7. Basım, TÜBİTAK, Ankara.
- Mansuroğlu, S., Kınıklı,P., 2010. Antalya Kent Merkezindeki Yerel Bitki Türleri ve Bunların Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Kullanım Alanları, IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Mersin, ss. 272-281.
- MGM, 2022. Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=TRABZON> (15 Mart 2022).
- Onar, S., 2006. Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Özdemir, E., 2005. Niğde Aladağlar'ın Batısında Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, S., Yılmaz, H., Kaya, Y., 2009. Sarıkamış İlçesi Otsu ve Odunsu Bitki Çeşitliliğinin Belirlenerek Planlama ve Tasarım Çalışmalarında Kullanılabilirliğinin İrdelenmesi, *Biological Diversity and Conservation*, 2(3), 75-81.
- Özer, Z., Tursun, N., Önen, H., Uygur, F.N., Erol, D., 1998. Herbaryum Yapma Teknikleri ve Yabancı Ot Teşhis Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 22 (12), Tokat, ss.214.
- Palaşoğlu, B., Eminağaoğlu, Ö., 2022. Beşpare Köyleri (Artvin-Türkiye) Halk İlaçları, *Turkish Journal of Biodiversity*, 5(1), 1-16
- Polat, R., Satıl, F., 2010. Havran ve Burhaniye (Balıkesir)'de Etnobotanik Araştırmaları, *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 8, 65-100.
- Pouya, S., Demir, S., 2017. Peyzaj Mimarlığında Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanımı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 1307-9581.
- Pouya, S., Bayramoğlu, E., Demirel, Ö., 2015. Şifa Bahçesi, Tasarım Yöntemlerinin Araştırılması, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 15-25
- Sadıkoğlu, N., 1998. Cumhuriyet Dönemi Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Sağında, A., 2014. Silifke Bölgesindeki Bitkisel Halk İlaçlarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sarı, D., 2019. Kentsel Peyzajda Kullanılan Bazı İstilacı Süs Bitkileri: Türkiye’den Örnekler, In: M. Dalkılıç (Ed.), Scientific Developments (p. 174-792), Gece Publishing, Ankara.
- Sarı, D., Karaşah, B., 2019. İç ve Dış Mekanlarda Kullanılabilecek Tıbbi-Aromatik Bazı Süs Bitkileri, SETSCı Conference Proceedings, 4 (7), 152-156.
- Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., 2008. Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, *BİBAD Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(1), 31-36.
- Savran, A., Bağcı, Y., Kargioğlu, M., 2002. Gemerek (Sivas) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 314-322.
- Surat, H., 2020. Artvin’de Doğal Olarak Yetişen Bazı Tıbbi-Aromatik ve Ekonomik Değere Sahip Odunsu Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanılabilir Alanlarının Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (74), 241-248.
- Şahin Kaya, E., Bekar, M., Güneröğlu, N., 2020. Türk Fındığı (*Corylus colurna* L.)’nın Peyzaj Mimarlığında Kullanım Olanakları, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 91-99.
- Şavşatlı, Y., Tümkaya, L., Baykal, H., Akbulut, M., 2014. Bazı Vaccinium L. Türleri ve Tıbbi Etkileri, II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu, 23-25 Eylül 2014, Yalova, ss.140.
- Şenkardeş, İ., 2010. Ürgüp (Nevşehir) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tel, H.Ö., 2021. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Vadisi Tasarımı: Şanlıurfa Örneği, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 27, 1118-1131
- Tugay, O., Ertuğrul, K., Yıldızıtugay, E. 2005. Başarakavak (Konya) Kasabası Etnobotanik Alan Araştırması 2004, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 4, 245-256.
- Turgut, H., 2009. Erzurum’daki Bazı Sulak Alan Bitkilerinin Tespiti ve Bu Bitkilerin Peyzaj Mimarlığında Kullanım Olanakları, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Turgut, H., Karaşah, B., Erdoğan, A., Kültigin, Y., Eminağaoğlu, Ö., 2013. Artvin İli Çevresinde Bulunan Bazı Doğal Bitkilerin Süs Bitkisi Olarak Kullanılabilirliğinin

Belirlenmesi, V.Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 8-9 Mayıs 2013, Yalova, cilt I, ss. 134-142.

Tütenocaklı, T., 2002. Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Ulun, A., Hocagil, M. M., Kara, H., Kaya, E., 2010. Alata I. Derece Doğal Sit Alanı Kumullarında Bulunan Doğal Bitkilerin Süs Bitkisi Olarak Kullanım Olanaklarının Araştırılması, IV.S üs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı, 22-24 Ekim 2010, Erdemli-Mersin, ss. 457-462.

Uma, M., M. ve Düzenli, A., 2012. Bitki Toplama, Teşhis ve Herbaryum Teknikleri, Çukurova Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 28 (3), 153-162.

URL-1. <https://trabzonobm.ogm.gov.tr/MackaOIM/Sayfalar/Default.aspx>. (13.05.2020)

URL-2. <https://www.google.com.tr/maps/@40.8116864,39.6557386,11z>. (26.05.2020)

URL-3. <http://www.trabzon.gov.tr/macka>. (13.05.2020)

URL-4. <http://www.trabzon.gov.tr/macka>. (28.03.2022)

URL-5.

https://www.google.com/search?q=trabzon+ma%C3%A7kan%C4%B1n+koordinatlar%C4%B1&rlz=1C1GCEU_trTR1001TR1001&oq=trabzon+ma%C3%A7kan%C4%B1n+koord&aqs=chrome.1.69i57j33i160l4.10443j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8. (23.06.2022)

URL-6 <https://www.cografya.gen.tr/tr/trabzon/iklim.html> (15.05.2022)

URL-7 <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/trabzon/trabzon-4750/> (20.06.2022)

URL-8 <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/trabzon/macka-8552/> (20.06.2022)

Uzun, A., Palabaş Uzun, S., 2011. Altıdere Vadisi'nin (Maçka/Trabzon) Tıbbi ve Aromatik Bitki Taksonları, 2. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, 8-10 Eylül 2011, Isparta, ss. 269-282.

Yaldız, G., Yüksek, T., Şekeroğlu, N., 2010. Rize İli Florasında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Kullanım Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs 2010, Artvin, ss. 1100-1114.

Yıldırım, Ş., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 175-193.

Yoğunlu, A., 2011. Fırat Kalkınma Ajansı, Tunceli Ekonomik Değeri Olan Bitkiler Raporu, *Sektörel Araştırmalar Serisi-5*, Fırat Kalkınma Ajansı, 1-25.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı Soyadı: ZEHRRA ÖZTÜRK

E-posta:

EĞİTİM:

Derece

Bitirme Yılı

Lisans: Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü

1986

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl

Kurum Görevi

1988-1992

Kredi ve Yurtlar Kurumu Samsun Yurdu- Memur

1992-1997

Gümüşhane İl Tarım Müdürlüğü-Mühendis

1997-2005

Yomra Ev Ekonomisi Meslek Lisesi-Mühendis

2005-2006

Maçka İlçe Tarım Müdürlüğü-Mühendis

2006-2014

Trabzon İl Tarım Müdürlüğü-Mühendis

2014 -----

Ortahisar İlçe Tarım Müdürlüğü-Mühendis

YABANCI DİLLER:

İngilizce

YAYINLAR

Beyazoglu, O., Coşkunçelebi, K., Başkaya, Ş., Kandemir, R., Çolak, E., Erüz, C., Öztürk, Z., Bilgin, S., Kumbasar, İ., 2013. Sürmene-Köprübaşı Ağaçbaşı Bataklığı Doğal Sit Alanı, Trabzon Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneği Yayını, No:1, 25 s.

Erüz, C., Erbaş, Y.S., Dursun, Y., Erüz, G., Türkmen, S., Demirkır, L., İnce, M., Yıldırım, Z.N., Bozkır, İ., Kandemir, R., Öztürk, Z., 2019. Arsin Tarih Kültür ve Doğal Değerler, Coşkun Erüz, Artı6 Medya Tanıtım Reklam Matbaa Ltd. Şti., Ankara, ISBN:978-605-69227-0-1, 240 s.

Ustakarci Şen, B., Tabanca, N., Estep, A.D., Dağıstan Akbal, Ö., Kessler, S.M., Öztürk, Z., Becnel, J., Kiemer, A.K., Mat, A., 2019. The Cytotoxicity and Insecticidal Activity of Extracts from *Delphinium formosum* Boiss. & Huet, *İstanbul J Pharm* 49 (3).148-153